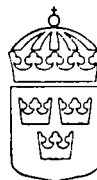

Regeringens proposition

1986/87:86

om följdlagstiftning till äktenskapsbalken
m. m.

Prop.
1986/87:86

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 12 februari 1987.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Sten Wickbom

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till en lag om införande av äktenskapsbalken och en lag om ikraftträdande av lagen om sambors gemensamma hem (sambolagen). Både äktenskapsbalken och sambolagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988. Vid ikraftträdandet skall den nya lagstiftningen i princip bli tillämplig i sin helhet även på äldre äktenskap och äldre samboförhållanden. För äktenskap som har ingåtts före år 1921 föreslås dock att den äldre giftermålsbalken i huvudsak skall fortsätta att gälla.

Härjämte föreslås följdändringar i ett stort antal lagar. De flesta av dessa följdändringar är av lagteknisk art. Ändringar av någon saklig betydelse föreslås framför allt i brottsbalken och försäkringsavtalslagen (1927:77). Sälunda föreslås beträffande brottsbalken bl.a. att bestämmelserna om bodräkt skall upphävas. Ändringarna i försäkringsavtalslagen innebär främst att reglerna om jämkning av förmånstagarförordnanden förenklas och anpassas till den nya äktenskapslagstiftningen.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 51), lagrådets yttrande (s. 128) och föredragande statsrådets ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s. 142).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste läsa alla tre delarna.

1 Förslag till

Lag om införande av äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs följande.

Ikraftträdande m. m.

1 § Äktenskapsbalken och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2 § Genom äktenskapsbalken upphävs, med den begränsning som följer av denna lag, giftermålsbalken i Sveriges rikets lag och lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

3 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till föreskrifter som har ersatts genom bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

Tillämpning av övergångsbestämmelser till vissa lagar om ändring i giftermålsbalken

4 § Tredje stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1970:999) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

5 § Punkt 5 fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1973:645) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla, såvitt gäller verkan av hemskillnad.

6 § Punkterna 2 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1978:854) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

Bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser skall dock fullgöras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken. För bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser gäller i fråga om jämkning äktenskapsbalken.

7 § Övergångsbestämmelsen till lagen (1981:360) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

Övergångsbestämmelser till 7 och 8 kap. äktenskapsbalken

8 § Har en make före ikraftträdandet förfogat över sin egendom utan den andra makens samtycke, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om ätgärdens giltighet och den tid inom vilken klander skall väckas. Det samma gäller beträffande förfoganden efter ikraftträdandet, om bodelning skall ske enligt äldre bestämmelser.

9 § Har före ikraftträdandet ett äktenskapsförord getts in till domstol för registrering, skall registreringen ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

10 § Om en gåvohandling som har upprättats före ikraftträdandet ges in till domstol för registrering efter ikraftträdandet, skall gåvan registreras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken.

Har trolovade upprättat ett äktenskapsförord som innebär att en gåva skall tillfalla en av dem vid äktenskapets ingående och har de gift sig före ikraftträdandet, blir gåvan gällande enligt vad som anges i 8 kap. 12 § första meningen giftermålsbalken även om äktenskapsförordet ges in till tingsrätten efter ikraftträdandet. I sådana fall skall registrering ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

Har den ena maken före ikraftträdandet gett den andra maken en gåva, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om den andra makens ansvar för givarens skuld.

Övergångsbestämmelser till 9–13 kap. äktenskapsbalken

11 § Har före ikraftträdandet talan om äktenskapsskillnad väckts eller den ena maken avlidit, skall äldre bestämmelser om bodelning tillämpas.

Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår och en make begär bodelning, skall sådan dock förrättas genast. I fråga om verkan av en sådan bodelning när målet inte leder till äktenskapsskillnad skall bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas.

12 § Har ansökan om boskillnad gjorts före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas.

Övergångsbestämmelse till 14 kap. äktenskapsbalken

13 § Har mål som avses i 14 kap. äktenskapsbalken inletts i en domstol före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om förfarandet.

Övergångsbestämmelse till 16 kap. äktenskapsbalken

14 § Har ett äktenskapsförord registrerats enligt bestämmelserna i giftermålsbalken, får äktenskapsförordet efter ikraftträdandet inte förklaras ogiltigt på den grunden att rätten inte var behörig enligt äldre bestämmelser.

Särskilda bestämmelser om äktenskap som har ingåtts före år 1921

15 § Lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken skall fortfarande gälla för äktenskap som har ingåtts före år 1921, om inte annat sägs i det följande. I de fall då det i den lagen anges att föreskrifter i nya giftermålsbalken skall tillämpas och dessa har ersatts av bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället äktenskapsbalkens bestämmelser tillämpas. Bestämmelserna i 7 kap. 4–9 §§ äktenskapsbalken skall därvid tillämpas också till den del de avser enskild egendom.

16 § Då sådant skifte som avses i äldre giftermålsbalken sker, skall den make som bäst behöver makarnas gemensamma bostad ha rätt att få denna. Om egendomen tillhör den andra maken enskilt, gäller detta dock inte om egendomen har tillfallit denne genom gåva, arv eller testamente med villkor att den skall tillhöra maken enskilt. En förutsättning för att en make skall få överta en bostad som tillhör den andra maken är vidare att ett sådant övertagande även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Vad som sägs i första stycket om bostaden gäller även makarnas gemensamma bohag.

Beträffande vad som avses med makarnas gemensamma bostad och bohag gäller 7 kap. 4 § äktenskapsbalken. I övrigt tillämpas på övertagandet 11 kap. 8 § andra stycket och 10 § äktenskapsbalken. Vad som sägs i 11 kap. 10 § om giftorättsgods skall i stället avse det samfällda boet.

När den ena maken är död, gäller rätten till övertagande endast till förmån för den efterlevande maken.

17 § Bestämmelsen i 9 kap. 5 § äktenskapsbalken om bodelnings form samt bestämmelserna i 10 kap. 3 §, 11 kap. 5 §, 13 kap. 5 § och 17 kap. samma balk skall tillämpas även på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Vad som sägs i dessa bestämmelser om bodelning skall i stället avse skifte av makarnas bo, och vad som sägs om giftorättsgods skall avse den egendom som skall skiftas.

18 § I fall som avses i 11 § första stycket tillämpas äldre bestämmelser i stället för bestämmelserna i 16 och 17 §§.

Lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Genom lagen om sambors gemensamma hem upphävs lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad. Den gamla lagen skall dock fortfarande tillämpas, när samboförhållandet har upphört före ikraftträdandet och när fråga är om giltigheten av ett förlofande utan samtycke över egendom före ikraftträdandet.

Häri genom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 3 kap. 1 och 2 §§, 6 kap. 20 §, 7 kap. 15 §, 14 kap. 7 §, 15 kap. 12 §, 16 kap. 8 § samt 20 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 14 kap. skall föras in en ny paragraf, 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Vill man som enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att han icke är fader till barnet, skall han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han *icke* varaktigt sammanbott med barnet och *heller icke* efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Rätt *för arvinge* att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att mannen är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

Är mannen död och har han *inte* varaktigt sammanbott med barnet och *inte heller* efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har *den avlidnes maka och* var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka *sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Rätt att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att mannen är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

2 §

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man *ej* är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot *dem som då talan*

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man *inte* är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka *sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot *den eller*

¹ Balken omtryckt 1983:485.

6 kap.

20 §

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge kan rätten, för tiden till dess att det föreligger ett avgörande som har vunnit laga kraft, förordna om vårdnad eller umgänge efter vad rätten finner skäligt.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har förordnande meddelats, skall rätten när målet eller ärendet avgörs pröva om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu har nämnts går i verkställighet på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men kan när som helst återkallas av rätten.

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om vårdnad eller umgänge efter vad rätten finner skäligt.

Beslut enligt första stycket får meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet eller ärendet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

7 kap.

15 §

I mål om underhåll till barn kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får förordnande som nu nämnts ej meddelas, om flera män är instämde i målet.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet avgörs, om åtgärden skall bestå.

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera män är instämde i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

14 kap.

6 a §

En förmyndare får för den omyndiges räkning avstå från arv på det sätt som anges i 3 kap. 9 § ärvdebalken, om överförmyndaren samtycker till åtgärden.

7 §

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5 eller 6 § bort ske, skall vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av omyndigs egendom äga motsvarande tillämpning.

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5, 6 eller 6 a § bort ske, skall vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av omyndigs egendom äga motsvarande tillämpning.

15 kap.

12 §

Förvärvar omyndig värdehandling som avses i 8 §, eller äger omyndig eljest att av annan utfå sådan värdehandling, må den som skall utgiva handlingen fullgöra sin förpliktelse genom att i den omyndiges namn nedsätta handlingen i öppet förvar hos bank, såvida ej den omyndige äger att själv förvalta handlingen. Förpliktelse att utgiva penningbelopp må ock fullgöras hos bank, ändå att den ej grundas å nedsatt värdehandling; och skola medlen av banken insättas för den omyndiges räkning enligt vad om betalning, som uppbäres å nedsatt värdehandling, är särskilt stadgat.

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av giftorätt, arv eller testamente, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandling eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I fråga om pension, livränta eller annan på grund av försäkring ut-

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av bodelning, arv eller testamente, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandling eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I fråga om pension, livränta eller annan på grund av försäkring ut-

gående periodisk förmån gäller att inbetalning hos bank skall ske i den mån förmånen för kalenderår överstiger ett belopp motsvarande två gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för det året.

I andra fall än som avses i andra stycket äge överförmyndaren genom meddelande till den som skall utgiva värdehandling eller penningar förordna, att nedsättning eller inbetalning skall ske hos bank.

Den som nedsätter värdehandling eller inbetalar penningar hos bank enligt vad i denna paragraf är stadgat vare pliktig att ofördröjligen underätta förmyndaren därom.

gående periodisk förmån gäller att inbetalning hos bank skall ske i den mån förmånen för kalenderår överstiger ett belopp motsvarande två gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för det året.

16 kap.

8 §

Innehåller förteckning över omyndigs egendom uppgift å tillgångar som på grund av *giftorätt*, arv, testamente eller gåva tillfallit den omyndige, eller upptager årsräkning eller sluträkning sådana tillgångar, om vilka uppgift förut ej lämnats, skall vid förteckningen eller räkningen fogas besannad avskrift av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvbrev, om sådant finnes, så ock av bouppteckning, där den ej förut ingivits till överförmyndaren. Är handling, varom nu sagts, av vidlyftig beskaffenhet, må avskriften lämnas allenast i erforderliga delar.

Innehåller förteckning över omyndigs egendom uppgift å tillgångar som på grund av *bodelning*, arv, testamente eller gåva tillfallit den omyndige, eller upptager årsräkning eller sluträkning sådana tillgångar, om vilka uppgift förut ej lämnats, skall vid förteckningen eller räkningen fogas besannad avskrift av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvbrev, om sådant finnes, så ock av bouppteckning, där den ej förut ingivits till överförmyndaren. Är handling, varom nu sagts, av vidlyftig beskaffenhet, må avskriften lämnas allenast i erforderliga delar.

Upptager förteckning, årsräkning eller sluträkning värdehandlingar som ej äro nedsatta hos riksbanken eller annan bank efter vad i 15 kap. stadgas, skall vid förteckningen eller räkningen fogas intyg av två personer, att värdehandlingarna finnas i förmyndarens förvar. Innestå medel hos bank skall genom bevis från banken styrkas hur mycket som innestår. så ock i vad mån förbehåll gjorts att medlen må uttagas utan överförmyndarens samtycke.

20 kap.

1 §

I mål om faderskap, vårdnad, *umgängesrätt*, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande äga 15 kap. 29, 30 och 30 a §§ *giftermålsbalken* motsvarande tillämpning.

I mål om faderskap, vårdnad, *umgänge*, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ *äkenskapsbalken*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har mannen avlidit före ikraftträdandet, skall 3 kap. 1 och 2 §§ i deras äldre lydelse fortfarande tillämpas.

3. Har talan väckts före ikraftträdandet, skall 6 kap. 20 § och 7 kap. 15 § i deras äldre lydelse fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om jordabalken¹
dels att 12 kap. 48 § skall upphöra att gälla,
dels att 12 kap. 1, 5, 33, 45, 47, 49, 67 och 70 §§, 20 kap. 1 och 7 §§ samt
 22 kap. 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.²

1 §

Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal.

Innefattar avtalet även upplåtelse av jord att nyttjas tillsammans med lägenheten, skall detta kapitel tillämpas på avtalet, om jorden skall användas för trädgårdsodling i mindre omfattning eller för annat ändamål än jordbruk. Förenas ett tjänsteavtal, som ej är av ringa betydelse, med upplåtelse av såväl lägenhet för bostadsändamål som jord, skall kapitlet tillämpas, om upplåtelsen av lägenheten är mera betydelsefull än upplåtelsen av jorden.

Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

Vad som föreskrivs i detta kapitel om sambor gäller endast sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Förbehåll som strider mot en bestämmelse i detta kapitel är utan verkan mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hans ställe, om ej annat anges.

Omfattar hyresavtalet fler än tio bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av hyresvillkoren i samband med sådan förlängning. Ett sådant förbehåll gäller endast om det godkänts av hyresnämnden. Godkännande behövs dock inte om staten, kommun, landstingskommun, kommunalförbund, allmännyttigt bostadsföretag eller aktiebolag, som helt ägs av en kommun eller landstingskommun, är hyresvärd.

Om upplåtelse i vissa fall av bostadslägenheter finns bestämmelser i bostadsanvisningslagen (1980:94).

5 §

Avser ett hyresavtal en bostadslägenhet, får hyresgästen alltid säga upp hyresavtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter tre månader från uppsägningen.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse av 12 kap. 1984:694.

Om hyresgästen har avlidit, får dödsboet också inom en månad från dödsfallet säga upp avtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter en månad från uppsägningen. Har bostadslägenhet hyrts av makar gemensamt och avlider den ena av dem, tillkommer den rätt som angivits nu dödsboet och efterlevande maken i förening.

Om hyresgästen har avlidit, får dödsboet också inom en månad från dödsfallet säga upp avtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter en månad från uppsägningen. Har bostadslägenhet hyrts av makar *eller sambor* gemensamt och avlider den ena av dem, tillkommer den rätt som angivits nu dödsboet och efterlevande maken *eller sambon* i förening.

33 §

Bestämmelserna i 32 § om överlåtelse av hyresrätten gäller också i fråga om övergång genom bodelning, arv, testament, bolagsskifte eller liknande förvärv.

Har hyresrätten till lägenhet, som varit avsedd att uteslutande eller huvudsakligen användas som gemensam bostad för hyresgästen och hans make, tillagts maken genom bodelning eller *skifte med anledning av boskillnad, äktenskapskillnad eller hyresgästens död*, får dock maken träda i hyresgästens eller dödsboets ställe. Sådan rätt tillkommer även efterlevande make som är ensam arvinge efter hyresgästen.

Har hyresrätten till lägenhet, som varit avsedd att uteslutande eller huvudsakligen användas som gemensam bostad för hyresgästen och hans make *eller sambo*, tillagts maken genom bodelning eller *arvskifte eller tillagts sambon genom bodelning eller övertagits av denne enligt 16 § lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem*, får dock maken *eller sambon* träda i hyresgästens eller dödsboets ställe. Sådan rätt tillkommer även efterlevande make som är ensam arvinge efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden underrättats om att hyresrätten tillagts hyresgästens make enligt andra stycket svarar hyresgästen eller hans dödsbo ej för sina förpliktelser enligt hyresavtalet. Hyresgästens make svarar jämte hyresgästen eller hans dödsbo för sådana förpliktelser enligt avtalet som hänför sig till tiden före underrättelsen.

För tid efter det att hyresvärden underrättats om att hyresrätten tillagts hyresgästens make *eller sambo* enligt andra stycket svarar hyresgästen eller hans dödsbo ej för sina förpliktelser enligt hyresavtalet. Hyresgästens make *eller sambo* svarar jämte hyresgästen eller hans dödsbo för sådana förpliktelser enligt avtalet som hänför sig till tiden före underrättelsen.

Andra och tredje styckena gäller också när lägenheten har hyrts av makar gemensamt.

Andra och tredje styckena gäller också när lägenheten har hyrts av makar *eller sambor* gemensamt.

Andra-fjärde styckena gäller också när någon har övertagit hyresrätt enligt lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad.

45 §

Bestämmelserna i 46–52 §§ gäller vid upplåtelse av bostadslägenheter, om inte

1. hyresavtalet avser ett möblerat rum eller en lägenhet för fritidsändamål och hyresförhållandet upphör innan det varat längre än nio månader i följd,

2. lägenheten utgör en del av upplåtarens egen bostad, eller

3. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47 eller 48 §.

Har hyresvärden och hyresgästen i särskilt upprättad handling överenskommit, att hyresrätten icke skall vara förenad med rätt till förlängning, är överenskommelsen gällande. Har överenskommelsen träffats innan hyresförhållandet varat längre än nio månader i följd, gäller den dock endast om den godkänts av hyresnämnden. Hade make som ej har del i hyresrätten sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken endast om han eller hon har godtagit den.

Vad som i andra stycket tredje meningen föreskrivs om make gäller också sådana samboende som enligt lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad har rätt att överta hyresrätten vid upplösning av samlevnaden.

3. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47 §.

Har hyresvärden och hyresgästen i särskilt upprättad handling överenskommit, att hyresrätten icke skall vara förenad med rätt till förlängning, är överenskommelsen gällande. Har överenskommelsen träffats innan hyresförhållandet varat längre än nio månader i följd, gäller den dock endast om den godkänts av hyresnämnden. Hade make eller sambo som ej har del i hyresrätten sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken eller sambon endast om han eller hon har godtagit den.

47 §

Har lägenheten hyrts av flera gemensamt och har de på grund av att en av dem sagt upp hyresavtalet eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är en medhyresgäst berättigad att få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid. Är medhyresgästen make till den som sagt upp avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har han eller hon en så-

Har lägenheten hyrts av flera gemensamt och har de på grund av att en av dem sagt upp hyresavtalet eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är en medhyresgäst berättigad att få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid. Är medhyresgästen make eller sambo till den som sagt upp avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har

dan rätt till förlängning även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyran. Detta gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet att upphöra i förtid på grund av förverkandet.

Om en hyresgäst, som är gift och vars make ej har del i hyresrätten, säger upp hyresavtalet eller vidtar någon annan åtgärd för att få det att upphöra eller om han eller hon i annat fall inte har rätt till förlängning av avtalet, har maken, om han eller hon har sin bostad i lägenheten, rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, såvida hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom eller henne som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet på grund av förverkande. Har hyresgästen avlidit, tillkommer samma rätt hans eller hennes efterlevande make, om dödsboet saknar rätt till förlängning och detta inte har föranletts av den efterlevande maken. Bestämmelserna i 49–52 §§, 55 § samt 55 a § fjärde–sjätte styckena om hyresgäst gäller även i fråga om hyresgästs make.

Förlängs ett hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna respektive den efterlevande maken och den avlidne makens dödsbo för förpliktelserna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat har avtalats med hyresvärden.

maken eller sambon en sådan rätt till förlängning även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyran. Detta gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet att upphöra i förtid på grund av förverkandet.

Om en hyresgäst, som är gift *eller samboende* och vars *make eller sambo* ej har del i hyresrätten, säger upp hyresavtalet eller vidtar någon annan åtgärd för att få det att upphöra eller om han eller hon i annat fall inte har rätt till förlängning av avtalet, har *maken eller sambon*, om han eller hon har sin bostad i lägenheten, rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, såvida hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom eller henne som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet på grund av förverkande. Har hyresgästen avlidit, tillkommer samma rätt hans eller hennes efterlevande *make eller sambo*, om dödsboet saknar rätt till förlängning och detta inte har föranletts av den efterlevande *maken eller sambon*. Bestämmelserna i 49–52 §§, 55 § samt 55 a § fjärde–sjätte styckena om hyresgäst gäller även i fråga om hyresgästs *make och sambo*.

Förlängs ett hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna *eller samborna* respektive den efterlevande *maken eller sambon* och den avlidne makens *eller sambons* dödsbo för förpliktelserna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat har avtalats med hyresvärden.

49 §

Har hyresvärden sagt upp hyresavtalet och föreligger tvist om förlängning av avtalet enligt 46 § eller 47 § första stycket, är uppsägningen utan verkan, om inte hyresvärden senast en månad efter hyrestidens utgång hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller hyresgästen ändå flyttat senast vid hyrestidens utgång.

Vill hyresvärden inte samtycka till förlängning av hyresavtalet en-

Vill hyresvärden inte samtycka till förlängning av hyresavtalet en-

Nuvarande lydelse

ligt 47 eller 48 §, skall han senast inom en månad efter det att hyresförhållandet med hyresgästen upphörde anmoda den som enligt nämnda bestämmelser kan ha rätt till förlängning att flytta. För anmodan gäller vad som föreskrivs om uppsägning i 8 §. En sådan anmodan är utan verkan, om inte hyresvärden inom en månad därefter hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller den som har anmodats ändå flyttar innan tiden för hänskjutande gått ut. Har anmodan skett tidigare än en månad före hyrestidens utgång, får hänskjutande dock ske fram till hyrestidens utgång.

Andra stycket tredje och fjärde meningarna gäller också i fall som avses i 3 § tredje stycket 2.

Föreslagen lydelse

ligt 47 §, skall han senast inom en månad efter det att hyresförhållandet med hyresgästen upphörde anmoda den som enligt nämnda *paragraf* kan ha rätt till förlängning att flytta. För anmodan gäller vad som föreskrivs om uppsägning i 8 §. En sådan anmodan är utan verkan, om inte hyresvärden inom en månad därefter hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller den som har anmodats ändå flyttar innan tiden för hänskjutande gått ut. Har anmodan skett tidigare än en månad före hyrestidens utgång, får hänskjutande dock ske fram till hyrestidens utgång.

67 §

Lydelse enligt prop. 1986/87:37

Överenskommelse om villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning gäller mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hyresgästens ställe även om överenskommelsen strider mot bestämmelse i 4, 33–35, 40, 46–54, 55 a eller 66 §, såvida överenskommelsen har formen av kollektivavtal och på arbetstagersidan har slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

Föreslagen lydelse

Överenskommelse om villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning gäller mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hyresgästens ställe även om överenskommelsen strider mot bestämmelse i 4, 33–35, 40, 46, 47, 49–54, 55 a eller 66 §, såvida överenskommelsen har formen av kollektivavtal och på arbetstagersidan har slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

Sådana hyresvillkor i kollektivavtal som avses i första stycket får tillämpas även när en hyresgäst som inte är medlem av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen sysselsätts i arbete som avses med avtalet, om

1. arbetsgivaren är bunden av kollektivavtalet,
2. hyresvärden och hyresgästen är överens om att villkoren skall tillämpas eller villkoren ingår i hyresavtalet på grund av beslut om villkorsändring enligt 54 och 55 §§.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

70 §

Beslut av hyresnämnden i frågor som avses i 16 § andra stycket, 24 a, 34, 36, 37, 49, 52, 54, 62 eller 64 § överklagas genom besvär inom tre veckor från den dag beslutet meddelades.

Beslut av hyresnämnden i frågor som avses i 1 § femte stycket, 35, 40, 45, 56 eller 59 § får inte överklagas.

Beslut av hyresnämnden i frågor som avses i 1 § sjätte stycket, 35, 40, 45, 56 eller 59 § får inte överklagas.

20 kap.

1 §

Den som med äganderätt förvärvat fast egendom skall söka inskrivning av förvärvet (lagfart) inom tid som anges i 2 §.

Dödsbo är icke skyldigt att söka lagfart på förvärv av egendom från den döde i annat fall än när dödsboet överlåter egendomen. Make som tillskiftats egendom vid bodelning är ej skyldig att söka lagfart på förvärvet utom när egendomen förut tillhört andra maken.

Dödsbo är icke skyldigt att söka lagfart på förvärv av egendom från den döde i annat fall än när dödsboet överlåter egendomen. Make eller sambo som tillskiftats egendom vid bodelning är ej skyldig att söka lagfart på förvärvet utom när egendomen förut tillhört den andra maken eller sambon.

7 §

Förekommer icke omständighet som avses i 6 §, skall lagfartsansökan förklaras vilande, om

1. vid köp, byte eller gåva överlåtarens underskrift på fångeshandlingen icke är styrkt av två vittnen och överlåtelsen ej skett genom statlig myndighet,

2. fångesmannen ej har lagfart och fall som avses i 9 § icke föreligger,

3. rättegång pågår om hävning eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna,

4. lagfart sökes på grund av testamente, dom eller förrättning som ännu icke vunnit laga kraft,

5. vid förvärv genom legat detta ej utgivits,

6. vid förvärv på exekutiv försäljning köpebrev ej utfärdats eller vid expropriation eller liknande tvångsförvärv inlösen ej fullbordats,

7. vid överlåtelse överlåtaren är gift och förvärvet enligt *giftermälsbalkens* bestämmelser är beroende av andra makens samtycke,

7. vid överlåtelse överlåtaren är gift och förvärvet enligt *äktenskapsbalkens* bestämmelser är beroende av den andra makens samtycke,

8. vid överlåtelse överlåtaren är sambo och förvärvet enligt bestämmelserna i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem är beroende av den andra sambons samtycke, dock endast om ärende om anteckning i fastighetsboken av anmälan enligt 2 § andra stycket den lagen var upptaget på inskrivningsdag när överlåtelsen skedde,

8. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt ärvdabalkens bestämmelser är beroende av dödsbodelägares samtycke,

9. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt ärvdabalkens bestämmelser är beroende av dödsbodelägares samtycke,

10. förvärvet har skett genom en sådan gåva mellan makar som inte

9. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning.

10. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat.

11. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

12. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken,

11. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning.

12. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat.

13. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

14. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

22 kap.

4 §

Förekommer icke omständighet som avses i 3 §, skall ansökan om inteckning förklarar vilande, om

1. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad samt inteckningsansökningen ej medgivits av den som har lagfart,

2. rättegång pågår om hävande eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna.

3. sökanden är gift samt andra makens samtycke fordras enligt *gifttermålsbalkens* bestämmelser och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda balk *icke* givits,

3. sökanden är gift samt *den* andra makens samtycke fordras enligt *äktenskapsbalkens* bestämmelser och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda balk *inte* har givits,

4. sökanden är *sambo* samt *den andra sambons samtycke fordras enligt bestämmelserna i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och samtycke* eller annan tillåtelse enligt nämnda lag *inte* har givits, *dock endast om ärende om anteckning i fastighetsboken av anmälan enligt 2 § andra stycket den lagen har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inteckning söks,*

4. ansökningen enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

5. ansökningen enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

Förklarar ansökan vilande, skall inskrivningsmyndigheten utfärda bevis om detta (vilandebevis).

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Föreskrifterna i 12 kap. i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. Föreskrifterna i 12 kap. 33 § skall tillämpas i deras äldre lydelse *dels* i fråga om bodelning med anledning av boskillnad samt skifte med anledning av boskillnad eller

äktenskapsskillnad, *dels* i fall då ett samboförhållande har upphört före ikraftträdandet.

3. I fråga om överlåtelser som har gjorts före ikraftträdandet skall 20 kap. 7 § tillämpas i dess äldre lydelse.

4. Har en ansökan om inteckning gjorts före ikraftträdandet, skall 22 kap. 4 § i dess äldre lydelse fortfarande tillämpas i ärendet.

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 8 kap. 3 §¹ skall upphöra att gälla.

dels att 8 kap. 4 och 13 §§, 17 kap. 11 § och 36 kap. 5 § skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 kap.

4 §²

Är brott som i 1 eller 3 § sägs att anse som grovt, skall för *grov stöld* dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för *grov stöld* dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

13 §³

Har annat i detta kapitel *omförmält* brott än grov stöld, rån eller grovt rån förövats mot *make eller trolovad till gärningsmannen eller till annan vid brottet medverkande eller mot syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led eller den som i första svägerlag lika nära är eller mot fosterföräldrar eller fosterbarn, må åklagare väcka åtal ulenast om brottet av målsägande* angives till åtal eller ock åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.

Har annat i detta kapitel *angivet* brott än grov stöld, rån eller grovt rån förövats mot

1. *någon som inte endast tillfälligt sammanbodde med gärningsmannen,*

2. *make, den som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svägerlag, syskon, sväger eller svägerska eller*

3. *någon annan som på liknande sätt är närstående till gärningsmannen, får åklagaren väcka åtal endast om målsäganden har angett brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.*

Vid tillämpning av vad nu sagts skall *såsom medverkan anses jämväl häleri och häleriförseelse.*

Vid tillämpning av vad nu sagts skall *med gärningsman likställas annan som medverkat vid brottet och den som gjort sig skyldig till häleri eller häleriförseelse.*

17 kap.

11 §⁴

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det

¹ Senaste lydelse av 8 kap. 3 § 1971:874.

² Senaste lydelse 1975:1395.

³ Senaste lydelse 1971:874.

⁴ Senaste lydelse 1971:874.

uppdagas eller beivras, dömes för skyddande av brottsling till böter eller fängelse i högst två år.

Den som icke insåg men hade skäligen anledning antaga att den andre var brottslig, dömes till böter.

Make, trolövad, syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led, den som i första svågerlag är lika nära förenad med den brottslige, fosterföräldrar eller fosterbarn må ej fällas till ansvar enligt denna paragraf.

Till ansvar skall inte dömas om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

36 kap.⁵

5 §

Förverkande till följd av brott av egendom eller dess värde får, om ej annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,

d) den som efter brottet förvärvat egendomen på grund av giftorätt, arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

d) den som efter brottet förvärvat egendomen genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Tillhörde egendomen vid brottet ej någon av dem som anges i första stycket a)–c), får den ej förklaras förverkad.

Särskild rätt till egendom som förklaras förverkad består, om ej även den särskilda rätten förklaras förverkad.

Sådan rätt som har vunnits genom utmätning eller betalningssäkring upphör, om egendomen förklaras förverkad, såvida ej av särskild anledning förordnas att rätten skall bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

⁵ Kapitlet omtryckt 1986:118.

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 9 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*10 kap.
9 §¹

Tvist om arv eller testamente eller om bodelning mellan arvingar och efterlevande make skall upptagas av den rätt, där den döde skolut svara i tvistemål i allmänhet.

Tvist om bodelning mellan makar i anledning av boskillnad eller äktenskapskillnad skall upptagas av den rätt, där mannen skall svara i tvistemål i allmänhet, eller, om mannen ej är skyldig att i sådant mål svara vid svensk domstol, där hustrun svarar i sådant mål.

Finnes i mål, som avses i denna paragraf, ej behörig domstol enligt vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Tvist om arv eller testamente skall tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet.

Tvist om bodelning mellan makar eller sambor skall tas upp av den rätt där någon av dem skall svara i tvistemål i allmänhet. Har någon av dem avlidit, skall en bodelningstvist tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet.

Finns det inte någon domstol som är behörig enligt första eller andra stycket, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

I fråga om klander av bodelning eller arvskifte som har förrättats av bodelningsförrättare eller skiftesman finns särskilda bestämmelser.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
 2. Beträffande tvist om bodelning skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas om talan om äktenskapskillnad har väckts före ikraftträdandet, en av makarna har avlidit före ikraftträdandet eller tvisten gäller bodelning med anledning av boskillnad.

¹ Senaste lydelse 1973:649.

Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att i 3 kap. 19 § och 15 kap. 1 § utsökningsbalken ordet "giftermålsbalken" skall bytas ut mot "äktenskapsbalken".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1)

Härigenom föreskrivs att 33 och 34 §§ sjölagen (1891:35 s. 1)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

33 §

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för registrering eller ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom skall avslås, om

1. bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits;
2. egendomen ej kan registreras enligt 11 §;
3. sökanden ej styrker sitt förvärv;
4. fångesmannens rätt ej är inskriven i registret, churu den hade kunnat inskrivas där, och sökandens förvärv icke grundas på exekutiv försäljning;
5. åberopad överlåtelse står i strid med en mot överlåtaren på grund av förvärvsvillkor gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen och överlåtarens åtkomst icke var inskriven när överlåtelsen ägde rum eller, om så var fallet, villkoret är infört i registret eller införes däri samma inskrivningsdag som ansökningen göres;
6. egendomen av överlåtaren tidigare överlåtits till annan och överlåtarens åtkomst ej var inskriven när sökandens förvärv ägde rum eller, om så var fallet, inskrivning samma inskrivningsdag sökes för det tidigare förvärvet;
7. egendomen har blivit föremål för kvarstad eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot överlåtaren och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då anmälingen eller ansökningen görs eller överlåtaren har försatts i konkurs före utgången av nämnda inskrivningsdag;

8. egendomen sålts exekutivt till annan än sökanden; *eller*

9. det är uppenbart att förvärvet av annan grund är ogiltigt eller icke kan göras gällande.

Första stycket 5–7 utgör ej hinder mot inskrivning av förvärv, om inskrivning av villkorlig äganderätt redan har beviljats på grund av samma förvärv.

34 §

Ansökan enligt 14 § att inskrivning av villkorlig äganderätt skall avföras ur registret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller det ej visas att förvärvaren förlorat sin rätt.

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för avregistrering skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller avregistre-

8. egendomen sålts exekutivt till annan än sökanden;

9. *förvärvet har skett genom en sådan gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken; eller*

10. det är uppenbart att förvärvet av annan grund är ogiltigt eller icke kan göras gällande.

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för avregistrering skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller avregistre-

¹ Lagen omtryckt 1985:176.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prop. 1986/87:86

ringsgrund icke föreligger enligt 16 §. Vid avregistrering med anledning av förvärv ha bestämmelserna i 33 § första stycket 4–9 och andra stycket motsvarande tillämpning.

ringsgrund icke föreligger enligt 16 §. Vid avregistrering med anledning av förvärv ha bestämmelserna i 33 § första stycket 4–10 och andra stycket motsvarande tillämpning.

Ansökan att skeppsnamn skall inskrivas i eller avföras ur skeppsregistret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller förutsättning för åtgärden icke föreligger enligt 15 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har en gåva mellan makar eller blivande makar skett genom äktenskapsförord som har registrerats, skall 33 § tillämpas i dess äldre lydelse.

Lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § lagen (1904:26 s. 1)¹ om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligen meddelas förordnande som avses i 15 kap. 11 § giftermålsbalken samt 6 kap. 13 § och 7 kap. 12 § föräldrabalken. Sådant förordnande kan när som helst återkallas.

Föreslagen lydelse

3 kap.
12 §²

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligen meddelas beslut som avses i 14 kap. 7 och 8 §§ äktenskapsbalken samt 6 kap. 20 § och 7 kap. 15 § föräldrabalken. Sådant beslut kan när som helst återkallas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 1976:1120.

Lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 §¹

Vad i denna lag finnes stadgat äge ej tillämpning å sådan samfällighet, som avses i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, eller å sådan allmänning, som avses i lagen (1952:166) om häradsallmänningar eller lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; ej heller vare i något fall lagens föreskrifter tillämpliga i fråga om bildande av jaktvårdsområde, bestående av allenast en fastighet, eller av fiskevårdsområde, omfattande allenast en fastighet eller det till allenast en fastighet hörande fisket.

Beträffande *egendomsgemenskap mellan äkta makar eller delägare i oskift dödsbo eller dem, som äro i bolag samman eller äro redare i samma fartyg* eller deltagare i samma gruvrörelse, gälla vad där-om är särskilt stadgat.

Vad i 15 kap. 16 § föräldrabalken stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om försäljning enligt denna lag av samfälld fast egendom, vari omyndig äger del.

Beträffande *egendomsförhållanden som rör makar, sambor, delägare i oskiftat dödsbo, bolagsmän, redare som ingått överenskommelse om partrederi* eller deltagare i samma gruvrörelse finns särskilda bestämmelser.

Bestämmelserna i 15 kap. 15 § föräldrabalken skall inte tillämpas i fråga om försäljning enligt denna lag av samfälld fast egendom, vari omyndig äger del.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse 1973:1153.

Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs att 104, 105 och 122 §§ lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*104 §¹

Är förmånstagare insatt, skall försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, ej ingå i dennes kvarlåtenskap.

Har försäkringstagaren efterlämnat make eller bröstarvinge och hade förordnandet kunnat återkallas av försäkringstagaren, skall försäkringsbeloppet vid beräkningen av dödsbodelägares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller rätt till laglott behandlas som om beloppet hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente.

I fråga om tjänstegrupplivförsäkring skall andra stycket dock ej tillämpas på belopp som på grund av försäkringen tillfaller en make eller med make likställd person eller någon bröstarvinge.

Efterlämnar försäkringstagaren make eller bröstarvinge och skulle en tillämpning av förmånstagarförordnandet leda till ett resultat som är oskäligt mot någon av dem, kan förordnandet jämkas så att försäkringsbeloppet helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen skall särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagarens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden.

Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och dennes make eller sedan talan om äktenskapsskillnad har väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället för vad som föreskrivs i andra stycket följande beträffande jämkning till förmån för försäkringstagarens make. Kan maken inte vid bodelningen få ut sin andel därför att försäkringsbeloppet tillfaller någon annan som förmånstagare, är denne skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning enligt andra eller tredje stycket skall väcka talan mot förmånstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

Om rätt för en avliden försäkringstagares borgenärer att i visst fall hålla sig till försäkringsbeloppet finns bestämmelser i 116 § andra stycket.

¹ Senaste lydelse 1981:486.

105 §²

Vid tolkning av bestämmelser om förmånstagares rätt till försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, skall, där ej annat framgår av omständigheterna, iakttagas följande:

Har försäkringstagaren betecknat sin make såsom förmånstagare, skall, där han vid sin död var omgift, förordnandet gälla till förmån för den, med vilken han då levde i äktenskap.

Äro försäkringstagarens barn insatta som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för bröstarvinge och, där flera sådana förmånstagare finnas, envar av dem äga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren insatt make och barn såsom förmånstagare, skall, såframt flera förmånstagare finnas, envar av dem taga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som vid dödsfall gälla i fråga om hodelning och om sådan förmånstagares arvsrätt.

Äro försäkringstagarens arvingar insatta såsom förmånstagare, taga envar av dem del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren betecknat sin make som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för den som försäkringstagaren var gift med vid sin död. Förordnandet skall anses förfallet om mål om äktenskapsskillnad mellan makarna då pågick.

Är försäkringstagarens barn insatta som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för försäkringstagarens bröstarvingar. Försäkringsbeloppet skall fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren insatt make och barn som förmånstagare, skall halva försäkringsbeloppet tillfalla maken och återstoden bröstarvingarna. Bröstarvingarnas andel skall fördelas mellan dem på det sätt som anges i föregående stycke. Efterlämnar försäkringstagaren bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela beloppet maken eller bröstarvingarna.

Är försäkringstagarens arvingar insatta som förmånstagare, skall försäkringsbeloppet fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

122 §

Vad i 102, 103, 105 och 106 §§ samt 104 § första stycket är för livförsäkring stadgat beträffande förmånstagare skall äga motsvarande tillämpning, när fråga är om olycksfalls- eller sjukförsäkring.

Bestämmelserna i 102–106 §§ om förmånstagare tillämpas också vid olycksfalls- och sjukförsäkring.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har försäkringstagaren avlidit före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

² Senaste lydelse 1971:880.

Lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om utfästelse av *trolovad eller make att under äktenskapet till andra maken utgiva penningar eller annat stadgas i giftermålsbalken.*

Angående utfästelse om gåva som icke må göras gällande under givarens livstid stadgas i lagen om arvsavtal.

Föreslagen lydelse

6 §

Om utfästelse av *en make att under äktenskapet ge den andra maken en gåva gäller 8 kap. 2 § äktenskapsbalken.*

Bestämmelser om utfästelse om gåva som inte får göras gällande under givarens livstid finns i ärvdebalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs ifråga om lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

dels att 6 § skall ha följande lydelse,

dels att övergångsbestämmelserna till lagen (1969:258) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten hava den sammansättning som anges i tredje stycket,

om ärendet är tvistigt,

om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller

om ärendet angår

1. *medgivande till äktenskap enligt 2 kap. 2 § giftermålsbalken eller till åtgärd beträffande makars egendom enligt 6 kap. 6 § nämnda balk eller förordnande angående sådan egendoms förvaltning i andra fall,*

2. talan mot överförmyndares beslut,

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond eller tillstånd till vinstutdelning i bolag eller till fusion,

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt *giftermålsbalken* eller *föräldrabalken*, samt eljest av minst tre och högst fyra lagfarna domare. *Har nämndemän säte i rätten äger 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.*

1. *tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 2 § äktenskapsbalken,*

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt *äktenskapsbalken*, *lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem* eller *föräldrabalken*, och *annars* av minst tre och högst fyra lagfarna domare. *När nämndemän ingår i rätten, skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.*

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att ärenden som avser förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap får handläggas av en tjänsteman som inte är lagfaren.

¹ Senaste lydelse 1984:1032.

Denna lag (1969:258) träder i kraft den 1 januari 1971. Konungen kan dock förordna att de nya bestämmelserna helt eller delvis skall gälla från tidigare tidpunkt, varvid förordnandet får begränsas till viss eller vissa underrätter.

Vid handläggning, som påbörjats före lagens ikraftträdande och för vilken enligt äldre bestämmelser kräves flera domare än en, samt vid överläggning och omröstning i anslutning till sådan handläggning skall äldre bestämmelser om rättens sammansättning och om omröstning alltjämt gälla.

Har underrätt mindre än tre ordinarie lagfarna domare, får rätten beträffande visst ärende förordna att handläggning, som enligt 6 § i dess nya lydelse skall ske med tre eller fyra lagfarna domare, i stället skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämnd. I sådant fall äger 15 kap. 30 § giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Har underrätt mindre än tre ordinarie lagfarna domare, får rätten beträffande visst ärende förordna att handläggning, som enligt 6 § i dess nya lydelse skall ske med tre eller fyra lagfarna domare, i stället skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämndemän. I sådana fall skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.

1. Denna lag (1987:000) träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas vid handläggningen av ärenden i vilka ansökan har gjorts före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 41 och 42 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Efter upphovsmannens död äga reglerna om giftorätt, arv och testamente tillämpning på upphovsrätten. Avträdes boet till förvaltning av boutredningsman, äger denne icke utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än förut skett.

Föreslagen lydelse

41 §

Efter upphovsmannens död är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på upphovsrätten. Avträdes boet till förvaltning av boutredningsman, får denne inte utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än som förut har skett.

Upphovsmannen äger genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, giva föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter.

42 §

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av giftorätt, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av bodelning, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Har upphovsmannen avlidit före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag

Härigenom föreskrivs att i 5 § lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag¹ ordet "giftermålsbalken" skall bytas ut mot "äkenskapsbalken".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse av 5 § 1981:1192.

Lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Härigenom föreskrivs att 4 och 24 §§ lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen fyra revisorer. Av dessa utses en, som skall vara revisionens ordförande, av bankspektionen, en av riksgäldsfullmäktige och två på ordinarie ombudsstämma. I samma ordning utses lika antal personliga suppleanter. Av de på ombudsstämma utsedda skall en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer. Den andre på ombudsstämma utsedde revisorn och hans suppleant skall äga insikt och erfarenhet beträffande rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning.

Verkställande direktör eller annan tjänsteman hos stadshypoteksförening eller av kassastyrelsen utsedd ledamot av föreningsstyrelse får ej vara revisor eller suppleant. Ej heller får den vara revisor eller suppleant som är tjänsteman hos kassan eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos kassan åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller är *trolovad med* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycke eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, *eller den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till styrelseledamot eller tjänsteman som förut nämnts.*

Verkställande direktör eller annan tjänsteman hos stadshypoteksförening eller av kassastyrelsen utsedd ledamot av föreningsstyrelse får ej vara revisor eller suppleant. Ej heller får den vara revisor eller suppleant som är tjänsteman hos kassan eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos kassan åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycke eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

24 §

För revision av föreningsstyrelsens förvaltning och förenings räkenskaper skall årligen utses minst tre och högst fem revisorer jämte suppleanter. Kassan utser en av revisorerna och suppleant för honom. Ordinarie för-

¹ Lagen omtryckt 1983:578. Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:653.

eningsstämma väljer övriga revisorer och lika många suppleanter.

Den av kassan utsedde revisorn och hans suppleant bör ha insikt och erfarenhet av rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning. Av de valda revisorerna bör en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer.

Den som är tjänsteman hos förening eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos föreningen, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, får ej vara revisor eller suppleant i samma förening. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *är trolovad med* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycket eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, *eller den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till styrelseledamot eller tjänsteman som förut nämnts.*

Den som är tjänsteman hos förening eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos föreningen, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, får ej vara revisor eller suppleant i samma förening. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycket eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 2 § fastighetsbildningslagen (1970:988)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

12 kap.

2 §

Utan hinder av villkoren i 1 § får fastigheter som tillhör äkta makar var för sig eller innehåsa med olika rätt i äktenskapet sammanläggas, om makarna träffar avtal om sin rätt i den fastighet som bildas genom sammanläggningen. Sådant avtal skall upprättas i samma form som äktenskapsförord. Tillhör fastigheterna ena maken som enskild egendom och som giftorättsgods, skall genom avtalet bestämmas att den nybildade fastigheten i sin helhet skall vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods. Tillhör fastigheterna makarna var för sig, skall bestämmas att makarna skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten som enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, om ej annat avtalats. Innefattar avtalet gåva, äger 8 kap. 5 § giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Fastighet som make fått i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom eller som make erhållit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlätaren genom testamente meddelat sådan föreskrift får ingå i sammanläggning med stöd av avtal som avses i första stycket endast om den nybildade fastigheten enligt avtalet skall vara den makens enskilda egendom.

En fastighet som ägs av någon som är gift och är dennes giftorättsgods får inte sammanläggas med en fastighet som är samma makes enskilda egendom.

Fastigheter som tillhör makar var för sig får sammanläggas, om makarna träffar skriftligt avtal om att äga var sin bestämda andel i den nybildade fastigheten och om vardera makens andel i sin helhet kommer att utgöra den makens giftorättsgods eller enskilda egendom. Innefattar avtalet gåva, får sammanläggning ske bara om avtalet har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

¹ Lagen omtryckt 1971:1035.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Att bestämmelserna i 12 kap. 2 § inte gäller när äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden föreskrivs i 18 § lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen.
3. Bestämmelserna i 12 kap. 2 § skall tillämpas i deras äldre lydelse, om sådant avtal som avses i den lydelsen har träffats före ikraftträdandet.

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)¹

Härigenom föreskrivs att 81 § rennäringslagen (1971:437) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

81 §

Byter märkt ren ägare, får ommärkning till den nye ägarens märke ske endast om styrelsen i den sameby där ommärkningen skall äga rum medger det. Lämnas ej sådant medgivande, kan renens märke fördes med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke. För avbrottsmärkning fordras medgivande av styrelsen för den sameby där renen i fortsättningen skall hållas.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvats på annan grund än *giftorätt*, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvats på annan grund än *bodelning*, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

Ommärkning eller avbrottsmärkning får ske endast i närvaro av den som samebyns styrelse utses eller inför två vittnen.

Avbrottsmärke får behållas på ren högst tio år efter det styrelsens medgivande gavs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1985:919.

Lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479)

Härigenom föreskrivs att 11 § bostadsrättslagen (1971:479)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Den till vilken bostadsrätt övergått får ej vägras inträde i föreningen, om han uppfyller de villkor för medlemskap som föreskrives i stadgarna och föreningen skäligen kan nöjas med honom som bostadsrättshavare. En kommun som har förvärvat bostadsrätt till en bostadslägenhet får ej vägras medlemskap. Ej heller får den som förvärvat bostadsrätt vid exekutiv försäljning eller vid offentlig auktion enligt 10, 12 eller 37 § vägras medlemskap på den grund att ersättning för bostadsrätten icke beräknats enligt grunder som anges i stadgarna.

Har bostadsrätt övergått till bostadsrättshavarens make, får inträde i föreningen vägras maken endast om hinder möter på grund av bestämmelse i stadgarna att medlem skall tillhöra viss sammanslutning eller uppfylla liknande villkor och det skäligen kan fordras att maken uppfyller villkoret. Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning, om bostadsrätt till bostadslägenhet övergått till bostadsrättshavaren närstående som varaktigt sammanbodde med honom.

I fråga om andel i bostadsrätt äger första och andra styckena tillämpning endast om bostadsrätten efter förvärvet innehas av makar. Vad som *sagts nu* gäller ej, om annat bestämts i stadgarna.

I fråga om andel i bostadsrätt äger första och andra styckena tillämpning endast om bostadsrätten efter förvärvet innehas av makar *eller, om bostadsrätten avser bostadslägenhet, av sådana sambor på vilka lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem skall tillämpas. Vad som nu har sagts gäller ej, om annat har bestämts i stadgarna.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1982:353.

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrivs att 8, 9, 16, 19, 22, 23, 25 och 31 §§ rättshjälpslagen (1972:429)¹ skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 1986:1041

Föreslagen lydelse

8 §

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp.

2. utlänningar som varken är eller tidigare varit bosatta här, om det inte finns särskilda skäl för rättshjälp.

3. näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om ej skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt.

4. i fråga om anspråk som överlåtits till den rättssökande, om överlåtelsen kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp.

5. för upprättande av självdeklaration, *äkten:kapsförord eller testamente,*

5. för upprättande av självdeklaration.

6. i mål om boskillnad enligt 9 kap. 2 § giftermålsbalken,

6. för upprättande av äktenskapsförord, testamente eller gåvohandling.

7. om frågan om rättshjälp kan anstå till dess en annan rättslig angelägenhet, vari anspråket stöder sig på väsentligen likartad grund, har avgjorts slutligt.

8. ägaren av en fastighet eller en byggnad i angelägenhet som avser fastigheten eller byggnaden, om han har eller borde ha haft rättsskydds försäkring eller något annat liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten.

9. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp ej skall beviljas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i en viss främmande stat och den som, utan att vara medborgare i den staten, är bosatt där skall vara likställd med svensk medborgare i fråga om allmän rättshjälp.

Nuvarande lydelse²

Föreslagen lydelse

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

¹ Lagen omtryckt 1983:487.

² Lydelse enligt riksdagens beslut (prop. 1986/87: 26, JuU 13, rskr. 89).

1. biträde som varit behövt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt.

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller läkarundersökning enligt 21 kap. 11 § föräldrabalken,

5. ansökningsavgift enligt förordningen (1987:000) om avgifter vid de allmänna domstolarna samt särskild avgift som skall betalas enligt förordningen (1981:1185) om utsökningsavgifter,

6. vad som av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självant föranställt om,

7. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad,

7. bodelningsförrättare som har förordnats av domstol att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller att verkställa sådan bodelning mellan sambor som förrättas av annan anledning än att den ena sambon har avlidit,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap.

16 §

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

äktenskapsskillnad
boskillnad, dock inte enligt 9
kap. 2 § giftermålsbalken
underhållsbidrag till make eller
barn
faderskap till barn
vårdnad
umgänge.

äktenskapsskillnad
underhållsbidrag till make eller
barn
faderskap till barn
vårdnad
umgänge.

Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå får ej bevilja allmän rättshjälp för verkställighet av avgörande om underhållsbidrag, vårdnad eller umgänge. Ej heller får advokat eller biträdande jurist bevilja allmän rättshjälp

1. om den rättssökande är dödsbo,
2. om den rättssökande är bosatt utom riket,
3. om den rättsliga angelägenheten skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket.

19 §

Beviljas allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader enligt 9 och 10 §§ av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till den myndighet som har att besluta om allmän rättshjälp. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen hos myndighet, om arbetet har varit av mindre omfattning eller brådskande art och ansökningen har gjorts utan väsentligt dröjsmål eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

Vad som har sagts nu om ersättning till biträde gäller även i fråga om ersättning till *skiftesman*.

Vad som har sagts nu om ersättning till biträde gäller även i fråga om ersättning till *bodelningsförrättare*.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 6 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

22 §

Biträde, *skiftesman* och medlare har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, *skiftesman* eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda skäl, får ersätt-

Biträde, *bodelningsförrättare* och medlare har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, *bodelningsförrättare* eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda

Nuvarande lydelse

ningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till *skiftesman* fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

Föreslagen lydelse

skäl, får ersättningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till *bodelningsförrättare* fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

23 §

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I fråga om ersättning till *skiftesman* och till medlare skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I fråga om ersättning till *bodelningsförrättare* och till medlare skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

25 §³

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befogenhet tillkommer *skiftesman* som förordnats i ärende om *bodelning*.

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befogenhet tillkommer *bodelningsförrättare*.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Ingår utredningen i mål eller ärende som har anhängiggjorts vid domstol fastställs ersättningen av domstolen. I annat fall bestämmes ersättningen av rättshjälpsnämnden.

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid domstol äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen enligt vad som sägs i 33 §.

Om det döms till äktenskapsskillnad mellan makar efter gemensam ansökan och den ena maken har åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten ålägga den andra maken att betala staten hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för den andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall inte åläggas, om beloppet understiger en viss av regeringen fastställd

³ Senaste lydelse 1986: 657

gräns. Ersättningsskyldighet skall heller inte åläggas om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

Har i ärende om bodelning skiftesman förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för skiftesmannen och för utredning som denne har föranstaltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Har bodelningsförrättare förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för bodelningsförrättaren och för utredning som denne har föranstaltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Om den rättssökandes rättshjälpsavgift och tilläggsavgift tillsammans med den ersättning som maken har ålagts att betala enligt andra och tredje styckena överstiger rättshjälpskostnaderna, skall den rättssökande berättigas att få tillbaka den överskjutande delen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
 2. Har allmän rättshjälp sökts före ikraftträdandet, gäller 8 § i dess äldre lydelse.
 3. Har någon med stöd av giftermålsbalken förordnats att vara skiftesman, skall hans rätt till ersättning för uppdraget prövas enligt äldre bestämmelser.

Lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)

Härigenom föreskrivs att 33 § vapenlagen (1973:1176)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

33 §

Skjutvapen och därtill hörande ammunition skall inlösas av staten om

1. tillstånd som medför rätt att inneha vapnet har återkallats utan att egendomen har förklarats förverkad eller är tagen i beslag,

2. vapeninnehavaren har avlidit,

3. ansökan om tillstånd till innehav av vapen som förvärvats genom arv, testamente eller *på grund av giftorätt* har avslagits,

3. ansökan om tillstånd till innehav av vapen som förvärvats genom arv, testamente eller *bodelning* har avslagits,

4. domstol har funnit att vapen, som innehas av någon som ej är berättigad därtill, ej skall förklaras förverkat eller åklagaren i ett sådant fall har beslutat att ej föra talan om förverkande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1981:1360.

Lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs att tilläggsbestämmelsen 4.6.5 riksdagsordningen¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap

4.6.5

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande *giftermåls-*, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utsökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet. Utskottet skall även bereda ärenden om konsumentskydd samt exekutionsväsendet.

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande *äktenskaps-*, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utsökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet. Utskottet skall även bereda ärenden om konsumentskydd samt exekutionsväsendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Riksdagsordningen omtryckt 1985:1068.

Lag om ändring i gruvlagen (1974:342)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 4 § gruvlagen (1974:342) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Har fängeshandling icke företetts eller har tillstånd till förvärvet ej erhållits när sådant krävs enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m., skall bergmästaren förklara anmälan vara utan verkan. I annat fall skall han snarast anteckna anmälningen i gruvregistret.

Föreslagen lydelse

9 kap

4 §¹

Bergmästaren skall förklara anmälan utan verkan, om

1. fängeshandlingen inte har företetts,

2. tillstånd till förvärvet inte erhållits när sådant krävs enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m., eller

3. förvärvet har skett genom en sådan gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

I annat fall skall han snarast anteckna anmälningen i gruvregistret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har en gåva mellan makar eller blivande makar skett genom äktenskapsförord som har registrerats, skall 9 kap. 4 § tillämpas i dess äldre lydelse.

¹ Senaste lydelse 1982:627.

Lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge, testamentstagare, bouppteckningsman eller testamentsexekutor ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

Bestämmelserna i första stycket om efterlevande make gäller också en sådan efterlevande sambo som avses i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem, om denne har begärt att bodelning skall för rättas enligt 5 § samma lag.

3 §

När boskillnad har beviljats eller det har dömts till äktenskapsskillnad, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

När ansökan om äktenskapsskillnad eller anmälan enligt 9 kap. 1 § andra stycket äktenskapsbalken har gjorts, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har boskillnad beviljats, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas när det gäller rätten att på grund av boskillnaden ansöka om kallelse på okända borgenärer.

Lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1986/87:37

Föreslagen lydelse

7 §

Hembud sker hos hyresnämnden genom skriftlig anmälan av fastighetsägaren. Fastighetsägaren skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hem-bjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt 6 kap. 4 § giftermålsbalken, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Hembud sker hos hyresnämnden genom skriftlig anmälan av fastighetsägaren. Fastighetsägaren skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hem-bjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt äktenskapsbalken, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall hyresnämnden förelägga fastighetsägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer fastighetsägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer fastighetsägaren inte föreläggandet, får hembudet avvisas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Om avtalsförslaget har undertecknats före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 §

Hembud sker hos arrendenämnden genom skriftlig anmälan av jordägaren. Jordägare skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt 6 kap. 4 § giftermålsbalken, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Hembud sker hos arrendenämnden genom skriftlig anmälan av jordägaren. Jordägare skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt äktenskapsbalken, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall arrendenämnden förelägga jordägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer jordägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer jordägaren inte föreläggandet, får hembudet avvisas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Om avtalsförslaget har undertecknats före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i konkurslagen (1987:000)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 § konkurslagen (1987:000) skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1986/87:90

Föreslagen lydelse

4 kap.

7 §

Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären har eftergett sin rätt i avsevärd mån eller avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen har kommit in till rätten senare än tre år före frisdagen och det inte visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Vad som sägs i första stycket om det fallet att gäldenären har avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott gäller inte, om egendomen utgjorde makarnas gemensamma bostad eller bohag och övertogs av den andra maken med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 8 § äktenskapsbalken.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 december 1986

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Lagrådsremiss om följdlagstiftning till äktenskapsbalken m. m.

1 Inledning

Regeringen har i prop. 1986/87:1 föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. äktenskapsbalk.
2. lag om ändring i ärvdabalken, och
3. lag om sambors gemensamma hem.

I fråga om den huvudsakliga innebörden av äktenskapsbalken och de andra lagförslag som förelagts riksdagen genom propositionen hänvisas till denna.

Äktenskapsbalken och lagen om sambors gemensamma hem (sambolagen) innehåller inga ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser. Förslag till sådana bestämmelser läggs fram i denna lagrådsremiss. Den innehåller också förslag till följdändringar i ett stort antal lagar. De flesta av dessa följdändringar är av lagteknisk art.

Prop. 1986/87:1 bygger på förslag som har lagts fram av familjelagssakkunniga (ledamöter, se prop. s. 37) i betänkandet (SOU 1981:85) Äktenskapsbalk och på vad som kommit fram vid remissbehandlingen av det betänkandet. En sammanfattning av betänkandet samt en förteckning över remissinstanserna och en remissammanställning finns i bilagorna 1 och 3 till propositionen.

Betänkandet innehåller också ett förslag till lag om införande av äktenskapsbalken och förslag till följdlagstiftning. Till protokollet i förevarande lagstiftningsärende bör dessa lagförslag fogas som *bilaga 1*.

I anslutning till den följdlagstiftning som föranleds av prop. 1986/87:1 bör även behandlas ett förslag till ändring i brottsbalkens bestämmelser om bodräkt och om åtalsbegränsning för vissa tillgreppsbrott mot närstående, vilket förslag har lagts fram av förmögenhetsbrottsutredningen (Ju 1976:04) i betänkandet (SOU 1983:50) Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott utom galdenärsbrott (avsnitt 3.4.5 och 12.2.7). Betänkandet har remissbehandlats.

Förslagen till följdlagstiftning innehåller sakliga nyheter av någon bety-

delse framför allt när det gäller brottsbalken och försäkringsavtalslagen (1927:77). Eftersom det förslag till ändring i 104 § försäkringsavtalslagen som läggs fram i det följande helt avviker från de sakkunnigas, har i oktober 1986 överläggningar i denna del hållits med företrädare för Stockholms tingsrätt, kammarkollegiet, arvs- och gåvoskattekommittén (Fi 1984:02), juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund, Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer, Sveriges domareförbund, Folksam, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och Försäkringsjuridiska föreningen. I dessa överläggningar har även familjelagssakkunnigas sekreterare deltagit.

Under beredningen av förslaget till ändring i försäkringsavtalslagen har vidare överläggningar hållits med företrädare för justitiedepartementen i de andra nordiska länderna. I dessa överläggningar har också deltagit företrädare för de äktenskapsrättskommittéer som finns i Island och Norge.

De lagförslag som har lagts fram i prop. 1986/87:1 medför behov av följdändringar i bl. a. lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Denna lag ses för närvarande över av arvs- och gåvoskattekommittén. Chefen för finansdepartementet avser att senare lägga fram de förslag till ändrade arvsskatteregler som behövs för tiden till dess att en ny arvsskattelagstiftning på grundval av kommitténs arbete kan träda i kraft. I samband därmed kommer han också att lägga fram de förslag till följdändringar i kommunalskattelagen (1928:370) som behövs. Några följdändringar i dessa lagar föreslås därför inte i förevarande lagstiftningsärende.

Förslaget till ändrad äktenskapslagstiftning medför också behov av en ändring genom lag i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap. En sådan ändring kräver emellertid en ändring av den nordiska konvention som ligger till grund för förordningen. Inom justitiedepartementet har tagits initiativ till överläggningar med övriga nordiska länder i syfte att åstadkomma en sådan konventionsändring. Jag avser att återkomma i denna fråga i ett senare lagstiftningsärende när konventionsändringen har kommit till stånd.

Denna lagrådsremiss är disponerad på följande sätt.

I en allmän motivering behandlas frågorna om
 äktenskapsbalkens och sambolagens ikraftträdande i avsnitt 2.1,
 ändringar i brottsbalken i avsnitt 2.2,
 ändringar i försäkringsavtalslagen i avsnitt 2.3, och
 övriga följdändringar i avsnitt 2.4.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna finns i specialmotiveringen (avsnitt 4).

2 Allmän motivering

2.1 Äktenskapsbalkens och sambolagens ikraft trädande

Mitt förslag: Äktenskapsbalken och sambolagen skall träda i kraft den 1 januari 1988. Den nya lagstiftningen skall i princip bli tillämplig i sin helhet vid ikraftträdandet.

Familjelagssakkunnigas förslag: Överensstämmen med mitt förslag i den del det innebär att de nya lagarna skall bli tillämpliga fullt ut vid ikraftträdandet (se betänkandet s. 431).

Remissinstanserna: De sakkunnigas förslag har lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Äktenskapsbalken och sambolagen innehåller inga ikraftträdande- eller övergångsbestämmelser. I överensstämmelse med familjelagssakkunnigas förslag bör dessa i stället tas upp i särskilda lagar, s. k. promulgationslagar.

När det gäller frågan om lämplig tidpunkt för ikraftträdandet bör beaktas att viss, inte alltför kort tid bör förflyta mellan riksdagens beslut om reformen och reformens ikraftträdande. Enligt min mening bör tiden inte understiga sex månader. Den tiden behövs för att informera allmänheten om reformen, utbilda praktiskt verksamma jurister i de nya bestämmelserna och ge allmänheten och dessa jurister möjlighet att vidta förberedelser inför reformens ikraftträdande. Exempelvis kan testamenten och äktenskapsförord behöva upprättas eller bytas ut och samboavtal behöva skrivas.

Nyheter i äktenskapsbalken gäller främst förmögenhetsordningen i äktenskap och behandlingen av makarnas egendom när ett äktenskap upplöses. De regler som nu gäller på detta område tillkom i allt väsentligt när giftermålsbalken infördes år 1920. De grundar sig alltså på andra värderingar än dagens, och de framstår delvis som föråldrade. Många av dem tillämpas inte heller. Genom äktenskapsbalken får vi en lagstiftning som bygger på nutida värderingar och som är anpassad till dagens samhälle. Mot denna bakgrund är det angeläget att äktenskapsbalken i sin helhet blir tillämplig vid ikraftträdandet. Även praktiska skäl talar för detta. När giftermålsbalken infördes år 1921 valde man att – med vissa undantag – låta äldre giftermålsbalken vara tillämplig på makars förmögenhetsförhållanden när äktenskapet hade ingåtts före ikraftträdandet av den nya balken. Under en lång tid har vi alltså haft att tillämpa två olika regelssystem. Detta har medfört stora olägenheter och det är angeläget att en liknande situation inte uppkommer i framtiden.

Principen bör alltså vara att äktenskapsbalken i sin helhet skall bli tillämplig omedelbart. Detta kommer inte i konflikt med den annars gällande, allmänna rättsgrundsatsen att en ny lag inte bör ges tillämpning på rättsförhållanden som har uppkommit före lagens ikraftträdande. Den rättsgrundsatsen anses nämligen inte gälla på familjerättens område (se KU 1974:60). Trots det bör man givetvis även på det området beakta de skäl som ligger bakom denna grundsats, när det kan vara motiverat. Det leder till att vissa undantag bör göras från principen om att äktenskapsbalken omedelbart skall få genomslag fullt ut. Det viktigaste av dessa undantag är att de nya bodelningsreglerna bör bli tillämpliga bara när talan om äktenskapsskillnad väcks eller den ena maken dör efter ikraftträdandet. Jag återkommer till detta i specialmotiveringen.

Mitt förslag: Bestämmelserna om boдрäkt i brottsbalken upphävs. Reglerna om åtalsbegränsning för vissa tillgreppsbrott, som förövats mot närstående, ges en mera generell utformning. Dessa bör bl. a. omfatta var och en som inte endast tillfälligt sammanbor med gärningsmannen. Ansvarsfrihetsregeln för närstående vid skyddande av brottsling ges en utformning som möjliggör en friare intresseavvägning.

Förmögenhetsbrottsutredningens förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag vad gäller tillgreppsbrotten (se SOU 1983:50 avsnitten 3.4.5 och 12.2.7). Utredningen har inte behandlat frågan om straffansvar vid skyddande av brottsling.

Remissinstanserna: Förslagen har huvudsakligen tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Av hävd har i svensk rätt vissa brott behandlats mildare när den brottslige och hans offer äger en viss samhörighet. De bestämmelser i brottsbalken som innehåller sådana regler bör ses över i detta sammanhang. Bl. a. måste det övervägas om ett sådant samboförhållande som omfattas av sambolagen skall jämföras med äktenskap eller om andra lösningar är lämpligare.

Enligt 8 kap. 3 § skall makar, syskon, föräldrar och barn eller fosterföräldrar och fosterbarn som stjäla från varandra medan de sammanbor dömas för *boдрäkt*. Detsamma gäller den som stjälar från dödsbo vari han är delägare eller som stjälar lösöre vari han är delägare. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Om flera medverkat i en stöld och någon av dem skall dömas för boдрäkt, skall även de övriga dömas enligt den bestämmelsen med undantag för den som handlat med uppsåt att tillägna sig det tillgripna.

I 8 kap. 13 § finns bestämmelser om *åtalsbegränsning* vad gäller tillgreppsbrott som förövats mot vissa närstående. Med undantag för grov stöld, rån och grovt rån krävs vid sådana brott antingen angivelse från målsäganden eller att åklagaren finner att åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Kretsen av anhöriga är vid och upptar make eller trolovad till gärningsmannen eller annan medverkande vid brottet, syskon, släkting i rätt upp- eller nedstigande led, den som i första svågerlag är lika nära samt fosterföräldrar och fosterbarn.

Förmögenhetsbrottsutredningen föreslår att bestämmelsen om boдрäkt skall upphävas. Utredningen uttalar i denna fråga följande:

Privilegieringen av vissa stölder såsom boдрäkt är ålderdomlig. Stölder från anhöriga har redan genom åtalsreglerna en tillräcklig särställning. Stöld från samägare eller dödsbo innebär ofta att ett givet förtroende svikts och framstår därför inte som mindre straffvärd än annan stöld. Som påpekats innebär specialregleringen att straffreläggande inte kan förekomma vid boдрäkt, trots att det är fråga om en privilegiering. Skäl för att bibehålla boдрäkt som särskilt brott finns därför ej (betänkandet s. 225).

Straffbestämmelsen om bodräkt är ett stadgande med gamla anor. Numera finns dock en sådan bestämmelse kvar endast för stöldbrott och alltså inte för exempelvis förskingringsbrott. I förarbetena till de gällande bestämmelserna pekades främst på det värde som ligger i att bestämmelsen är grundad på en inhemsk tradition och på att beteckningen bodräkt ansågs lämpligare än stöld eller snatteri (se NJA II 1942 s. 345; jfr också NJA II 1962 s. 205).

Bestämmelsen tillämpas förhållandevis sällan. Det hänger förmodligen samman med de möjligheter åtalsreglerna ger målsäganden att påverka om åtal skall ske. Under åren 1984 och 1985 aktualiserades bestämmelsen om bodräkt i ett tjugotal fall, varvid ungefär hälften av fallen avgjordes genom domstolsförfarande; i resterande fall meddelades åtalsunderlåtelse.

För egen del vill jag framhålla att uttrycket bodräkt är ålderdomligt. Detta i kombination med att benämningen används så sällan medför att det är sannolikt få människor som har klart för sig vad bodräkt innebär. I och med det kan man ifrågasätta om inte värdet av beteckningen som sådan har spelat ut sin roll. För mig framstår det som mindre lämpligt att använda en brottsbenämning vars innebörd inte är allmänt känd.

Som förmögenhetsbrottsutredningen har anfört kan stölder från anhöriga redan genom åtalsreglerna anses ha en tillräcklig särställning. Man kan som tidigare påpekats anta att förklaringen till att bodräkt förekommer så förhållandevis sällan ligger just i kravet på angivelse från målsäganden. Enligt min mening är det också rimligt att målsäganden i stor utsträckning själv får ha inflytande på om något som kan betraktas som en familjeangelägenhet skall behandlas av rättsväsendet. Beträffande oredlighets- och tröloshetsbrotten har man också löst intressekonflikten enbart genom en åtalsbegränsning.

Jag finner det inte heller stötande att tillgreppsbrott som begås mellan närstående eller mellan samägare betecknas som stöld eller snatteri. I och för sig kan vissa bodräktstillgrepp framstå som mindre straffvärda än det traditionella stöldbrottet, vilket för det mesta är ett angrepp från någon helt utomstående. Man kan tänka sig situationer vid känsloladdade separationer som får de inblandade att handla på ett sätt som annars är dem helt främmande. I ett gemensamt hem kan det vara svårare att skilja mellan den enes och den andres egendom, framför allt när det gäller ägodelar som de samboende gemensamt disponerar. Sådana förmildrande omständigheter kan emellertid vara skäl att rubricera tillgreppet som snatteri. Jag vill också peka på att det numera finns möjligheter att, om särskilda skäl föreligger, besluta om åtalsunderlåtelse för exempelvis stöld om man kan anta att påföljden blir villkorlig dom.

Å andra sidan kan sägas att tillgrepp från exempelvis samägare eller dödsbo kan innebära att ett givet förtroende sviks. Det är också svårt för de inblandade att skydda sig mot sådana brott. Dessa framstår därför knappast som generellt mindre allvarliga än en stöld av annat slag.

Vid en samlad bedömning finner jag att bodräktsbestämmelsen numera har spelat ut sin roll och bör upphävas. Den särställning som brott mellan närstående ändå bör ha får beaktas genom åtalsbegränsningsregeln. Denna bör dock omarbetas något.

Förmögenhetsbrottsutredningen har behandlat även denna fråga. Förutom vissa redaktionella justeringar förordar utredningen dels att trolovad ersätts med "någon som ej blott tillfälligt sammanbor med gärningsmannen", dels att svägerlag inte längre skall utgöra grund för begränsning av åklagarens åtalsrätt. Vad gäller trolovad hänvisar utredningen till att detta begrepp inte längre har någon rättslig innebörd (betänkandet s. 252). Förslaget har under remissbehandlingen lämnats utan erinran med undantag för Helsingborgs tingsrätt som menar att trolovning visserligen inte längre är ett rättsligt begrepp men att förlovning är vanligt förekommande och motiverar särbehandling.

I likhet med förmögenhetsbrottsutredningen anser jag att varje sammanboende mellan målsägande och gärningsman som inte är helt tillfälligt bör ge målsäganden möjlighet att disponera över åtalet oavsett vad som är grunden för samboendet. Det betyder att bestämmelsen kommer att omfatta såväl samlevnad under äktenskapsliknande former som annan samlevnad. Att någon närmare utredning inte kommer att krävas på denna punkt är enligt min mening en fördel.

Dessutom bör bestämmelsen liksom nu även omfatta vissa närstående oberoende av om gärningsmannen bor tillsammans med målsäganden. I princip anser jag att det saknas anledning att i det hänseendet göra någon begränsning i förhållande till nuvarande bestämmelse.

Jag vill emellertid ifrågasätta om man bör stanna vid uppräkningsen i den gällande bestämmelsen. Även utanför de grupper som nu omfattas torde det kunna finnas så nära relationer att en särbehandling är motiverad. Jag tänker då på exempelvis barn till ena parten i ett samboförhållande. Enligt min mening kan en särbehandling av relationen mellan barnet och den andra parten vara motiverad även om de inte sammanbor stadigvarande. Det bör beaktas att åtal alltid kan väckas när det är påkallat från allmän synpunkt. Denna bedömning är givetvis beroende inte bara av brottets grovhet utan också av hur nära relationen är i det konkreta fallet.

Mot denna bakgrund framstår den ordning som införts i vissa bestämmelser i rättegångsbalken som tänkbar även i detta sammanhang. Bl. a. i bestämmelser om jäv och vittnesplikt (se 4 kap. 12 § och 36 kap. 3 §) finns en exemplifierande uppräkningsen som avslutas med en angivelse av att bestämmelsen omfattar även andra som är närstående på ett liknande sätt (jfr prop. 1973:30 s. 68). Jag anser att detta är en lämplig avgränsning även när det gäller åtalsbegränsning av det aktuella slaget.

Jag föreslår också en ändrad utformning av bestämmelserna om *skyddande av brottsling* i 17 kap. 11 § brottsbalken samt en mindre ändring i 36 kap. 5 § brottsbalken om hos vem förverkande till följd av brott kan ske. Som följd av att bestämmelsen om bodräkt upphävs bör också 8 kap. 4 § brottsbalken om grov stöld justeras något. Jag återkommer till dessa frågor i specialmotiveringen.

2.3.1 Bakgrund

Familjelagssakkunniga har lagt fram flera förslag till ändringar i försäkringslagstiftningen. Förslagen berör framför allt försäkringsavtalslagens bestämmelser om livförsäkringar. De sakkunniga har bl.a. föreslagit att det inte längre skall vara möjligt att jämka ett förmånstagarförordnande för att tillgodose anspråk på giftorätt och laglott (104 § andra och tredje styckena försäkringsavtalslagen) samt att det i lagen skall föras in en regel om hur försäkringsbeloppet skall fördelas när försäkringstagaren inte har gjort något förmånstagarförordnande.

Jag vill i denna del erinra om att försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09) för närvarande arbetar på ett förslag till ny lagstiftning om livförsäkringar och andra personförsäkringar. Det kan förväntas bli framlagt kring årsskiftet 1986/87. Som jag kommer att redovisa närmare i det följande bör slutlig ställning till vissa av familjelagssakkunnigas förslag tas först i samband med behandlingen av försäkringsrättskommitténs kommande förslag. Övriga förslag från de sakkunniga bör däremot prövas nu. Bl.a. bör övervägas om de nuvarande jämningsreglerna i 104 § försäkringsavtalslagen skall avskaffas eller ersättas av mer nyanserade regler.

2.3.2 Jämkning av förmånstagarförordnande

Mitt förslag: Ett förmånstagarförordnande skall kunna jämkas till förmån för efterlevande make och bröstarvingar, om en tillämpning av förordnandet skulle leda till oskäliga resultat. En särskild jämningsregel skall gälla för det fallet att försäkringstagaren vid sin död låg i skilsmässa eller var skild utan att ha gjort bodelning. Den efterlevande maken skall då ha rätt till jämkning för att få ut sin bodelningsandel. Rätten att påkalla jämkning enligt de nya reglerna skall preskriberas ett år efter det att bouppteckning har avslutats eller dödsboanmälan har gjorts.

Familjelagssakkunnigas förslag: Överensstämmer med mitt förslag såvitt gäller det speciella fallet att försäkringstagaren avlider innan en bodelning på grund av äktenskapsskillnad har hunnit göras. I övrigt innebär de sakkunnigas förslag att det inte skall finnas några jämningsmöjligheter i fortsättningen (se betänkandet s. 275–278 och 468–469). En av de sakkunniga är skiljaktig och anser att jämkning bör kunna ske om någon annan än make eller bröstarvinge är förmånstagarare (se betänkandet s. 488–489).

Remissinstanserna: Ungefär hälften av de remissinstanser som har berört frågan tillstyrker de sakkunnigas förslag att det inte längre skall finnas någon allmän jämningsmöjlighet, framför allt med hänvisning till den förenkling det innebär. Övriga ställer sig tvekan eller avvisande, särskilt om lagloten behålls. Flera remissinstanser diskuterar möjligheterna att förändra nuvarande regler, de flesta med utgångspunkt från den reserva-

tion som har avgetts av en av de sakkunniga. Den jämningsregel som föreslås gälla när försäkringstagaren avlider innan en bodelning på grund av äktenskapsskillnad har hunnit göras lämnas utan erinran av det fötal remissinstanser som har berört den.

Skälen för mitt förslag: Om den som har tecknat försäkring på sitt eget liv inte har utsett någon förmånstagare, ingår det belopp som faller ut vid försäkringstagarens död i kvarlåtenskapen och fördelas enligt vanliga regler om bodelning och arv. Denna situation är emellertid mycket ovanlig i praktiken. Nästan alltid finns det ett förmånstagarförordnande som anger vem försäkringsbeloppet skall tillfalla. Förmånstagaren kan vara någon av försäkringstagarens närmaste anhöriga eller någon utanför den kretsen.

När det finns ett förmånstagarförordnande, är huvudregeln enligt 104 § första stycket försäkringsavtalslagen att försäkringsbeloppet *inte* ingår i kvarlåtenskapen. Förmånstagaren får i stället ett direkt krav mot försäkringsbolaget och behöver alltså inte gå vägen över dödsboet för att få ut beloppet. Denna regel motiverades vid försäkringsavtalslagens tillkomst med att den som ville åstadkomma en rationell familjeförsörjning genom försäkring borde i viss utsträckning ha möjlighet att göra detta på ett gentemot dödsbodelägare och borgenärer bindande sätt (se SOU 1925:21 s. 197–198, återgivet i NJA II 1927 s. 511–512; jfr också prop. 1927:33 s. 77–78).

För att inte huvudregeln skall kunna användas till att kringgå de tvingande reglerna om giftorätt och laglott m.m. begränsas emellertid i paragrafens andra stycke verkningarna av försäkringstagarens förordnande. Vid beräkning av dödsbodeläggares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken (den s.k. basbeloppsregeln), rätt till vederlag eller rätt till laglott skall försäkringsbeloppet behandlas som om det hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente. Ibland måste förmånstagaren avstå en del av försäkringsbeloppet till försäkringstagarens make eller bröstarvingar, men i första hand är det fördelningen av den egentliga bobehållningen som påverkas. Ett exempel kan belysa detta. Om den döde efterlämnar make och ett barn och bobehållningen uppgår till 300 000 kr samt försäkringsbeloppet till 100 000 kr (utomstående förmånstagare), blir den efterlevande makens bodelningsandel efter jämkning 200 000 kr och barnets laglott 100 000. Genom att påkalla tillämpning av 104 § kan den efterlevande maken alltså föra över 50 000 kr från barnet till sig själv. Förmånstagarens rätt påverkas inte.

Jämningsregeln i andra stycket gäller inte om försäkringstagaren har gjort förordnandet oåterkalleligt på det sätt som framgår av 102 § andra meningen försäkringsavtalslagen. Den gäller inte heller för sådana belopp från tjänstegrupplivförsäkring som tillfaller make, sambo eller bröstarvinge (104 § tredje stycket), och den gäller över huvud taget inte för belopp från olycksfalls- eller sjukförsäkring (122 §). – En närmare redogörelse för reglernas innebörd samt deras inverkan på arvsbeskattningen finns i betänkandet (s. 266–268).

Den nordiska enigheten på detta område är begränsad. I Finland har man inte någon direkt motsvarighet till 104 § andra stycket (vissa bestämmelser i den finländska arvslagstiftningen fyller dock en liknande funk-

tion), och i Danmark kan jämkning inte göras gällande mot make eller bröstarvinge. I Norge, där man hittills har haft regler som legat relativt nära de svenska, har försikringsavtalelovutvalget föreslagit att försäkringsavtalslagens nuvarande regler skall ersättas av en mera skönsmässig bedömning. Om en tillämpning av förordnandet skulle vara "klart urimelig" mot make eller bröstarvinge som försäkringstagaren försörjde eller var skyldig att försörja, skall jämkning kunna ske. Vid prövningen skall man fästa vikt vid syftet med förordnandet, den försörjdes och förmånstagarens behov och om den försörjde hade fått besked om förordnandet i skälig tid före dödsfallet (se NOU 1983:56 s. 14, 115 och 127–129).

Det nuvarande svenska regelsystemet är behäftat med påtagliga brister. Reglerna är komplicerade och svåra att tillämpa, särskilt när de skall användas tillsammans med bestämmelserna i arvs- och gåvoskattelagen om beskattning av förmånstagarförvärv. Utöver vad de sakkunniga har behandlat uppkommer det åtskilliga svårlösta problem, t.ex. om någon av de i 104 § andra stycket angivna rättigheterna har kränkts av flera försäkringar av olika slag och det råder tvist om i vilken ordning försäkringarna skall tas i anspråk; skillnaden mellan försäkringarna kan vara av skattemässig art eller avse utmätningsskyddet. Besvärliga tillämpningsfrågor uppkommer också om försäkringstagaren har gjort ett testamente som skall tillämpas samtidigt med förmånstagarförordnandet. Det är sannolikt få försäkringstagare som kan överblicka det samlade resultatet av sina förfoganden. Reglerna är enligt min mening krångligare än som bör godtas i ett ämne som berör praktiskt taget alla medborgare.

Till detta kommer att reglerna inte utgör något verksamt skydd mot illojala förfoganden. Redan genom ett meddelande till förmånstagaren att förordnandet skall vara oåterkalleligt sätter försäkringstagaren reglerna ur spel. En annan möjlighet är att försäkringen överläts till förmånstagaren eller från början tecknas i hans namn, så att han blir ägare till försäkringen redan före försäkringsfallet. Å andra sidan kan reglerna, om dessa möjligheter inte utnyttjas, leda till att försäkringstagarens vilja sätts åt sidan i många fall där han har haft goda skäl för sitt förordnande och där det skulle ha varit fullt rimligt att förordnandet följdes.

I remissyttrandena har diskuterats en del möjliga förändringar inom ramen för det nuvarande systemet. En möjlighet som har nämnts är att jämkning skulle kunna ske vid kapitalförsäkring enligt kommunalskattelagen (1928:370) men inte vid pensionsförsäkring. En annan möjlighet är att man beträffande en efterlevande make skulle jämka bara för att tillgodose makens rätt enligt basbeloppsregeln (13 kap. 12 § giftermålsbalken). Det förslaget förutsatte emellertid att laglotten skulle avskaffas i enlighet med de sakkunnigas förslag. Enligt vad som har föreslagits i prop. 1986/87:1 skall laglotten behållas. En ytterligare möjlighet är att man, som en av de sakkunniga och flera remissinstanser har föreslagit, skulle jämka bara om förmånstagaren är någon annan än make eller bröstarvinge (jfr vad som nyss sagts om dansk rätt; se också Hanseus i Nordisk Försäkringstidskrift 1983 s. 320).

Liksom de sakkunniga anser jag att varje lösning som innebär att man gör hypotetiska beräkningar och en mekanisk jämkning efter samma linjer

som nu blir olämplig. Även med olika tänkbara förändringar inom den nuvarande ramen blir systemet krångligt. Resultatet blir ofta svårt att förutse och inte sällan otillfredsställande.

Men samtidigt innebär den ståndpunkt i fråga om laglotten och skyddet för efterlevande make som jag har intagit i propositionen om äktenskapsbalk m. m. (avsnitt 2.5.1–2.5.4) att jag inte kan ansluta mig till de sakkunnigas förslag att helt avstå från en allmän jämningsmöjlighet. Jag menar visserligen att man bör respektera försäkringstagarens vilja i större utsträckning än enligt nuvarande regler. Men särskilt med tanke på barn som inte bor eller har bott tillsammans med båda föräldrarna bör man inte utesluta varje möjlighet till jämkning. Ett förordnande bör även i fortsättningen kunna jämkas eller sättas åt sidan helt, om en tillämpning av förordnandet skulle leda till ett oskäligt resultat. Det bör härvid göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter. Bedömningen bör således göras mer nyanserad än för närvarande. Särskilt bör man beakta vilka skäl försäkringstagaren har haft för sitt förordnande samt de ekonomiska förhållandena på ömse sidor. Jag förordar alltså en jämningsregel av detta slag.

Jag övergår nu till att behandla frågan om den närmare utformningen av en sådan regel. Jag vill nämna att den lösning som jag har stannat för i allt väsentligt har godtagits vid de överläggningar med olika berörda intressenter som har hållits i lagstiftningsärendet (se avsnitt 1). Inte heller har man vid de nordiska överläggningar som hållits haft något att erinra mot att man i Sverige nu lägger fram förslag med detta innehåll.

Liksom för närvarande bör jämkning kunna begäras bara av försäkringstagarens make och bröstarvingar. Men för att göra det möjligt att ta hänsyn till de skiftande förhållanden som kan föreligga bör jämkning enligt den nya regeln, till skillnad från vad som gäller för närvarande, vara möjlig vid alla typer av personförsäkring och oavsett om förmånstagarförordnandet har kunnat återkallas. En annan sak är att bedömningen huruvida jämkning skall ske naturligtvis påverkas av sådana omständigheter som vilken typ av försäkring det gäller och av om förordnandet har gjorts oåterkalleligt.

En fråga som uppkommer i detta sammanhang är om även en efterlevande sambo skall kunna påkalla jämkning. Enligt den nya sambolagen har sambor emellertid inte rätt att vara med och dela på annan egendom än sådan som utgör bostad och bohag som har förvärvats för gemensamt begagnande. Försäkring ingår alltså inte i den egendom som skall delas mellan sambor. De har inte heller rätt till arv efter varandra. Jämningsregeln bör därför inte göras tillämplig på sambor.

Jämkningen bör vara en angelägenhet bara mellan förmånstagaren och den som begär jämkning. Förekomsten av en försäkring bör alltså inte längre påverka fördelningen av den egentliga bobehållningen. En sådan ändring, som ligger i linje med huvudtankarna bakom försäkringsavtalslagen, gör systemet begripligare för den enskilde och medför en avsevärd förenkling. Det är främst i skärningspunkten mellan å ena sidan de vanliga reglerna om bodelning och arv och å andra sidan de speciella fördelningsreglerna i försäkringslagstiftningen som de nuvarande svårigheterna har uppstått.

För närvarande är krav på jämkning enligt 104 § andra stycket bara underkastat den allmänna tioåriga preskriptionen enligt 2 § preskriptionslagen (1981:130); jfr NJA 1976 s. 90. Att jämkningskrav på så sätt kan framställas även efter lång tid kan leda till olyckliga resultat i enskilda fall. Det har därför vid olika tillfällen framförts önskemål om införande av en särskild tidsfrist (se yttrande av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund i det angivna rättsfallsreferatet). Önskemålen är enligt min mening befogade, och de vinner i styrka om jämkningen i fortsättningen skall göras efter en skälighetsbedömning.

Jag föreslår därför att möjligheten att begära jämkning enligt den nya regeln begränsas till en tid av ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Regeln stämmer i huvudsak med vad som enligt 7 kap. 4 § andra stycket ärvdabalken gäller om krav på nedsättning av gåva. En motsvarande bestämmelse ingår i det norska förslaget.

Om det vid försäkringstagarens död pågår mål om äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och hans eller hennes make, skall enligt 9 kap. 11 § äktenskapsbalken bodelning göras enligt de regler som gäller för bodelning efter äktenskapsskillnad. Detsamma gäller givetvis om det vid dödsfallet redan har dömts till äktenskapsskillnad men bodelning inte har gjorts.

Vid en sådan bodelning behandlas försäkringar, om de inte innefattar rätt till egen pension (dvs. sådan pension som avses i 10 kap. 3 § andra stycket äktenskapsbalken), som andra tillgångar. Det värde som försäkringen hade vid den tidpunkt som är avgörande för bodelning beaktas alltså i bodelningen. Om det vid försäkringsfallet gäller ett förmånstagarförordnande till förmån för någon annan än maken, kommer emellertid försäkringsbeloppet att tillfalla förmånstagaren. Detta kan leda till att maken inte kan få ut sin andel i bodelningen.

De sakkunniga föreslår att försäkringen i denna situation skall beaktas med det värde den hade före försäkringsfallet och att förmånstagaren vid behov skall vara tvungen att avstå så mycket av försäkringsbeloppet som behövs för att maken skall få ut sin andel i bodelningen. Som mest kan förmånstagaren bli tvungen att avstå från hälften av det värde försäkringen hade före dödsfallet.

Jag delar de sakkunnigas uppfattning. Genom en regel av det slag som de sakkunniga har föreslagit förhindras att den efterlevande makens rätt i bodelningen försämras genom dödsfallet. Den ettårsfrist som jag nyss har föreslagit bör dock gälla också för den nu behandlade typen av jämkningskrav.

Sammanfattning av skälen för mitt förslag: Nuvarande jämkningsregler är alltför krångliga och svårtillämpade. De leder också till slumpartade och ibland olämpliga resultat. De bör därför ersättas av en smidigare regel, som dels gör det möjligt att ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, dels gör jämkningen till en angelägenhet bara mellan förmånstagaren och den som begär jämkning. För det speciella fallet att försäkringstagaren avlider innan en bodelning på grund av äktenskapsskillnad har hunnit göras, bör det införas en regel som garanterar att den andra makens rätt i bodelningen inte försämras genom dödsfallet.

Min bedömning: Några lagbestämmelser om skyldighet för försäkringstagaren och försäkringsbolaget att underrätta försäkringstagarens make om ett förmånstagarförordnande bör inte införas.

Familjelagssakkunnigas förslag: Försäkringstagaren skall vara skyldig att underrätta sin make, om försäkringstagaren sätter in eller utesluter maken som förmånstagarare. Några sanktioner för en försäkringstagare som underlåter att hålla sin make underrättad föreslås inte. Försäkringsbolaget skall vara skyldigt att på förfrågan underrätta maken om i vilken omfattning denne är förmånstagarare. Det förslaget kräver en ändring i försäkringsrörelselagen, där utlämnande av sådana uppgifter nu förbjuds (se betänkandet s. 65, 80–81, 278–280, 465–466 och 477). En av experterna avstyrker förslagen (se betänkandet s. 492–493).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som har berört frågan är tveksamma eller negativa till de sakkunnigas förslag. Särskilt förslaget om försäkringsbolagets upplysningsskyldighet har mött kritik. Endast försäkringsinspektionen tillstyrker båda förslagen.

Skälen för min bedömning: Enligt 1 kap. 4 § äktenskapsbalken skall makar lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomiska förhållanden skall kunna bedömas. Häri ingår naturligtvis i många fall upplysningar om de försäkringar som makarna har. I samband med bodelning finns det enligt 17 kap. 5 § äktenskapsbalken möjlighet att genom vitesföreläggande av domstol tvinga fram upplysningar av en treds-kande make. I övrigt är regeln inte förenad med någon sanktion.

Enligt 10 § datalagen (1973:289) har den som är registrerad i ett databaserat personregister en i stort sett ovillkorlig rätt att få veta vilka uppgifter som finns registrerade om honom eller henne. Enligt 7 kap. 20 § försäkringsrörelselagen (1982:713) gäller dock ett undantag från denna princip. Ett försäkringsbolag får enligt denna bestämmelse inte lämna uppgift om ett förmånstagarförordnande till förmånstagararen, om förordnandet är registrerat i ett personregister enligt datalagen. Försäkringsbolagen anser vidare att de på grund av avtalsförhållandet till försäkringstagaren alltid är skyldiga att hålla dennes förordnande hemligt före försäkringsfallet, oavsett hur uppgifterna har registrerats. I det lagstiftningsärende som ledde fram till 1982 års försäkringsrörelselag föreslog Svenska Försäkringsbolags Riksförbund att det i den lagen skulle införas en generell sekretessbestäm-melse efter förebild av bankrörelselagstiftningen. Departementschefen fann att förbundet hade anfört beaktansvärda skäl för sitt förslag men ansåg samtidigt att frågan behövde övervägas ytterligare och att den därför borde lösas i ett annat sammanhang (se prop. 1981/82:180 s. 202–203).

Jag delar självfallet de sakkunnigas åsikt att det är viktigt att makar håller varandra insatta i sådana försäkringsfrågor som rör familjens ekonomi. Särskilt angeläget är det att inte en av makarna oriktigt tror att han eller hon är förmånstagarare till en försäkring som maken vet att den andra maken har. Som remissinstanserna har framhållit finns det emellertid flera skäl

som talar mot införandet av sådana regler som de sakkunniga har föreslagit.

Till att börja med måste konstateras att ingen av reglerna skulle ge maken något särskilt effektivt skydd. Inte ens ett positivt besked från försäkringsbolaget om att maken är förmånstagare ger denne någon egentlig trygghet, eftersom försäkringstagaren när som helst därefter kan återkalla förordnandet eller begära återköp av försäkringen utan att maken får kännedom om det. Och man kan knappast räkna med att en osanktionerad regel om skyldighet för försäkringstagaren att lämna upplysningar till sin make skall ha någon effekt – vid sidan av 1 kap. 4 § äktenskapsbalken – i ett äktenskap där sådana upplysningar inte lämnas frivilligt. Här kan den nya jämningsregeln i 104 § andra stycket få större betydelse. Den som gör ett förmånstagarförordnande till någon annan än sin make har ett gott skäl att berätta detta för maken, eftersom en underrättelse i god tid ökar möjligheterna att förordnandet skall stå sig mot ett jämningsanspråk (se vidare nedan i specialmotiveringen till 104 §).

Till detta kommer att båda de föreslagna reglerna strider mot den vedertagna principen att testamenten och liknande förfoganden över huvud taget får hållas hemliga under den förfogandes livstid. I många fall skulle det dessutom bli svårt eller omöjligt att ge besked om att maken *inte* var förmånstagare utan att samtidigt indirekt upplysa om att försäkringstagaren hade gjort ett annat förordnande, vars innebörd dennes make säkert ofta skulle kunna ana sig till.

2.3.4 Fördelning av försäkringsbeloppet när förmånstagare saknas

Min bedömning: Frågan om en särskild fördelningsregel för det fall att det inte finns något förmånstagarförordnande bör prövas slutligt först i samband med behandlingen av de förslag som kan bli resultatet av försäkringsrättskommitténs arbete.

Familjelagssakkunnigas förslag: De sakkunniga har föreslagit en särskild regel i försäkringsavtalslagen om fördelning av försäkringsbeloppet när det inte finns något förmånstagarförordnande vid försäkringstagarens död. Beloppet skall enligt förslaget tillfalla i första hand försäkringstagarens make och i andra hand hans eller hennes arvingar och universella testamentstagare. Efterlevande make skall inte ha rätt till något belopp, om det vid försäkringstagarens död pågick ett mål om äktenskapsskillnad mellan makarna (se betänkandet s. 65, 280–282 och 466–467).

Remissinstanserna: De sakkunnigas förslag har fått ett blandat mottagande. Några remissinstanser godtar förslaget eller lämnar det utan erinran. Andra avstyrker förslaget helt, medan åter andra i princip godtar en regel av den föreslagna typen men föreslår en annan fördelning av beloppet. De remissinstanser som är kritiska har hävdat att försäkringar utan förmånstagarförordnande är så sällsynta att någon särskild fördelningsregel inte behövs. Det har vidare gjorts gällande att det kan ha varit försäkringstagarens avsikt att beloppet skall ingå i kvarlåtenskapen för att betala hans eller

hennes skulder eller tillgodose en legatarie. Det har också hävdats att det inte finns skäl att gynna försäkringstagarens make på ett så markerat sätt som de sakkunniga har föreslagit. Särskilt från Folksams sida har framhållits att regeln kan välla vissa praktiska svårigheter; bl. a. skulle den inte passa för vissa försäkringar av typ begravningshjälp. Försäkringsrättskommittén har uppgett att den vill tona ned förmånstagarförordnandets betydelse för utmätningsskyddet och arvsstatteprivilegieringen och att detta enligt kommitténs mening lagtekniskt görs bäst genom att alla förvärv av försäkringsbelopp görs till förmånstagarförvärv. Kommittén avser därför att ta med en liknande regel i sitt kommande förslag om ny personförsäkringslagstiftning.

Skälen för min bedömning: Om det vid försäkring på försäkringstagarens eget liv saknas förmånstagarförordnande vid hans eller hennes död, kommer det utfallande beloppet att ingå i kvarlätenskapen efter försäkringstagaren och fördelas på samma sätt som egendomen i övrigt. Från de efterlevandes synpunkt har denna ordning den nackdelen, jämfört med vad som normalt gäller när det finns ett förmånstagarförordnande, att försäkringsbeloppet blir tillgängligt för försäkringstagarens borgenärer och att man går miste om de förmåner vid arvsbeskattningen som tillkommer en förmånstagarare. En fördel, å andra sidan, är att beloppet kan fördelas helt i enlighet med de önskemål som försäkringstagaren kan ha gett uttryck åt i testamentet.

Det kan finnas goda skäl att behandla alla förvärv av försäkringsbelopp lika på det sätt som de sakkunniga och försäkringsrättskommittén har förordat. Med hänsyn till att det i praktiken är sällsynt att försäkringar saknar förmånstagarförordnande är det emellertid inte någon brådska med en sådan reform, och uppenbarligen återstår det vissa lagtekniska och försäkringstekniska problem att lösa. Jag förordar därför att frågan om införande av en särskild fördelningsregel får anstå till dess att resultatet av försäkringsrättskommitténs pågående arbete med en ny personförsäkringslagstiftning föreligger. Kommittén har i sitt arbete möjlighet att överväga olika praktiska frågor som har aktualiserats i remissvaren, t. ex. hur en försäkringstagare skall gå till väga som vill att beloppet skall användas för att betala hans eller hennes skulder. Jag vill dock framhålla att den nya regeln enligt min mening inte bör medföra större förändringar i den fördelning som för närvarande görs i motsvarande situationer än som är påkallat av tekniska skäl. Fördelningen bör alltså göras i så nära anslutning som möjligt till fastlagda principer för bodelning och arv.

Ett par av de sakkunnigas övriga lagförslag, nämligen de som avser 3, 115 a och 116 §§ försäkringsavtalslagen, 20 kap. 5 § första stycket ärvdebalken samt lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden, är helt eller till största delen konsekvenser av den särskilda fördelningsregeln. Också dessa ämnen får i mån av behov tas upp i samband med behandlingen av försäkringsrättskommitténs kommande förslag.

2.4 Övriga följdändringar

Bortsett från de frågor som jag nu har berört är de lagändringar som föreslås i denna lagrådsremiss av huvudsakligen lagteknisk karaktär. Flera

av dem har nämnts redan i prop. 1986/87:1. Det gäller t.ex. den ändring i föräldrabalken som innebär att överförmyndarens tillstånd skall inhämtas, om en förmyndare eller god man vill låta en omyndig avstå från sitt arv efter en förälder till förmån för förälderns efterlevande make (se nya 3 kap. 9 § ärvdabalken i prop. 1986/87:1; jfr prop. s. 239). Ett annat fall är den ändring i jordabalken som innebär att lagfart inte kan beviljas på gåva av fastighet mellan makar förrän gåvan har registrerats enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken; jfr prop. 1986/87:1 s. 75.

En fråga av principiellt slag är emellertid om införandet av den nya sambolagen bör medföra att sambor i lagstiftningen mera allmänt skall likställas med makar. Enligt gällande rätt likställs sambor med makar genom uttryckliga lagbestämmelser endast i ett mindre antal fall. I förarbetena till olika lagbestämmelser har dock gjorts uttalanden som syftar till att i viss utsträckning jämställa sambor med makar. Detta gäller särskilt inom det fastighetsrättsliga området (se t.ex. beträffande arrendelagstiftningen prop. 1983/84:136 s. 103, beträffande jordförvärvslagstiftningen prop. 1978/79:85 s. 21 och beträffande lagstiftningen om ombildning till bostadsrätt prop. 1981/82:169 s. 79).

I två fall under senare år har frågan om att likställa sambor med makar varit föremål för riksdagens uppmärksamhet i samband med behandlingen av arrendelagstiftning.

I 9 kap. 31 § jordabalken finns en regel om överlåtelse till anhöriga av jordbruksarrende i vissa fall. Regeln tillkom genom lagstiftning år 1984. När det gäller den krets av anhöriga till vilken överlåtelse kan ske erinrades i den proposition som låg till grund för lagstiftningen om att jordägaren, enligt 9 kap. 8 § första stycket 3 jordabalken, kan återta arrendestället endast om jordägaren själv, hans eller hennes make eller avkomling skall bruka det. Enligt föredragande departementschefen var det med hänsyn härtill inkonsekvent att medge arrendatorn en mera vidsträckt överlåtelse rätt (prop. 1983/84:136 s. 60). Lagutskottet delade i och för sig departementschefens uppfattning att reglerna om jordägarens självinträde kunde vara vägledande. Utskottet ansåg dock att det fanns starka skäl för att såväl i självinträdesfallen som i överlåtelsefallen med make jämställa den som jordägaren respektive arrendatorn sammanlever med under äkten- skapsliknande förhållanden. Med hänsyn till att frågan om sambors ekonomiska förhållanden övervägdes inom justitiedepartementet ansåg sig utskottet visserligen inte då böra förordna en ändring av arrendereglerna. Utskottet förutsatte dock att frågan fick en tillfredsställande lösning i samband med ställningstagandet till familjelagssakkunnigas förslag. Riksdagen följde utskottet (LU 1983/84:35, rskr 394).

Också vid sin behandling av förslaget till lag om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället (SFS 1985:658) tog lagutskottet upp frågan om att jämställa sambor med makar. Enligt utskottet var det en strävan inom den familjerättsliga lagstiftningen att så långt möjligt jämställa sambor med makar. Det fanns därför – ansåg utskottet – starka skäl för att i den aktuella lagen föra in ett uttryckligt undantag också för dem som bor tillsammans under äkten- skapsliknande förhållanden. Med hänsyn till att frågan om lagstiftning om sambors ekonomiska förhållanden fortfarande

var aktuell, ansåg sig utskottet visserligen inte då böra förorda någon ändring i reglerna. Utskottet förutsatte dock att frågan fick en tillfredsställande lösning i samband med ställningstagandet till förslagen om sambors ekonomiska förhållanden. Riksdagen följde utskottet (LU 1984/85:35, rskr. 309).

När det gäller frågan huruvida sambor i lagstiftningen mera allmänt skall likställas med makar är min bedömning följande.

Den lagreglering för sambor som regeringen har föreslagit i propositionen om äktenskapsbalk m.m. grundar sig på uppfattningen att man inte bör skapa så utförliga regler för sambor att man därigenom åstadkommer vad som skulle kunna betecknas som ett äktenskapsliknande system av lägre dignitet (se prop. 1986/87:1 s. 40). De som vill att ett mera heltäckande juridiskt system skall tillämpas på deras samlevnad får alltså låta registrera sin samlevnad genom att ingå äktenskap. Avsikten är att lagstiftningen genom lagen om sambors gemensamma hem i begränsad utsträckning skall tillhandahålla lösningar på praktiska problem av juridisk art när det är särskilt påkallat för att skydda den svagare parten i ett samboförhållande.

Att i fastighetsrättslig eller annan lagstiftning allmänt jämställa sambo med make skulle alltså strida mot den syn på frågan om lagreglering av samboförhållanden som ligger till grund för förslagen i den nyss nämnda propositionen. I stället bör man enligt min mening analysera varje lagstiftningsfråga för sig och överväga i vad mån det – främst med hänsyn till den svagare parten – är påkallat med särskilda lösningar av de juridiska problem som kan uppstå vid samboförhållanden. I gällande fastighetsrättslig och annan lagstiftning finns ofta en särskild reglering som innebär att en sambo i praktiken jämställs med make. Enligt min mening är det en tillfredsställande lösning.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört är jag inte beredd att föreslå några ändringar av det ovan antydda slaget i t.ex. arrendelagstiftningen. I enlighet härmed innebär också de ändringar som föreslås i hyreslagstiftningen (12 kap. jordabalken) i huvudsak bara anpassningar till den nya sambolagen.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om införande av äktenskapsbalken,
2. lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem,
3. lag om ändring i föräldrabalken,
4. lag om ändring i jordabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i rättegångsbalken,
7. lag om ändring i utskökningsbalken,
8. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),

9. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
10. lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt,
11. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
12. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
13. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser av gåva,
14. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,
15. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
16. lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag,
17. lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
18. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
19. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
20. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479),
21. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
22. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),
23. lag om ändring i riksdagsordningen,
24. lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
25. lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
26. lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt,
27. lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Samråd har skett med statsrådet Johansson beträffande lagförslag 17, med chefen för jordbruksdepartementet beträffande lagförslag 19, med chefen för bostadsdepartementet beträffande lagförslagen 4, 20 och 26 samt med chefen för industridepartementet beträffande lagförslag 24.

4 Specialmotivering

I det följande används förkortningarna ÄktB för äktenskapsbalken, GB för giftermålsbalken, ÄB för ärvdabalken, Äktp för lagen om införande av äktenskapsbalken, BrB för brottsbalken och FAL för lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

4.1 Förslaget till lag om införande av äktenskapsbalken (lagförslag 1)

Äktp innehåller ikraftträdande- och övergångsbestämmelser till ÄktB. Den inleds med vissa allmänna bestämmelser (1–3 §§). Därefter följer ett avsnitt om tillämpning av övergångsbestämmelser till vissa lagar om ändring i giftermålsbalken (4–7 §§). De närmaste följande paragraferna (8–14 §§) innehåller övergångsbestämmelser till olika regler i ÄktB, varefter Äktp

Ikraftträdande m. m.

1 §

Äktenskapsbalken och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

(Jfr 1 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Skälen för att reformen skall träda i kraft den 1 januari 1988 har angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1).

Ikraftträdandebestämmelsen till förslaget till lag om ändring i ÄB är utformad så att ärvdabalksändringarna kommer att träda i kraft samma dag som ÄktB (se prop. 1986/87:1 s. 31). I förevarande lagstiftningsärende föreslås också en särskild lag om ikraftträdande av lagen om sambors gemensamma hem (lagförslag 2). Även i det lagförslaget har tidpunkten för ikraftträdandet satts till den 1 januari 1988.

2 §

Genom äktenskapsbalken upphävs, med den begränsning som följer av denna lag, giftermålsbalken i Sveriges rikets lag och lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

(Jfr 2 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad reglerar frågor som i fortsättningen kommer att regleras i ÄktB. 1959 års lag skall alltså upphöra att gälla när reformen träder i kraft. Den lagen har tidsbegränsad giltighet och har senast förlängts att gälla till och med utgången av år 1988 (prop. 1986/87:9, LU 8, rskr 22, SFS 1986:910). Den kan emellertid genom den nya lagstiftningens ikraftträdande upphävas ett år tidigare. Enligt 11 § Äktp skall dock bestämmelserna i 1959 års lag fortfarande tillämpas, om talan om äktenskapsskillnad har väckts eller någon av makarna har avlidit före ikraftträdandet.

Lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken gäller nu och bör inte upphävas (se 15 §). Det innebär att äldre giftermålsbalken, som är tillämplig på äktenskap som har ingåtts före år 1921, fortfarande kommer att gälla för dem. Att vissa regler i ÄktB skall gälla även för äldre äktenskap framgår av 15–17 §§.

3 §

Om det i lag eller annan författning hänvisas till föreskrifter som har ersatts genom bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

(Jfr 3 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

I paragrafen har på brukligt sätt tagits upp en bestämmelse som anger att om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till en

föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i ÄktB, den nya bestämmelsen i stället skall tillämpas.

I denna lagrådsremiss föreslås beträffande flera lagar att hänvisningar till GB skall bytas ut mot hänvisningar till ÄktB. Det kan emellertid inte uteslutas att det finns andra lagar som innehåller en hänvisning till GB. I sådana fall blir alltså förevarande paragraf tillämplig.

Tillämpning av övergångsbestämmelser till vissa lagar om ändring i giftermålsbalken

I samband med ändringar i GB har i många fall ställts upp övergångsbestämmelser enligt vilka äldre bestämmelser fortfarande skall gälla eller tillämpas i vissa fall. Sådana övergångsbestämmelser till ändringar i GB behåller sin giltighet även efter det att GB har upphört att gälla i den mån de är avsedda att reglera övergången från äldre till ny lag. Övergångsbestämmelser som inte är av den karaktären upphör däremot att gälla, om inte annat sägs.

Huvudprincipen bakom övergångsbestämmelserna i samband med att ÄktB träder i kraft är emellertid, som redan har nämnts, att ÄktB skall tillämpas även om ett äktenskap har ingåtts före ikraftträdandet. Att GB skall tillämpas i vissa undantagsfall framgår av 8–14 §§ förevarande promulgationslag. Av övergångsbestämmelser till ändringar i GB följer att det i vissa av dessa fall kan bli aktuellt att någon gång tillämpa en äldre lydelse av GB:s bestämmelser.

I 4–7 §§ förevarande promulgationslag är det däremot fråga om ett antal undantag från huvudprincipen att ÄktB skall tillämpas, i vilka det direkt anges i lagtexten att det inte är GB generellt utan en äldre lydelse av GB som skall tillämpas i stället för ÄktB. Valet har här alltså inte stått mellan att tillämpa GB eller ÄktB utan mellan att tillämpa antingen en äldre lydelse av GB eller ÄktB.

4 §

Tredje stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1970:999) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Genom ändringar i giftermålsbalken år 1970 (se SFS 1970:999), vilka trädde i kraft den 1 januari 1972, infördes en ny paragraf (13 a §) i 13 kap. Paragrafen behandlar verkan av en bodelning som resulterat i att makarna har fått skilda andelar av en fastighet. I övergångsbestämmelserna till den lagändringen anges bl.a. (tredje stycket i övergångsbestämmelserna) att frågan om giltigheten av en före år 1972 förrättad bodelning som innebär att en del av en fastighet har kommit i en särskild ägares hand fortfarande skall bedömas med tillämpning av de regler som gällde före lagändringen.

13 kap. 13 a § GB motsvaras av 13 kap. 5 § ÄktB.

Den ifrågavarande övergångsbestämmelsen till 13 kap. 13 a § GB bör gälla även sedan ÄktB har trätt i kraft. En föreskrift om det har tagits in i förevarande paragraf.

Punkt 5 fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1973:645) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla, såvitt gäller verkan av hemskillnad.

(Jfr 10 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Innebörden av förslaget är att verkan av hemskillnad fortfarande skall bedömas med tillämpning av de regler som gällde före år 1974. Bakgrunden är följande.

Hemskillnadsinstitutet avskaffades genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1974. I övergångsbestämmelser föreskrevs att äldre lag fortfarande skulle gälla i fråga om verkan av hemskillnad. Det innebär bl.a. att egendom som en make har förvärvat efter hemskillnaden är hans eller hennes enskilda.

Familjelagssakkunniga har föreslagit att detta inte längre skall gälla när hemskillnaden har förfallit genom att makarna har flyttat samman. Det främsta skälet är att det i en hel del fall har förekommit att makar inte har insett att deras egendom förblir enskild när de har flyttat samman efter en hemskillnadsdom. När de senare – kanske sedan en villa eller annan egendom har anskaffats – åter har råkat i konflikt har lagregeln kunnat leda till ett orättvist resultat.

Det kan naturligtvis inträffa fall av det slag som familjelagssakkunniga har angett. Å andra sidan måste man räkna med att många har inrättat sig efter den lagstiftning som faktiskt har gällt. Det inger därför betänkligheter att genom lag nu ändra den egendomsordning som har bestått under många år.

Ett alternativ som jag har övervägt är att föreskriva att egendom, som makar som har flyttat samman efter en hemskillnadsdom förvärvar efter ÄktB:s ikraftträdande, skall vara giftorättsgods. Med hänsyn till de ökade möjligheterna till jämkning vid bodelning som ÄktB medger och vad jag anfört ovan har jag dock stannat för att föreslå att nuvarande övergångsregler om verkan av hemskillnad skall gälla även i fortsättningen.

6 §

Punkterna 2 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1978:854) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

Bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser skall dock fullgöras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken. För bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser gäller i fråga om jämkning äktenskapsbalken.

(Jfr 4 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Första stycket

De övergångsbestämmelser som åsyftas avser den omfattande lagstiftning i fråga om makars underhållsskyldighet som trädde i kraft den 1 juli 1979. Förslaget innebär att den övergångsreglering som beslutades i det sammanhanget fortfarande skall gälla.

Punkt 2 avser vissa tidigare gällande regler om att en make kan ingå rättshandlingar med förpliktande verkan för den andra maken och om att hustrur på visst sätt ansvarar för vissa skulder. Innebörden av förevarande förslag är att den nu gällande övergångsregleringen fortfarande skall gälla.

I *punkt 6* föreskrivs att bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser skall bestå enligt vad som följer av domen eller avtalet. Vidare föreskrivs att bestämmelsen i 11 kap. 14 § andra stycket GB i dess äldre lydelse om att bidrag skall upphöra att utgå, om den underhållsberättigade har ingått nytt äktenskap, fortfarande skall gälla i fråga om bidrag som har bestämts före ikraftträdandet.

Andra stycket

Av *andra stycket* framgår att bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser – oavsett när detta har skett – skall fullgöras enligt bestämmelserna i ÄktB och att ÄktB också gäller i fråga om jämkning av sådan bidragsskyldighet. Bestämmelserna har alltså i sak samma innehåll som punkt 7 första meningen och punkt 8 i övergångsbestämmelserna till 1978 års ändringar i GB. Det är inte någon saklig skillnad i dessa delar mellan ÄktB och nu gällande lydelse av GB. Här kan tilläggas att även underhållsskyldigheten – när frågan om jämkning har aktualiserats – skall bestämmas enligt ny lag (jfr NJA 1984 s. 487).

7 §

Övergångsbestämmelsen till lagen (1981:360) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Innebörden av paragrafen är att den före den 1 juli 1981 gällande regleringen i fråga om dödsbodelägnans ansvar för den dödes skulder fortfarande skall gälla om dödsfallet har inträffat före den angivna dagen.

Övergångsbestämmelser till 7 och 8 kap. äktenskapsbalken

I 7 kap. äktenskapsbalken behandlas frågor om makars egendom. Kapitlet innehåller bl. a. bestämmelser om skyldighet för en make att inhämta den andra makens samtycke till dispositioner över egendom (s. k. rådhetsinskränkningar).

I 8 kap. äktenskapsbalken behandlas frågor om gåvor mellan makar.

Enligt GB är huvudregeln att äktenskapsförord krävs för gåvor mellan makar. ÄktB innebär bl. a. att äktenskapsförord inte längre skall användas vid gåva mellan makar, att en gåva blir bindande mellan makarna enligt allmänna förmögenhetsrättsliga principer eller genom att den registreras och att en gåva blir bindande mot givarens borgenärer genom att registreras hos tingsrätten (för gåva av vissa slag av egendom skall dock krävas även annan åtgärd, se prop. 1986/87:1 s. 73 ff).

Som redan har antytts krävs enligt GB inte alltid äktenskapsförord vid

gåvor mellan makar. Bl.a. krävs inte äktenskapsförord vid s.k. besparingsöverföringar. Om det under ett kalenderår har uppkommit en besparing på en makes inkomster, får högst hälften av denna besparing – utan att äktenskapsförord behöver upprättas – före utgången av följande år föras över till den andra maken utan vederlag. Större belopp än 5 000 kr per år får dock inte överlätas på detta sätt. För att överlåtelsen skall få verkan mot givarens borgenärer krävs att skriftlig, bevittnad överlåtelsehandling har upprättats samt att givaren hade kvar egendom som uppenbarligen motsvarade hans skulder (8 kap. 3 § GB).

I ÄktB förekommer ingen motsvarighet till institutet besparingsöverföring. Någon särskild övergångsreglering föreslås inte i Äktp. Det innebär att besparingsöverföringar enligt de äldre reglerna inte kan ske efter ikraftträdandet, även om besparingen har skett före ikraftträdandet.

En annan regel i GB som saknar motsvarighet i ÄktB finns i 8 kap. 4 §. Om makar utan att ha upprättat äktenskapsförord har träffat avtal mellan sig om överlåtelse av egendom, får en make enligt regeln i GB åberopa avtalet mot borgenärer endast om det visas eller på grund av omständigheterna kan antas att avtalet inte är av sådan beskaffenhet, att äktenskapsförord krävs för att avtalet skall vara giltigt.

Om en gåva mellan makar har skett före ikraftträdandet skall givetvis frågan huruvida den är giltig bedömas enligt reglerna i GB, även om tvisten uppkommer efter ikraftträdandet (jfr dock 10 och 14 §§). Någon särskild regel om det behövs inte. Att även den nu behandlade bevisregeln i GB är tillämplig om överlåtelsen har skett före ikraftträdandet behöver inte heller anges i Äktp.

8 §

Har en make före ikraftträdandet förfogat över sin egendom utan den andra makens samtycke, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om åtgärdens giltighet och den tid inom vilken klander skall väckas. Detsamma gäller beträffande förfoganden efter ikraftträdandet, om bodelning skall ske enligt äldre bestämmelser.

(Jfr 5 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Innebörden av förslaget är framför allt att GB:s regler om rådighetsinskränkningar skall gälla beträffande förfoganden som har skett före ikraftträdandet. Bakgrunden är följande.

Rådighetsinskränkningarna i nu gällande lag och i ÄktB stämmer inte överens. I gällande rätt finns rådighetsinskränkningarna upptagna dels i GB, dels i lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad. I ÄktB är rådighetsinskränkningarna upptagna i 7 kap. 5 och 6 §§.

Om en make har förfogat över sin egendom före ikraftträdandet bör givetvis i princip de rådighetsinskränkningar som då gällde tillämpas även om fråga om tillåtligheten av åtgärden uppkommer efter ikraftträdandet. En föreskrift av den innebörden har tagits in i första meningen i förevärande paragraf.

Det kan inte uteslutas att följande situation någon gång kan inträffa i samband med övergången mellan gammal och ny lagstiftning. En make förfogar över viss egendom före ikraftträdandet utan samtycke av den andra maken trots att samtycke krävs enligt äldre bestämmelser. Efter ikraftträdandet av ÄktB uppkommer frågan om åtgärdens tillåtlighet. Regleringen i ÄktB innebär att egendomen inte är underkastad någon rådhetsinskränkning, dvs. efter ikraftträdandet hade maken kunnat förfoga över egendomen utan samtycke.

I denna situation – som t. ex. kan inträffa i fråga om en bostadsrätt som är avsedd för fritidsändamål – har den andra maken visserligen inget sakligt skäl att hävda att förfogandet är ogiltigt av det skälet att han eller hon inte samtyckt till det, annat än om bodelning skall ske med tillämpning av äldre bestämmelser. Frågan har emellertid säkert ingen eller mycket liten praktisk betydelse. Enligt min mening finns det därför inte anledning att ha en särskild övergångsreglering som tar sikte på att lösa den.

Efter ikraftträdandet av ÄktB skall enligt vad jag föreslår i det följande (11 och 12 §§ Äktp) bodelning ske med tillämpning av äldre bestämmelser i vissa fall, nämligen bl. a. när talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet. Beträffande egendom som makar har när talan om äktenskapsskillnad väcks gäller rådhetsinskränkningarna till dess att bodelning har ägt rum (se SOU 1964:35 s. 131; jfr 7 kap. 7 § andra meningen ÄktB). En skillnad mellan de båda regelsystemen finns i fråga om egendom som har förvärvats efter talans väckande. Enligt GB gäller nämligen rådhetsinskränkningarna även egendom som en make har förvärvat efter talans väckande (se prop. 1973:32 s. 145) men enligt ÄktB omfattar de inte sådan egendom (7 kap. 5 § ÄktB).

Om i ett visst fall talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet men bodelning skall ske efter ikraftträdandet bör uppenbarligen de äldre rådhetsinskränkningarna gälla för tiden fram till dess att bodelning sker. Att så kommer att vara fallet beträffande förfoganden före ikraftträdandet följer av första meningen i förevarande paragraf. Men det bör också – när bodelning efter ikraftträdandet skall ske enligt äldre bestämmelser – gälla förfoganden efter ikraftträdandet. En föreskrift av den innebörden har tagits in i andra meningen. Föreskriften gäller även bodelning med anledning av dödsfall och bodelning med anledning av boskillnad.

9 §

Har före ikraftträdandet ett äktenskapsförord getts in till domstol för registrering, skall registreringen ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Bestämmelsen tar sikte på det fallet att ett äktenskapsförord före ikraftträdandet ges in till domstolen och domstolen inte har hunnit registrera det före ikraftträdandet. I så fall skall registrering ske med tillämpning av bestämmelserna i giftermålsbalken.

10 §¹

Om en gåvohandling som har upprättats före ikraftträdandet ges in till domstol för registrering efter ikraftträdandet, skall gåvan registreras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken.

Har trolovade upprättat ett äktenskapsförord som innebär att en gåva skall tillfalla en av dem vid äktenskapets ingående och har de gift sig före ikraftträdandet, blir gåvan gällande inom den tid som anges i 8 kap. 12 § första meningen giftermålsbalken även om äktenskapsförordet ges in till tingsrätten efter ikraftträdandet. I sådana fall skall registrering ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

Har den ena maken före ikraftträdandet gett den andra maken en gåva som enligt äldre bestämmelser har krävt äktenskapsförord, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om den andra makens ansvar för givarens skuld.

(Jfr 8 och 9 §§ i de sakkunnigas lagförslag 2)

Första stycket

Förslaget innebär att ett äktenskapsförord om gåva från den ena maken till den andra, som har upprättats före ikraftträdandet, kan ges in till domstolen efter ikraftträdandet och registreras enligt ÄktB:s bestämmelser om registrering av gåva. Om ett äktenskapsförord däremot har getts in före ikraftträdandet och domstolen inte har hunnit registrera det, skall även efter ikraftträdandet registrering ske enligt bestämmelserna i GB. Detta följer av 9 §. Vad som nu sagts gäller dock inte den situation som regleras i andra stycket.

Det är vanligt att äktenskapsförord som avser gåvor även innefattar ett förordnande om att den överlåtna egendomen skall vara enskild. Om ett sådant äktenskapsförord har upprättats före ikraftträdandet men registrering skall ske enligt reglerna i ÄktB, dvs. förordet ges in efter ikraftträdandet, bör tingsrätten behandla det som dels en gåva enligt 8 kap. 1 § ÄktB, dels ett äktenskapsförord enligt 7 kap. 3 § ÄktB.

Också andra gåvohandlingar än äktenskapsförord kan ges in för registrering enligt bestämmelserna i ÄktB, även om de har upprättats före ikraftträdandet.

Andra stycket

I andra stycket föreslås en särskild övergångsreglering beträffande gåvor mellan trolovade. Enligt 8 kap. 12 § GB blir ett äktenskapsförord mellan trolovade giltigt från äktenskapets ingående, om det ges in till tingsrätten inom en månad från det att äktenskapet ingicks. Detta skall gälla även enligt ÄktB (7 kap. 3 § tredje stycket). Enligt ÄktB kan dock gåvor inte ske genom äktenskapsförord, och någon särskild bestämmelse om gåvor mellan trolovade eller blivande makar finns inte i ÄktB. Genom föreskriften i andra stycket av förevarande paragraf blir en gåva mellan trolovade

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

gällande från äktenskapets ingående, om de har gift sig före ikraftträdandet och äktenskapsförordet ges in till tingsrätten efter ikraftträdandet men inom en månad från äktenskapets ingående.

I sådana fall skall, som framgår av lagtexten, gåvan registreras enligt bestämmelserna i GB. Anledningen till att äktenskapsförordet inte skall registreras enligt bestämmelserna i ÄktB är att de inte är konstruerade så att en gåva genom registrering kan bli gällande innan gåvohandlingen ges in till domstolen.

Tredje stycket

I såväl GB som ÄktB finns bestämmelser om att en make, som har fått en gåva av den andra maken, i vissa fall kan bli ansvarig för givarens skuld (se 8 kap. 5 § GB och 8 kap. 3 § ÄktB). Bestämmelsen i förevarande paragraf innebär att äldre rätt skall tillämpas i detta avseende om gåvan har skett före ikraftträdandet. Det är emellertid inte någon stor saklig skillnad mellan GB och ÄktB när det gäller detta ansvar.

Övergångsbestämmelser till 9–13 kap. äktenskapsbalken

11 §

Har före ikraftträdandet talan om äktenskapsskillnad väckts eller den ena maken avlidit, skall äldre bestämmelser om bodelning tillämpas.

Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår och en make begär bodelning, skall sådan dock förrättas genast. I fråga om verkan av en sådan bodelning när målet inte leder till äktenskapsskillnad skall bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas.

(Jfr 11 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

I denna paragraf finns det viktigaste undantaget från regeln att ÄktB i sin helhet skall bli tillämplig omedelbart vid ikraftträdandet.

Första stycket

Innebörden av första stycket är att bodelningsbestämmelserna i GB, liksom 1959 års lag om makars gemensamma bostad, skall tillämpas även efter ikraftträdandet i två fall. Det ena är när talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet. Det andra är när bodelning skall förrättas med anledning av en makes död och dödsfallet har inträffat före ikraftträdandet. Om talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet och en make dör under det att målet pågår, skall äldre lag tillämpas även om dödsfallet inträffar efter ikraftträdandet (jfr 9 kap. 11 § ÄktB).

När bodelning skall förrättas enligt äldre lag, skall alla bestämmelser i GB som gäller bodelning tillämpas. I denna del skiljer sig mitt förslag från familjelagssakkunnigas. De sakkunnigas förslag innebär nämligen att ÄktB:s regler om bodelnings form, bodelningsförrättare och klander av bodelning skall tillämpas efter ikraftträdandet även när bodelning i övrigt skall ske enligt äldre lag. Med mitt förslag undviker man vissa praktiska

problem som sannolikt skulle kunna uppkomma annars, bl. a. när det gäller bodelningar som redan har påbörjats före ikraftträdandet.

Några svårigheter att avgöra vilka regler i GB som gäller bodelning och som alltså övergångsvis skall tillämpas efter ikraftträdandet i de fall som jag nyss har nämnt uppkommer knappast. Att hela 13 kap. GB skall tillämpas är uppenbart. Vissa bodelningsbestämmelser finns också i 11 kap. GB (6–13 §§). Till bodelningsreglerna bör också hänföras regeln i 6 kap. 6 a § GB om återgång av gåva. När bodelning blir aktuell med anledning av att den ena maken har avlidit, bör hela 12 kap. GB tillämpas.

Det kan finnas anledning att beröra ett problem som övergångsvis kan uppkomma vid bodelningar. Enligt gällande rätt kan makar med avseende på förestående skilsmässa träffa avtal om bodelning och vad som har samband därmed, s. k. föravtal. Sådana avtal kan vara muntliga (11 kap. 16 § GB). Enligt ÄktB krävs att avtalet är skriftligt (se 9 kap. 13 §). Om en bodelning sker enligt reglerna i ÄktB skall därför ett muntligt föravtal inte anses gällande, även om det har träffats före ikraftträdandet. De fall då det kan bli aktuellt att ingå föravtal som inte hinner leda till bodelning enligt de äldre reglerna kan inträffa endast tiden närmast före ikraftträdandet av ÄktB. Då bör makarna utan svårighet ha möjlighet att informera sig om innehållet i ÄktB, vilket bör leda till att de ger sitt avtal skriftlig form. Om detta inte har skett kan en tillämpning av reglerna i 12 kap. ÄktB om jämkning vid bodelning någon gång bli aktuell.

Andra stycket

Genom föreskriften i andra stycket har öppnats en möjlighet för makar att genast få till stånd bodelning när ett mål om äktenskapsskillnad pågår vid ikraftträdandet. Domen på äktenskapsskillnad behöver alltså inte avvaktas, utan samma möjlighet till omedelbar bodelning kommer att finnas som när talan om äktenskapsskillnad väcks efter ikraftträdandet (se 9 kap. 4 § ÄktB). Av första stycket följer att en sådan bodelning skall ske enligt bestämmelserna i GB. När det gäller verkan av bodelningen skall dock, enligt andra stycket, reglerna i ÄktB tillämpas i de fall då målet inte leder till äktenskapsskillnad. Det innebär att den egendom som förvärvas genom och efter bodelningen kommer att vara giftorättsgods, om makarna skulle komma att fortsätta äktenskapet.

12 §

Har ansökan om boskillnad gjorts före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas.

(Jfr 10 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Genom ÄktB avskaffas institutet boskillnad. I förevarande paragraf föreskrivs att äldre bestämmelser skall tillämpas i fråga om boskillnad. Detta gäller såväl när en ansökan om boskillnad, som har gjorts före ikraftträdandet, skall prövas efter ikraftträdandet som när verkan av en före eller efter ikraftträdandet meddelad dom på boskillnad skall bedömas.

I sådana fall skall alltså alla frågor som har samband med boskillnaden bedömas enligt reglerna i GB.

Prop.1986/87:86

Övergångsbestämmelse till 14 kap. äktenskapsbalken

13 §

Har mål som avses i 14 kap. äktenskapsbalken inletts i en domstol före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om förfarandet.

(Jfr 12 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Paragrafen reglerar förfarandet i mål som har inletts före ikraftträdandet. Innebörden är att domstolen skall handlägga målet enligt äldre regler.

Övergångsbestämmelse till 16 kap. äktenskapsbalken

14 §

Har ett äktenskapsförord registrerats enligt bestämmelserna i giftermålsbalken, får äktenskapsförordet efter ikraftträdandet inte förklaras ogiltigt på den grunden att rätten inte var behörig enligt äldre bestämmelser.

(Jfr 7 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Innebörden av bestämmelsen är att det efter ikraftträdandet inte skall kunna göra gällande att ett äktenskapsförord som har registrerats enligt GB är ogiltigt av det skälet att det har getts in till fel domstol. Bakgrunden är följande.

GB innehåller forumregler för registrering av äktenskapsförord (8 kap. 11 §). Motsvarande regler finns inte i ÄktB, utan ansökan om registrering skall kunna göras vid vilken tingsrätt som helst (se 7 kap. 3 § tredje stycket; jfr 16 kap.). Syftet med registreringen är att åstadkomma publicitet. Det uppnår man, såväl enligt GB som enligt ÄktB, genom att uppgift om den registrerade handlingen flyter in i det för riket centrala äktenskapsregistret.

Särskilda bestämmelser om äktenskap som har ingåtts före år 1921

Den äldre giftermålsbalken är alltså i viss omfattning tillämplig på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Detta regleras i lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken.

Familjelagssakkunniga har ansett att det är förenat med betydande olägenheter att ha två äktenskapsrättsliga system i tillämpning. Jag delar den uppfattningen. Det är också huvudskälet till att jag föreslagit att äktenskapsbalken i princip skall tillämpas på alla äktenskap oavsett när de har ingåtts.

Som familjelagssakkunniga har funnit (se betänkandet s. 437 f) är det emellertid inte motiverat att anpassa de före år 1921 ingångna äktenskapen till äktenskapsbalkens regelsystem. Antalet sådana äktenskap är numera obetydligt (vid årsskiftet 1985/86 utgjorde antalet sådana äktenskap cirka 800) och särregleringen utgör därför numera inte något nämnvärt problem.

Det kommer att upphöra av sig självt inom en snar tidsrymd. Det kan dessutom befaras att en ny reglering för dessa snart 70-åriga äktenskap skulle kunna få direkt skadliga effekter, eftersom det skulle kunna skapa en oro och ångslan hos de berörda i fråga om vilka konsekvenser som lagstiftningen får i det enskilda fallet.

I några avseenden bör dock den nya lagstiftningen gälla även för äktenskap som har ingåtts före år 1921. Bestämmelser om det har tagits in i 16 och 17 §§.

Jag vill erinra om att även makar i nu ifrågavarande äktenskap kommer att omfattas av de nya reglerna om makes arvsrätt i ÄB. Det efterlevandeskydd som dessa regler skall ge kommer alltså även makar i äldre äktenskap till godo.

15 §¹

Lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken skall fortfarande gälla för äktenskap som har ingåtts före år 1921, om inte annat sägs i det följande. I de fall då det i den lagen anges att föreskrifter i nya giftermålsbalken skall tillämpas och dessa har ersatts av bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället äktenskapsbalkens bestämmelser tillämpas.

(Jfr 14 § i de sakkunnigas lagförslag 2)

Av paragrafen framgår huvudprincipen när det gäller äktenskap som har ingåtts före år 1921, nämligen att äktenskapsbalken inte skall tillämpas på dem.

De hänvisningar till nya giftermålsbalken som lagen om införande av nya giftermålsbalken innehåller skall enligt andra meningen i fortsättningen avse motsvarande bestämmelser i äktenskapsbalken. Härav följer att 6 kap. och 7 kap. 4–9 §§ ÄktB blir tillämpliga på äktenskap som har ingåtts före år 1921, förutsatt att inte övergångsbestämmelserna i förevarande lag leder till att motsvarande bestämmelser i nya giftermålsbalken eller lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad fortfarande skall gälla.

I 16 och 17 §§ finns vissa undantag från huvudprincipen i 15 §.

16 §²

Då skifte sker av makarnas bo, skall den make som bäst behöver deras gemensamma bostad ha rätt att få denna. Om egendomen tillhör den andra maken enskilt, gäller detta dock inte om egendomen har tillfallit denne genom gåva, arv eller testamente med villkor att den skall tillhöra maken enskilt. En förutsättning för att en make skall få överta en bostad som tillhör den andra maken är vidare att ett sådant övertagande även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Vad som sägs i första stycket om bostaden gäller även makarnas gemensamma bohag.

Beträffande vad som avses med makarnas gemensamma bostad och

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

² Ändrad lydelse i propositionsförslaget. Jfr också 18 § i propositionsförslaget.

bohag gäller 7 kap. 4 § äktenskapsbalken. I övrigt tillämpas på övertagandet 11 kap. 7 §, 8 § andra och tredje styckena och 10 § äktenskapsbalken. Vad som sägs i dessa bestämmelser om giftorättsgods skall i stället avse det samfälliga boet.

Bestämmelserna i denna paragraf skall inte tillämpas i fall som avses i 11 § första stycket.

(Jfr 14 § 1 i de sakkunnigas lagförslag 2)

I lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad – som upphör att gälla när ÄktB träder i kraft – finns regler som handlar om vilken make som skall ha företrädesrätt till den gemensamma bostaden vid upplösning av äktenskapet. Dessa regler gäller även för äktenskap som har ingåtts före år 1921. Motsvarande regler har med ett något vidgat innehåll (bl. a. har de gjorts tillämpliga på även bohag) förts över till ÄktB (se 11 kap. 8 §). De nya reglerna bör därför gälla även för äktenskap som har ingåtts före år 1921. Bestämmelser om det har tagits in i förevarande paragraf. Om bodelning skall förrättas enligt reglerna i GB, bör de nya reglerna om företrädesrätt till bostaden dock inte gälla (se fjärde stycket).

17 §¹

Bestämmelserna i 10 kap. 3 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 5 § äktenskapsbalken skall tillämpas även på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Vad som sägs i dessa bestämmelser om bodelning skall i stället avse skifte av makarnas bo, och vad som sägs om giftorättsgods skall avse den egendom som skall skiftas.

(Jfr 14 § 2 i de sakkunnigas lagförslag 2)

I enlighet med de sakkunnigas förslag skall enligt paragrafen de nya bestämmelserna i 10 kap. 3 § ÄktB om att rätt till pension m. m. i vissa fall inte skall ingå i bodelning gälla även för makar som har ingått äktenskap före år 1921. Detsamma gäller bestämmelserna i 11 kap. 5 § om förskott på arv och bestämmelserna i 13 kap. 5 § om verkan av förvärv av del av en fastighet genom bodelning. De bestämmelser i GB som motsvarar 11 kap. 5 § och 13 kap. 5 § ÄktB har genom övergångsbestämmelser varit tillämpliga även på äktenskap som har ingåtts före år 1921 (se lag 1928:282 om ändring i giftermålsbalken och lag 1970:999 om ändring i giftermålsbalken).

Vissa andra frågor

I GB finns vissa institut som inte har någon motsvarighet i ÄktB. Några av dem har berörts i det föregående. I det följande kommenteras ett par andra.

I GB finns bestämmelser om s. k. hushållsfullmakt (5 kap. 12 och 13 §§ samt 7 kap. 2 § andra stycket). Enligt dessa får var och en av makarna med förpliktande verkan även för den andra maken ingå sådana rättshandlingar

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget. Jfr också 18 § i propositionsförslaget.

för den dagliga hushållningen eller barnens uppfostran som enligt sedvana företas för dessa ändamål. En sådan rättshandling är dock inte bindande för den andre maken, om den som rättshandlingen ingicks med har insett eller borde ha insett att det som anskaffades inte behövdes.

ÄktB innehåller inga regler om hushållsfullmakt. Jag har i prop 1986/87:1 (s. 122–123) redogjort för skälen till detta. Någon särskild övergångsreglering beträffande hushållsfullmakten har inte ansetts erforderlig. Frågan torde inte ha någon praktisk betydelse.

I 6 kap. 9 § GB finns en föreskrift om att en förteckning över vilken egendom som tillhör vardera maken skall tillmätas vitsord under vissa omständigheter. Någon föreskrift om att sådana förteckningar skall tillmätas vitsord även efter ikraftträdandet har inte tagits in i Äktp. Det innebär att man i rättstillämpningen får bedöma deras bevisvärde enligt allmänna principer.

I 8 kap. 6 § GB finns en föreskrift som ger en make som biträder den andra maken i dennes förvärvsverksamhet rätt till ersättning för arbetet under vissa omständigheter. Någon övergångsbestämmelse till den föreskriften, som torde ha mycket begränsad betydelse i praktiken, föreslås inte.

I 8 kap. 7 § GB finns en regel om egendom som har lämnats över till den andra makens förvaltning. Den har närmast karaktär av bevisregel. Någon övergångsbestämmelse till regeln har inte tagits upp i Äktp. Det får överlämnas till rättstillämpningen att – för det fall att tvist skulle uppstå efter ikraftträdandet – bedöma frågan enligt allmänna rättsprinciper.

4.2 Förslaget till lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem (lagförslag 2)

Härigenom föreskrivs följande.¹

Lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Genom lagen om sambors gemensamma hem upphävs lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad. Den gamla lagen skall dock fortfarande tillämpas, om samboförhållandet har upphört före ikraftträdandet.

(Jfr familjelagssakkunnigas lagförslag 2)

I förevarande lag föreskrivs att sambolagen skall träda i kraft den 1 januari 1988, dvs. vid samma tidpunkt som ÄktB träder i kraft. Samtidigt upphävs lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad. Den lagen har tidsbegränsad giltighet och har senast förlängts att gälla till och med utgången av år 1988 (prop. 1986/87:9, LU 8, rskr 22, SFS 1986:911). Genom den nya lagstiftningens ikraftträdande kan den emellertid – på samma sätt som 1959 års lag om makars gemensamma bostad – upphävas ett år tidigare.

Av förevarande lag framgår att sambolagen inte skall tillämpas när samboförhållandet har upphört före ikraftträdandet. I sådana fall skall i

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

stället 1973 års lag tillämpas även efter utgången av år 1987. Upphör samboförhållandet efter ikraftträdandet skall däremot sambolagen tillämpas även om samboförhållandet har inletts före ikraftträdandet.

Den nya sambolagen kommer alltså att bli tillämplig på många redan bestående förhållanden. Huruvida egendom som lagen är tillämplig på har anskaffats före eller efter ikraftträdandet har ingen betydelse för frågan om den skall bli föremål för delning eller övertagande enligt lagen. Att egendomen har anskaffats före ikraftträdandet bör inte annat än i mycket speciella fall vara en sådan omständighet som utgör grund för jämkning.

I ett avseende är tillämpningsområdet för sambolagen mindre än för motsvarande äldre lagstiftning. Sambolagen gäller nämligen inte egendom som är avsedd för fritidsändamål, medan den inskränkningen inte gäller enligt 1973 års lag.

I ett samboförhållande som består vid ikraftträdandet kan den situationen föreligga att en av parterna före ikraftträdandet, i strid mot den äldre lagstiftningen, har förfogat över t.ex. en bostadsrätt som är avsedd för fritidsändamål. Genom att sambolagen vid ikraftträdandet blir tillämplig i sin helhet på bestående samboförhållanden – och samtidigt 1973 års lag upphör att gälla för dem – kan emellertid de äldre rådighetsinskränkningarna inte återopas efter ikraftträdandet.

Det finns inget hinder mot att de sambor som omfattas av den nya sambolagen redan före ikraftträdandet träffar avtal om att det gemensamma hemmet inte skall fördelas enligt sambolagen (jfr 5 § andra stycket sambolagen). En anmälan till inskrivningsmyndigheten om att viss egendom utgör gemensam bostad (jfr 2 § andra stycket samma lag) kan däremot inte göras tidigare än till den första inskrivningsdagen efter ikraftträdandet.

4.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken (lagförslag 3)

ÄktB och lagen om ändring i ÄB föranleder vissa följdändringar i föräldrabalken. Ändringarna gäller bestämmelserna om

- talerätt i mål om förklaring att viss man inte är far (3 kap. 1 och 2 §§).
- interimistiska beslut i mål och ärenden om vårdnad, umgänge och underhållsbidrag (6 kap. 20 § och 7 kap. 15 §).
- vård av omyndigs rätt i oskiftat dödsbo (14 kap. 6 a och 7 §§).
- förmyndares förvaltning av omyndigs egendom (15 kap. 12 §).
- förmyndares redovisningsskyldighet (16 kap. 8 §).
- domförhet (20 kap. 1 §).

3 kap.

1 §¹

Vill man som enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att han icke är fader till barnet, skall han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han *inte* varaktigt sammanbott med barnet och *inte heller* efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har *den avlidnes*

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

maka och var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom *maka sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Rätt för arvinge att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att mannen är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I denna paragraf finns bestämmelser om talerätt i mål om förklaring att viss man inte är far till ett barn. I första stycket regleras mannens talerätt. I andra stycket finns föreskrifter om talerätt för mannens arvingar, när mannen är död. Det stycket har formulerats om så att det stämmer överens med den nya arvsrättsliga regleringen i ÄB. Den nya formuleringen innebär bl. a. att den avlidnes make alltid har talerätt, oavsett om maken är arvsberättigad före eller efter det omstridda barnet. Detta sammanhänger med att makens rätt till kvarlåtenskapen till sin art och omfattning kan vara beroende av faderskapsfrågan.

2 §

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man *inte* är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom *maka sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot *den eller dem som har den bästa arvsrätten efter mannen när talan väcks*.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Paragrafen reglerar barnets talerätt i mål om förklaring att viss man inte är far. Ändringen är föranledd av de nya bestämmelserna i ÄB. Det bör observeras att make ingår bland de arvingar som avses i paragrafens första mening. Paragrafens andra mening kan avse såväl bröstarvingar som andra efterarvingar.

6 kap.

20 §¹

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge *får* rätten, för tiden till dess att *frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut* som har vunnit laga kraft, *besluta* om vårdnad eller umgänge efter vad rätten finner skäligt.

Ett sådant beslut får meddelas utan huvudförhandling. Innan *beslutet* meddelas skall motparten *få* tillfälle att yttra sig i *frågan*. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i *frågan*. *Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet eller ärendet avgörs*.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

I denna paragraf finns bestämmelser om interimistiska beslut i mål och ärenden om vårdnad och umgänge.

I andra stycket har kravet på att yrkande skall framställas för att beslut skall få meddelas utan huvudförhandling utgått. Efter ändringen stämmer regleringen överens med motsvarande reglering i 14 kap. 7 och 9 §§ ÅktB. Även frågan om rättens omprövning av interimistiska beslut när målet eller ärendet avgörs har reglerats på samma sätt som i ÅktB (se 14 kap. 13 §). Paragrafen har också ändrats redaktionellt.

7 kap.

15 §

I mål om underhåll till barn får rätten, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får beslut om skyldighet att utge bidrag inte meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket kan meddelas utan huvudförhandling. Innan beslutet meddelas, skall motparten få tillfälle att yttra sig i frågan. Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I denna paragraf finns bestämmelser om interimistiska beslut i mål om underhåll till barn. Ändringarna är av samma slag som de som har gjorts i föregående paragraf.

14 kap.

6 a §

En förmyndare får för den omyndiges räkning avstå från arv på det sätt som anges i 3 kap. 9 § ärvdabalken, om överförmyndaren samtycker till åtgärden.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Paragrafen är ny. Bakgrunden är följande.

I 3 kap. 9 § förslaget till ändring i ÄB finns en bestämmelse om avstående från arv som saknar motsvarighet i gällande rätt. Bestämmelsen tar sikte på det fallet att en gift person avlider och efterlämnar en bröstarvinge som inte är bröstarvinge också till den efterlevande maken. Om en sådan bröstarvinge avstår från sitt arv till förmån för den efterlevande maken, har han eller hon i stället rätt att ta del i den efterlevande makens bo när denne dör.

I 14 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om vård av omyndigs rätt i

oskiftat dödsbo. Där föreskrivs bl.a. att förmyndare är skyldiga att hämta in överförmyndarens tillstånd till vissa rättshandlingar. Även om ett avstående till förmån för den efterlevande maken många gånger kan vara naturligt (se prop. 1986/87:1 s. 238–239), bör en förmyndare enligt min mening inte kunna avstå från myndlingens arv utan överförmyndarens samtycke. En bestämmelse av denna innebörd har därför förts in i denna paragraf. Av 18 kap. 8 § föräldrabalken följer att bestämmelsen även gäller gode män.

Här bör tilläggas att sådana avståenden som behandlas i denna paragraf måste ske innan egendomen har tillträtts. Om ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo har ingåtts eller om boet har skiftats, finns således inte längre möjlighet att avstå från arvet med bibehållen rätt till efterarv i den sist avlidna makens bo.

I fråga om arvsavståenden som inte innebär att den avstående får rätt till efterarv i den efterlevande makens bo vill jag hänvisa till rättsfallet NJA 1983 s. 791. I det fallet betraktades ett arvsavstående, med tillämpning av regeln i 15 kap. 14 § tredje stycket föräldrabalken, som gåva och ansågs därför ogiltigt.

Avslutningsvis bör här påpekas att de bestämmelser som har behandlats nu endast gäller när arvlätaren har avlidit. Beträffande avsägelse av arv när arvlätaren lever gäller bestämmelserna i 17 kap. ÄB.

7 §

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5, 6 eller 6 a § bort ske, skall vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av omyndigs egendom äga motsvarande tillämpning.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen innebär att den nya 6 a § har förts in bland de paragrafer som nämns i bestämmelsen (jfr 15 kap. 17 och 18 §§).

15 kap.

12 §

Förvärvar omyndig värdehandling som avses i 8 §, eller äger omyndig eljest att av annan utfå sådan värdehandling, må den som skall utgiva handlingen fullgöra sin förpliktelse genom att i den omyndiges namn nedsätta handlingen i öppet förvar hos bank, såvida ej den omyndige äger att själv förvalta handlingen. Förpliktelse att utgiva penningbelopp må ock fullgöras hos bank, ändå att den ej grundas å nedsatt värdehandling; och skola medlen av banken insättas för den omyndiges räkning enligt vad om betalning, som uppbäres å nedsatt värdehandling, är särskilt stadgat.

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av *bodelning*, arv eller testamente, vare boutredningsman eller testaments-exekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandling eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer

omyndig, och fråga ej är om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I fråga om pension, livränta eller annan på grund av försäkring utgående periodisk förmån gäller att inbetalning hos bank skall ske i den mån förmånen för kalenderår överstiger ett belopp motsvarande två gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för det året.

I andra fall än som avses i andra stycket äge överförmyndaren genom meddelande till den som skall utgiva värdehandling eller penningar förordna, att nedsättning eller inbetalning skall ske hos bank.

Den som nedsätter värdehandling eller inbetalar penningar hos bank enligt vad i denna paragraf är stadgat vare pliktig att ofördröjligen underätta förmyndaren därom.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I andra stycket har ordet "giftorätt" bytts ut mot ordet "bodelning." Härigenom kommer skyldigheten för boutredningsmän och testamentsexekutorer att nedsätta värdehandlingar och att betala in medel hos en bank att omfatta även enskild egendom som ingår i bodelning mellan makar (se 10 kap. 4 § ÄktB). Ordet "giftorätt" används för övrigt inte fristående i ÄktB.

16 kap.

8 §

Innehåller förteckning över omyndigs egendom uppgift å tillgångar som på grund av *bodelning*, arv, testamente eller gåva tillfallit den omyndige, eller upptager årsräkning eller sluträkning sådana tillgångar, om vilka uppgift förut ej lämnats, skall vid förteckningen eller räkningen fogas besannad avskrift av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvobrev, om sådant finnes, så ock av bouppteckning, där den ej förut ingivits till överförmyndaren. Är handling, varom nu sagts, av vidlyftig beskaffenhet, må avskriften lämnas allenast i erforderliga delar.

Upptager förteckning, årsräkning eller sluträkning värdehandlingar som ej äro nedsatta hos riksbanken eller annan bank efter vad i 15 kap. stadgas, skall vid förteckningen eller räkningen fogas intyg av två personer, att värdehandlingarna finnas i förmyndarens förvar. Innestå medel hos bank skall genom bevis från banken styrkas hur mycket som innestår, så ock i vad mån förbehåll gjorts att medlen må uttagas utan överförmyndarens samtycke.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I första stycket har i likhet med vad som görs i 15 kap. 12 § ordet "giftorätt" bytts ut mot ordet "bodelning".

20 kap.

1 §

I mål om faderskap, vårdnad, *umgänge*, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande *tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken.*

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen regleras rättens sammansättning i vissa mål enligt föräldrabalken. Det sker genom hänvisning till vissa bestämmelser i GB. Hänvisningen har ändrats till att avse motsvarande bestämmelser i ÄktB.

Vidare har ordet "umgängesrätt" bytts ut mot "umgänge", i enlighet med den terminologi som numera gäller på området (se t.ex. prop. 1982/83:165 s. 39).

Övergångsbestämmelser

I *punkt 2* föreskrivs att äldre bestämmelser fortfarande skall tillämpas i mål om hävande av faderskap, om mannen har avlidit före ikraftträdandet. Frågan om talerätt skall alltså bedömas med utgångspunkt i den arvsrättsliga reglering som gällde vid mannens död (jämför punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i ÄB, prop. 1986/87:1 s. 31).

Innebörden av *punkt 3* är att de nya processuella bestämmelserna om interimistiska beslut inte skall tillämpas i mål och ärenden som pågår vid ikraftträdandet. Samma reglering kommer alltså att gälla som enligt 13 § Äktp.

4.4 Förslaget till lag om ändring i jordabalken (lagförslag 4)

ÄktB och förslaget till lag om sambors gemensamma hem medför att jordabalken måste ändras. Det är de nya reglerna om gåvor mellan makar och de nya reglerna om makars och sambors gemensamma hem som föranleder ändringarna.

Ändringarna gäller bestämmelserna om

- hyra (12 kap. 1, 5, 33, 45, 47, 48, 49 och 67 §§),
- lagfart (20 kap. 1 och 7 §§),
- inteckning (22 kap. 4 §).

12 kap.

1 §¹

Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal.

Innefattar avtalet även upplåtelse av jord att nyttjas tillsammans med lägenheten, skall detta kapitel tillämpas på avtalet, om jorden skall användas för trädgårdsodling i mindre omfattning eller för annat ändamål än jordbruk. Förenas ett tjänsteavtal, som ej är av ringa betydelse, med upplåtelse av såväl lägenhet för bostadsändamål som jord, skall kapitlet tillämpas, om upplåtelsen av lägenheten är mera betydelsefull än upplåtelsen av jorden.

Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

Vad som föreskrivs i denna balk om sambor gäller endast sådana

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Förbehåll som strider mot en bestämmelse i detta kapitel är utan verkan mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hans ställe, om ej annat anges.

Omfattar hyresavtalet fler än tio bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av hyresvillkoren i samband med sådan förlängning. Ett sådant förbehåll gäller endast om det godkännts av hyresnämnden. Godkännande behövs dock inte om staten, kommun, landstingskommun, kommunalförbund, allmännyttigt bostadsföretag eller aktiebolag, som helt ägs av en kommun eller landstingskommun, är hyresvärd.

Om upplåtelse i vissa fall av bostadslägenheter finns bestämmelser i bostadsanvisningslagen (1980:94).

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I 12 kap. jordabalken finns redan särskilda bestämmelser som avser att skydda den som hyresgästen sammanlever med under äktenskapsliknande förhållanden (se 33 § femte stycket, 45 § tredje stycket och 48 §). Dessa regler bör anpassas till den nya lagen om sambors gemensamma hem, och jag föreslår också en bestämmelse i 5 § om rätt för en sambo att i ett visst fall säga upp ett hyresavtal i förtid. Däremot bör reglerna om rätt att överta hyresrätt m. m. inte utvidgas till att avse samboförhållanden utanför sambolagens tillämpningsområde. Bl. a. skulle det i vissa fall kunna uppstå tillämpningssvårigheter om någon av samborna var gift och hans make hade del i hyresrätten. Det bör dock observeras att t. ex. reglerna i 12 kap. 34 § om rätten för en hyresgäst att överlåta sin lägenhet till närstående omfattar samboförhållanden både inom och utanför sambolagen.

Därför har genom det nya fjärde stycket i denna paragraf jordabalkens regler om sambor gjorts tillämpliga bara på sådana samboförhållanden som omfattas av sambolagen. I ett par fall framgår denna begränsning också genom att det i lagtexten talas om bodelning mellan samborna, något som inte kan förekomma utanför sambolagens område.

Jag vill i sammanhanget erinra om att regeln i 10 kap. 7 § tredje stycket jordabalken om bostadsarrendes övergång genom bodelning givetvis också kommer att gälla bodelning mellan sambor. Reglerna i 9 kap. 31 § sista stycket och 11 kap. 7 § andra stycket om arrenderättens övergång genom bodelning vid jordbruksarrende och anläggningsarrende berörs däremot inte av den nya lagstiftningen, eftersom en bodelning mellan sambor bara kan avse deras gemensamma bostad och bohag (jfr 2 § sambolagen).

5 §

Avser ett hyresavtal en bostadslägenhet, får hyresgästen alltid säga upp hyresavtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter tre månader från uppsägningen.

Om hyresgästen har avlidit, får dödsboet också inom en månad från dödsfallet säga upp avtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som

inträffar tidigast efter en månad från uppsägningen. Har bostadslägenhet hyrts av makar *eller sambor* gemensamt och avlider den ena av dem, tillkommer den rätt som angivits nu dödsboet och efterlevande maken *eller sambon* i förening.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Regeln i andra stycket om makes rätt till uppsägning när hyresgästen har avlidit har utvidgats till att avse *sambor*. Som framgår av 1 § gäller reglerna om *sambor* bara dem som omfattas av sambolagen, men bestämmelsen i 5 § är tillämplig oavsett om lägenheten har varit gemensam bostad eller inte i den mening som begreppet har i sambolagen.

33 §¹

Bestämmelserna i 32 § om överlåtelse av hyresrätten gäller också i fråga om övergång genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärv.

Har hyresrätten till lägenhet, som varit avsedd att uteslutande eller huvudsakligen användas som gemensam bostad för hyresgästen och hans make *eller sambo*, tillagts maken genom bodelning eller *arvskifte eller tillagts sambon genom bodelning eller övertagande enligt 16 § lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem*, får dock maken *eller sambon* träda i hyresgästens eller dödsboets ställe. Sådan rätt tillkommer även efterlevande make som är ensam arvinge efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden underrättats om att hyresrätten tillagts hyresgästens make *eller sambo* enligt andra stycket svarar hyresgästen eller hans dödsbo ej för sina förpliktelser enligt hyresavtalet. Hyresgästens make *eller sambo* svarar jämte hyresgästen eller hans dödsbo för sådana förpliktelser enligt avtalet som hänför sig till tiden före underrättelsen.

Andra och tredje styckena gäller också när lägenheten har hyrts av makar *eller sambor* gemensamt.

(Jfr 12 kap. 33 § i de sakkunnigas lagförslag 5)

Paragrafen har anpassats till den nya regleringen av makars och sambors gemensamma bostad (se prop. 1986/87:1, avsnitt 2.3 och 2.6.2). Som framgår ovan (avsnitt 4.1 och 4.2) upphävs samtidigt lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad och lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad.

45 §

Bestämmelserna i 46–52 §§ gäller vid upplåtelse av bostadslägenheter, om inte

1. hyresavtalet avser ett möblerat rum eller en lägenhet för fritidsändamål och hyresförhållandet upphör innan det varat längre än nio månader i följd,

2. lägenheten utgör en del av upplåtarens egen bostad, eller

3. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47 §.

Har hyresvärden och hyresgästen i särskilt upprättad handling överenskommit, att hyresrätten icke skall vara förenad med rätt till förlängning, är

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

överenskommelsen gällande. Har överenskommelsen träffats innan hyresförhållandet varat längre än nio månader i följd, gäller den dock endast om den godkänts av hyresnämnden. Hade make *eller sambo* som ej har del i hyresrätten sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken *eller sambon* endast om han eller hon har godtagit den.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Även denna paragraf har anpassats till den nya regleringen av makars och sambors gemensamma hem. Den rätt som en sambo får genom ändringen gäller – liksom beträffande make – oavsett om lägenheten är gemensam bostad eller inte i den mening begreppet har i ÄktB och sambolagen (jfr ovan vid 12 kap. 5 § jordabalken).

47 §

Har lägenheten hyrts av flera gemensamt och har de på grund av att en av dem sagt upp hyresavtalet eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är en medhyresgäst berättigad att få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid. Är medhyresgästen make *eller sambo* till den som sagt upp avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har *maken eller sambon* en sådan rätt till förlängning även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyran. Detta gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet att upphöra i förtid på grund av förverkandet.

Om en hyresgäst, som är gift *eller samboende* och vars make *eller sambo* ej har del i hyresrätten, säger upp hyresavtalet eller vidtar någon annan åtgärd för att få det att upphöra eller om han eller hon i annat fall inte har rätt till förlängning av avtalet, har maken *eller sambon*, om han eller hon har sin bostad i lägenheten, rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, såvida hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom eller henne som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet på grund av förverkande. Har hyresgästen avlidit, tillkommer samma rätt hans eller hennes efterlevande make *eller sambo*, om dödsboet saknar rätt till förlängning och detta inte har föranletts av den efterlevande maken *eller sambon*. Bestämmelserna i 49–52 §§, 55 § samt 55 a § fjärde–sjätte styckena om hyresgäst gäller även i fråga om hyresgästs make *och sambo*.

Förlängs ett hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna *eller samborna* respektive den efterlevande maken *eller sambon* och den avlidne makens *eller sambons* dödsbo för förpliktelserna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat har avtalats med hyresvärden.

(Jfr 12 kap. 47 § i de sakkunnigas lagförslag 5)

Också denna paragraf har anpassats till den nya regleringen av makars och sambors gemensamma bostad. Ändringarna medför att 12 kap. 48 § bör upphävas.

Den rätt som en sambo får genom ändringen gäller – liksom beträffande

make – oavsett om lägenheten är gemensam bostad eller ej i den mening begreppet har i ÄktB och sambolagen. Prop. 1986/87:86

49 §

Har hyresvärden sagt upp hyresavtalet och föreligger tvist om förlängning av avtalet enligt 46 § eller 47 § första stycket, är uppsägningen utan verkan, om inte hyresvärden senast en månad efter hyrestidens utgång hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller hyresgästen ändå flyttat senast vid hyrestidens utgång.

Vill hyresvärden inte samtycka till förlängning av hyresavtalet enligt 47 §, skall han senast inom en månad efter det att hyresförhållandet med hyresgästen upphörde anmoda den som enligt nämnda *paragraf* kan ha rätt till förlängning att flytta. För anmodan gäller vad som föreskrivs om uppsägning i 8 §. En sådan anmodan är utan verkan, om inte hyresvärden inom en månad därefter hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller den som har anmodats ändå flyttar innan tiden för hänskjutande gått ut. Har anmodan skett tidigare än en månad före hyrestidens utgång, får hänskjutande dock ske fram till hyrestidens utgång.

Andra stycket tredje och fjärde meningarna gäller också i fall som avses i 3 § tredje stycket 2.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen är föranledd av att 48 § upphävs.

67 §

Överenskommelse om villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning gäller mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hyresgästens ställe även om överenskommelsen strider mot bestämmelse i 4, 33–35, 40, 46, 47, 49–54, 55 a eller 66 §, såvida överenskommelsen har formen av kollektivavtal och på arbetstagersidan har slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

Sådana hyresvillkor i kollektivavtal som avses i första stycket får tillämpas även när en hyresgäst som inte är medlem av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen sysselsätts i arbete som avses med avtalet, om

1. arbetsgivaren är bunden av kollektivavtalet,
2. hyresvärden och hyresgästen är överens om att villkoren skall tillämpas eller villkoren ingår i hyresavtalet på grund av beslut om villkorsändring enligt 54 och 55 §§.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen är föranledd av att 48 § upphävs. Paragrafens utformning i övrigt överensstämmer med vad som föreslås i prop. 1986/87:37.

20 kap.

1 §

Den som med äganderätt förvärvat fast egendom skall söka inskrivning av förvärvet (lagfart) inom tid som anges i 2 §.

Dödsbo är icke skyldigt att söka lagfart på förvärv av egendom från den

döde i annat fall än när dödsboet överlåter egendomen. *Make eller sambo* som tillskiftats egendom vid bodelning är ej skyldig att söka lagfart på förvärvet utom när egendomen förut tillhört *den andra maken eller sambon*.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Den som förvärvar fast egendom med äganderätt är skyldig att söka inskrivning (lagfart) på förvärvet. Enligt förevarande paragraf gäller detta dock inte när make vid bodelning tillskiftas egendom som redan tidigare tillhörde honom eller henne. Ändringen innebär att denna undantagsregel också kommer att gälla för bodelning mellan sambor.

7 §¹

Förekommer icke omständighet som avses i 6 §, skall lagfartsansökan förklaras vilande, om

1. vid köp, byte eller gåva överlåtarens underskrift på fångeshandlingen icke är styrkt av två vittnen och överlåtelsen ej skett genom statlig myndighet,

2. fångesmannen ej har lagfart och fall som avses i 9 § icke föreligger,

3. rättegång pågår om hävning eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna,

4. lagfart sökes på grund av testamente, dom eller förrättning som ännu icke vunnit laga kraft,

5. vid förvärv genom legat detta ej utgivits,

6. vid förvärv på exekutiv försäljning köpebrev ej utfärdats eller vid expropriation eller liknande tvångsförvärv inlösen ej fullbordats,

7. vid överlåtelse överlåtaren är gift och förvärvet enligt *äktenskapsbalkens* bestämmelser är beroende av *den andra makens* samtycke,

8. vid överlåtelse överlåtaren är *sambo* och förvärvet enligt *bestämmelserna i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem* är beroende av *den andra sambons samtycke*, dock endast om *ärende om anteckning i fastighetsboken av anmälan enligt 2 § andra stycket den lagen var upptaget på inskrivningsdag när överlåtelsen skedde*,

9. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt *ärvdabalkens* bestämmelser är beroende av dödsbodelägares samtycke,

10. förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. *äktenskapsbalken*,

11. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning,

12. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat,

13. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd,

14. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

(Jfr 20 kap. 7 § i de sakkunnigas lagförslag 5)

I paragrafen anges när en ansökan om lagfart skall förklaras vilande. Ändringarna är föranledda av reglerna om inskränkningar i makes och

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

sambos rätt att förfoga över sin egendom och om gåvor mellan makar (se 7 kap. 5–8 §§ och 8 kap. 1 § ÄktB samt 17 och 18 §§ sambolagen).

Ändringen i *punkt 7* innebär att en hänvisning till GB har bytts ut mot en hänvisning till ÄktB.

Som en ny grund för vilandeförklaring har i *punkt 8* angetts att överlåtelsen är beroende av överlåtarens sambos samtycke enligt bestämmelserna i sambolagen. Skyldigheten att beakta kravet på samtycke av överlåtarens sambo kan dock av praktiska skäl gälla endast om samborna har begärt anteckning i fastighetsboken om att fastigheten är gemensam bostad för dem båda (jfr 2 § andra stycket sambolagen). Av hänsyn till omsättningens intressen bör kravet på samtycke inte beaktas, om överlåtelsen skedde före den inskrivningsdag då anteckningen ägde rum (jfr 20 kap. 6 § 5 jordabalken). Mitt förslag här förutsätter ändring i bl.a. fastighetsbokskungörelsen (1971:708).

Av 7 kap. 6 § ÄktB följer att samtycke av en äkta make krävs fram till dess att bodelning har skett. Om äktenskapet har upplösts men bodelning inte har skett, skall en ansökan om lagfart alltså förklaras vilande om överlåtarens make i det upplösta äktenskapet inte har lämnat sitt samtycke. Att detta även gäller sambor ligger i sakens natur (se högsta domstolens motivering i avgörandet NJA 1968 s. 169).

De sakkunniga har föreslagit en särskild reglering för det fall då en ansökan om lagfart förklaras vilande därför att samtycke saknas av överlåtarens sambo. Enligt förslaget skulle den andre sambon föreläggas att väcka talan vid domstol inom en viss tid. Förslaget motiverades med att en anteckning om att en fastighet är gemensam bostad för samborna enligt de sakkunnigas förslag skulle kunna ske utan medgivande av den sambo som har lagfart. Mitt förslag i den delen innebär att en sådan anteckning endast kan ske efter anmälan av båda samborna (2 § andra stycket sambolagen). Jag anser därför att man inte behöver något förfarande med föreläggande att väcka talan inför domstol. Om en sambo inte ger sitt samtycke till en fastighetsöverlåtelse kommer då samma möjligheter att stå till buds för den sambo som överlåter fastigheten som för en make som överlåter en fastighet utan samtycke av den andra maken (se 7 kap. 8 och 9 §§ ÄktB samt 18 och 19 §§ sambolagen).

I den nya *punkten 10* anges som en grund för vilandeförklaring att förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt bestämmelserna i ÄktB. Bakgrunden är följande.

För att en gåva av fast egendom mellan makar skall bli gällande mellan dem krävs det enligt GB att gåvan sker genom ett äktenskapsförord som ges in till rätten för registrering (8 kap. 2, 11 och 12 §§). Dessa krav gäller också i fråga om lagfart: är kraven inte uppfyllda, skall lagfartsansökan avslås (20 kap. 6 § 2 jordabalken). ÄktB har emellertid andra regler om gåvor mellan makar än GB.

Enligt ÄktB är en gåva mellan makar gällande mellan dem, om vad som gäller för fullbordande av gåva i allmänhet har iakttagits eller gåvan har registrerats enligt bestämmelserna i 16 kap. ÄktB. För att en gåva skall bli gällande mot givarens borgenärer krävs registrering. Om det för visst slag av egendom finns särskilda bestämmelser som innebär att en gåva blir

gällande mot givarens borgenärer först efter inskrivning eller annan särskild registrering, krävs även dessa åtgärder för att en gåva mellan makar av sådan egendom skall bli gällande mot givarens borgenärer (se 8 kap. 1 § ÄktB).

Eftersom en gåva av fast egendom mellan makar enligt ÄktB blir bindande dem emellan redan genom överlåtelseavtalet, utgör bestämmelserna i 20 kap. 6 § inte något hinder mot att bevilja lagfart på en gåva mellan makar så snart det föreligger ett överlåtelseavtal. En sådan ordning är uppenbarligen inte tillfredsställande. Lagfart bör kunna beviljas först när gåvan har registrerats och alltså blivit bindande även mot givarens borgenärer (jfr prop. 1986/87:1 s. 74 f; jfr också s. 302). Å andra sidan kunde det framstå som principiellt oriktigt om lagfartsansökan skulle avslås helt, trots att överlåtelseavtalet var giltigt mellan parterna. I punkt 10 i förevarande paragraf anges därför att ansökan skall förklaras vilande till dess att registrering enligt ÄktB har skett. Som framhålls i prop. 1986/87:1 (s. 75), torde handläggningen av dessa ärenden inte komma att medföra några praktiska svårigheter.

22 kap.

4 §

Förekommer icke omständighet som avses i 3 §, skall ansökan om in-teckning förklaras vilande, om

1. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad samt in-teckningsansökningen ej medgivits av den som har lagfart.

2. rättegång pågår om hävande eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna.

3. sökanden är gift samt *den andra makens samtycke fordras enligt äktenskapsbalkens bestämmelser och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda balk inte har givits.*

4. *sökanden är sambo samt den andra sambons samtycke fordras enligt bestämmelserna i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda lag inte har givits, dock endast om ärende om anteckning i fastighetsboken av anmälan enligt 2 § andra stycket den lagen har tagits upp senast på den inskrivningsdag då in-teckning söks.*

5. ansökningen enligt lag är beroende av domstols eller annan myndig-hets tillstånd.

Förklaras ansökan vilande, skall inskrivningsmyndigheten utfärda bevis om detta (vilandebevis).

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen anges när en ansökan om in-teckning skall förklaras vilande. Ändringarna är föranledda av reglerna om inskränkningar i makes och sambos rätt att förfoga över sin egendom.

Ändringen i punkt 3 innebär att ordet giftermålsbalken har bytts ut mot ordet äktenskapsbalken.

I en ny punkt 4 behandlas det fallet att sökanden är sambo. Om den andra sambons samtycke krävs enligt sambolagen men samtycke eller annan tillåtelse saknas är det en grund för vilandeförklaring. Detta skall

dock, liksom beträffande lagfart, endast gälla om det i fastighetsboken har antecknats eller på samma inskrivningsdag kommer att antecknas att fastigheten är gemensam bostad för samborna.

Liksom beträffande överlåtelse gäller kravet på samtycke fram till dess att bodelning har skett, jfr ovan vid 20 kap. 7 §.

Övergångsbestämmelser¹

Punkt 2: Förslaget innebär att övergångsregleringen beträffande ändringarna i jordabalkens hyresbestämmelser samordnas med motsvarande reglering i Äktp och lagen om ikraftträdande av lagen om sambors gemensamma hem (lagförslag 1 och 2).

Punkt 3: Om en gåva av fast egendom har skett genom ett äktenskapsförord som har registrerats enligt GB, kan lagfart även efter ikraftträdandet beviljas trots att gåvan inte har registrerats enligt ÄktB. Vidare skall frågan, om det föreligger en sådan brist i fråga om makesamtycke som utgör hinder för lagfart, bedömas med utgångspunkt i den äktenskapslagstiftning som gällde vid överlåtelsen (jfr 8 § Äktp).

Punkt 4: Regeln gäller ansökningar om inteckning som har gjorts före ikraftträdandet men som fullföljs efter ikraftträdandet. Frågan om kravet på samtycke enligt 22 kap. 4 § jordabalken är uppfyllt skall bedömas med utgångspunkt i paragrafens lydelse vid ansökningstillfället.

4.5 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken (lagförslag 5)

8 kap.

4 §

Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för *grov stöld* dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

I paragrafen har hänvisningen till bodräktsbestämmelsen tagits bort, eftersom denna bestämmelse upphävs.

13 §²

Har annat i detta kapitel *angivet* brott än grov stöld, rån eller grovt rån förövats mot

1. *någon som inte endast tillfälligt sammanbodde med gärningsmannen,*
2. *make, syskon, släkting i rätt upp- eller nedstigande led, svåger eller svägerska eller*
3. *någon annan som på liknande sätt är närstående till gärningsman-*

¹ Övergångsbestämmelserna har ändrad lydelse i propositionsförslaget.

² Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

nen, får åklagaren väcka åtal endast om målsäganden har angett brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

Vid tillämpning av vad nu sagts skall *med gärningsman likställas annan som medverkat vid brottet och den som gjort sig skyldig till häleri eller häleriförseelse.*

(Jfr 8 kap. 15 § i förmögenhetsbrottsutredningens förslag)

Bestämmelserna har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2). Som framhålls där tar uttrycket "någon som inte endast tillfälligt sammanbodde med gärningsmannen" sikte på alla typer av samlevnad, inte bara äktenskapsliknande sådan. Paragrafen omfattar alltså även sådana fall där t.ex. två syskon eller släktingar ur olika generationer bor tillsammans. Däremot kan man inte anse att den som hyr ett rum i någon annans bostad sammanbor med hyresvärdens. Inte heller föreligger något sammanboende i paragrafens mening när tjänstefolk bor i samma hus eller lägenhet som arbetsgivaren.

Uppräkningen av de nära släktingar som redan enligt gällande lydelse omfattas av bestämmelsen har moderniserats något. Exempelvis har uttrycken svåger och svägerska använts i stället för begreppet svågerlag. I äldre lagstiftning har svågerlag haft en mycket vid betydelse som redan då skilde sig från det allmänna språkbruket. Sådana omotiverade skillnader mellan det juridiska språket och uttryckets allmänna betydelse bör i möjligaste mån undvikas. Jag vill därför understryka att jag i likhet med vad som gäller i modernt språkbruk med svåger och svägerska avser syskons make samt makes syskon och make till denne.

Bestämmelsen om "någon annan som på liknande sätt är närstående till honom" ger utrymme för en nyanserad bedömning i det särskilda fallet. Avsikten är att man i förekommande fall skall ta hänsyn bl.a. till det närmare förhållandet mellan målsägande och gärningsman, exempelvis om de har en mycket nära känslomässig relation. Det kan vara fallet i fråga om medlemmar i fosterfamiljer, som är uttryckligen angivna i paragrafen i den nu gällande lydelsen. Dessutom finns olika former av partiell samlevnad där den känslomässiga relationen kan vara djup trots att parterna av olika skäl inte är sambor utan har var sin bostad. Under remissbehandlingen har framhållits att förlovning borde medföra att bestämmelsen kan bli tillämplig. Enligt min mening är det naturligt att anse förlovade som närstående. De skulle därmed falla under bestämmelsen.

Omredigeringen av paragrafen medför inte några sakliga ändringar i övrigt.

Genom hänvisningarna i 9 kap. 12 § första stycket och 10 kap. 10 § första stycket BrB kommer ändringarna att gälla även vid vissa bedrägeri- och oredlighetsbrott samt förskingrings- och trolöshetsbrott.

17 kap.

11 §

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det

uppdagas eller beivras, dömes för *skyddande av brottsling* till böter eller fängelse i högst två år.

Den som icke insåg men hade skälig anledning antaga att den andre var brottslig, dömes till böter.

Till ansvar skall inte dömas om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

I paragrafens första stycke straffbeläggs förfaranden som utmärks av att de är ägnade att försvåra att en brottsling drabbas av ansvar. En sådan gärning kan syfta till att göra brottslingen svåråtkomlig för rättskipningen eller till att göra att hans brottslighet i allt fall blir svår att beivra. Dessa olika förfaranden har sammanförts under den gemensamma brottsbeteckningen skyddande av brottsling.

Enligt andra stycket är det tillräckligt att gärningsmannen hade skälig anledning att anta att den som skyddas begått ett brott; straffet är dock lindrigare i sådana fall.

I nuvarande tredje stycket finns bestämmelser om ansvarsfrihet för brottslingens närmaste. Beskrivningen av kretsen överensstämmer med den gällande i 8 kap. 13 § BrB (se avsnitt 2.2). Även den här aktuella bestämmelsen har getts en ny utformning. Bestämmelsen har omarbetats efter en mer förutsättningslös prövning av vilken omfattning som ansvarsfrihetsregeln bör ha.

Under förarbetena till brottsbalken föreslog straffrättskommittén att kretsen skulle anges inte genom uppräknig utan genom att straffrihet tillförsäkrades den brottsliges närmaste. Förslaget ledde emellertid inte till lagstiftning. Departementschefen ansåg att en sådan avfattning av lagrummet kunde leda till tolkningsvårigheter och hänvisade till möjligheterna att bevilja åttelseftergift för någon den brottslige närstående som inte formellt ingick i den privilegierade kretsen (prop. 1962: 10 del B s. 248).

En regel om ansvarsfrihet efter en friare bedömning gäller sedan år 1982 för det närbesläktade brottet främjande av flykt, 17 kap. 12 § BrB (prop. 1980/81: 106 s. 14, JuU 38 s. 8, rskr. 380). Bestämmelsen ger möjlighet att ta hänsyn till frihetsberövandets art och syfte, gärningsmannens tillvägagångssätt och hans förhållande till den vars flykt han främjat.

Enligt min mening är en intresseavvägning av det slag som gjorts i 17 kap. 12 § BrB att föredra framför en strikt uppräknig när det gäller att avgränsa det straffbara området. Det kan nämligen knappast undvikas att en uppräknig i vissa fall kommer att vara alltför snäv, medan den i andra skulle föra för långt. Som förutsättning för ansvarsfrihet bör i stället beaktas om gärningen med hänsyn till förhållandet mellan de båda personerna och brottets beskaffenhet framstår som försvarlig och ursäktlig och brottet därför kan bedömas som ringa. Avseende bör också kunna fästas vid förfarandet. Allmänt sett kan det finnas större anledning att överse med att någon döljer en brottsling eller hjälper honom att undkomma än att bevis undanröjs. Vidare kan ett handlande från en nära familjemedlem framstå som mindre klandervärt än ett som företas av någon som inte kan räknas bland de allra närmaste. Vid bedömningen av om brottet är ringa bör således göras en helhetsbedömning av samtliga omständigheter.

Förverkande till följd av brott av egendom eller dess värde får, om ej annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i

4 §.

d) den som efter brottet förvärvat egendomen *genom bodelning eller på grund av arv eller testamente* eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Tillhörde egendomen vid brottet ej någon av dem som anges i första stycket a)–c), får den ej förklaras förverkad.

Särskild rätt till egendom som förklaras förverkad består, om ej även den särskilda rätten förklaras förverkad.

Sådan rätt som har vunnits genom utmätning eller betalningssäkring upphör, om egendomen förklaras förverkad, såvida ej av särskild anledning förordnas att rätten skall bestå.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Paragrafen behandlar frågan hos vem förverkande till följd av brott kan ske. Enligt paragrafen i dess nuvarande lydelse kan det ske bl. a. hos den som efter brottet har förvärvat egendomen på grund av giftorätt. Ändringen innebär att förverkande kan ske hos den som har förvärvat egendomen genom bodelning. Som tidigare har angetts används inte det fristående ordet giftorätt i ÄktB. Ändringen medför att bestämmelsen blir tillämplig på de fall då enskild egendom dras in i bodelning mellan makar och på bodelning mellan sambor.

4.6 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken (lagförslag 6)

10 kap.

9 §¹

Twist om bodelning mellan makar eller sambor skall tas upp av den rätt där någon av dem skall svara i tvistemål i allmänhet. Har någon av dem avlidit, skall twist om bodelning mellan arvingarna och den efterlevande tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet. Detta gäller också twist om arv eller testamente.

Finns det inte någon domstol som är behörig enligt första stycket, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

I fråga om klander mot bodelning eller arvskifte som har förrättats av bodelningsförrättare eller skiftesman finns särskilda bestämmelser.

(Jfr lagförslag 6 i de sakkunnigas förslag)

Familjelagssakkunniga föreslår att det beträffande bodelningstvister mellan makar som båda lever införs valrätt mellan den domstol där mannen är skyldig att svara i tvistemål i allmänhet och den domstol där kvinnan är skyldig att svara i sådana mål. Stockholms tingsrätt ifrågasätter

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

förslaget med hänvisning till att det skulle göra det omständigare att ta reda på om någon talan har väckts.

För egen del anser jag att de sakkunnigas förslag bör genomföras. Det är ett viktigt intresse att de processuella reglerna är så smidiga som möjligt för parterna, och jag kan inte inse att den föreslagna valfriheten skulle medföra några påtagliga olägenheter. Genom denna ändring uppnås också överensstämmelse med vad som gäller för talan om äktenskapsskillnad.

Som en följd av förslaget att bodelning skall kunna ske mellan sambor har paragrafen vidare ändrats så att den gäller också tvist om sådan bodelning.

Undantaget i tredje stycket syftar på att klander av bodelning eller arvskifte som har förrättats av bodelningsförrättare eller skiftesman alltid skall tas upp av den domstol som har utsett bodelningsförrättaren resp. skiftesmannen (jfr 17 kap. 8 § andra stycket ÄktB, 20 § sambolagen och 23 kap. 5 § första stycket ÄB).

Övergångsbestämmelser¹

Innebörden av punkt 2 är att de äldre reglerna om behörig domstol skall tillämpas efter ikraftträdandet när bodelning har gjorts enligt äldre bestämmelser.

Innebörden av punkt 3 är att de äldre reglerna om behörig domstol skall tillämpas när arvlåtaren har avlidit före ikraftträdandet (jfr punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i ÄB).

4.7 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken (lagförslag 7)

I utsökningsbalken har ordet giftermålsbalken bytts ut mot ordet äktenskapsbalken i 3 kap. 19 § och 15 kap. 1 §.

4.8 Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1) (lagförslag 8)

33 §²

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för registrering eller ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom skall avslås, om

1. bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits;
2. egendomen ej kan registreras enligt 11 §;
3. sökanden ej styrker sitt förvärv;
4. fångesmannens rätt ej är inskriven i registret, ehuru den hade kunnat inskrivas där, och sökandens förvärv icke grundas på exekutiv försäljning;
5. åberopad överlåtelse står i strid med en mot överlåtaren på grund av förvärvsvillkor gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen och överlåtarens åtkomst icke var inskriven när överlåtelsen ägde

¹ Övergångsbestämmelserna har ändrad lydelse i propositionsförslaget.

² Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

rum eller, om så var fallet, villkoret är infört i registret eller införes däri samma inskrivningsdag som ansökningsdagen göres;

6. egendomen av överlåtaren tidigare överlätits till annan och överlåtarens åtkomst ej var inskriven när sökandens förvärv ägde rum eller, om så var fallet, inskrivning samma inskrivningsdag sökes för det tidigare förvärvet;

7. egendomen har blivit föremål för kvarstad eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot överlåtaren och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då anmäningen eller ansökningsdagen görs eller överlåtaren har försatts i konkurs före utgången av nämnda inskrivningsdag;

8. egendomen sålts exekutivt till annan än sökanden;

9. förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken; eller

10. det är uppenbart att förvärvet av annan grund är ogiltigt eller inte kan göras gällande.

Första stycket 5–7 utgör ej hinder mot inskrivning av förvärv, om inskrivning av villkorlig äganderätt redan har beviljats på grund av samma förvärv.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen behandlas frågan när anmälan av skepp eller skeppsbygge för registrering eller ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom skall avslås. I en ny punkt, som har fått nummer 9, anges att ansökan skall avslås om ett förvärv har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt bestämmelserna i 16 kap. ÄktB. Bakgrunden till ändringen är den nya regleringen i ÄktB av gåvor mellan makar.

För att en gåva mellan makar av skepp eller skeppsbygge skall bli skyddad mot givarens borgenärer, krävs det både att gåvan registreras enligt ÄktB och att förvärvet skrivs in enligt sjölagen (se 8 kap. 1 § ÄktB; jfr 2 § lagen 1936:83 angående vissa utfästelser om gåva samt prop. 1986/87:1 s. 73 f). Den föreslagna ändringen i sjölagen innebär att registreringen enligt ÄktB måste ske *före* inskrivningen enligt sjölagen.

Sjölagen innehåller inte någon motsvarighet till jordabalkens regler om vilandeförklaring av ansökan om lagfart (jfr avsnitt 4.4 ovan). I den mån det inte finns möjlighet att uppskjuta ärendet enligt 31 § sjölagen, måste ansökan därför avslås om inte sökanden kan visa att registrering enligt ÄktB har skett. För de personer som lämnar och mottar gåvor av skepp lär det dubbla registeringskravet emellertid inte medföra några praktiska svårigheter, och det finns därför inte anledning att komplicera sjölagens registreringssystem med särskilda regler om vilandeförklaring.

34 §

Ansökan enligt 14 § att inskrivning av villkorlig äganderätt skall avföras ur registret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller det ej visas att förvärvaren förlorat sin rätt.

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för avregistrering skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller avregistreringsgrund icke föreligger enligt 16 §. Vid avregistrering med anledning av förvärv ha bestämmelserna i 33 § första stycket 4–10 och andra stycket motsvarande tillämpning.

Ansökan att skeppsnamn skall inskrivas i eller avföras ur skeppsregistret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej jakttagits eller förutsättning för åtgärden icke föreligger enligt 15 §.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen är en följdändring till ändringarna i 33 §.

4.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (lagförslag 9).

3 kap.

12 §

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligt meddelas *beslut* som avses i 14 kap. 7 och 8 §§ *äktenskapsbalken* samt 6 kap. 20 § och 7 kap 15 § *föräldrabalken*. Sådant *beslut* kan när som helst återkallas.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen föreskrivs att svensk domstol kan meddela vissa interimistiska beslut när ett äktenskapsmål pågår utomlands. Ändringarna innebär att en hänvisning till GB har ersatts av en hänvisning till motsvarande bestämmelser i ÄktB. Vidare har, som följd av tidigare ändringar i föräldrabalken (SFS 1978:853 och 1983:47), två hänvisningar dit ändrats.

Här kan nämnas att familjelagssakkunniga för närvarande utreder frågor om den internationellt privaträttsliga regleringen på äktenskaps- och arvsrättens områden. Ett betänkande härom kan väntas bli framlagt under år 1987.

4.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt (lagförslag 10)

19 §¹

Vad i denna lag finnes stadgat äge ej tillämpning å sådan samfällighet, som avses i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, eller å sådan allmänning, som avses i lagen (1952:166) om häradsallmänningar eller lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; ej heller vare i något fall lagens föreskrifter tillämpliga i fråga om bildande av jaktvårdsområde, bestående av allenast en fastighet, eller av fiskevårdsområde, omfattande allenast en fastighet eller det till allenast en fastighet hörande fisket.

Beträffande egendomsgemenskap mellan makar, *sambor*, delägare i *o-skiftat* dödsbo, *bolagsmän*, *redare som ingått överenskommelse om partrederi* eller deltagare i samma gruvrörelse finns *särskilda bestämmelser*.

Bestämmelserna i 15 kap. 15 § *föräldrabalken* skall inte tillämpas i fråga om försäljning enligt denna lag av samfällid fast egendom, vari omyndig äger del.

(Jfr lagförslag 7 i de sakkunnigas förslag)

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

Andra stycket har ändrats så att det omfattar sambor. Det har också arbetats om redaktionellt. I tredje stycket har, som följd av en tidigare lagändring (SFS 1974:1038), en hänvisning till föräldrabalken ändrats.

4.11 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225) (lagförslag 11)¹

Regeringen har den 30 april 1986 beslutat att inhämta lagrådets yttrande över ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till ny konkurslag. De paragrafer i nu gällande lag som berörs av förevarande lagförslag (28 och 32 §§) motsvarar 4 kap. 1 och 7 §§ i den föreslagna nya konkurslagen. Under det fortsatta arbetet med det förslaget och med följdlagstiftningen till ÄktB kommer lagförslagen att samordnas.

Förevarande lagförslag innehåller ett utbyte av ordet "giftermålsbalken" mot ordet "äktenskapsbalken" i 28 § samt ändringar i 32 §.

32 §

Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären *har eftergett* sin rätt i avsevärd mån eller *avstått från* egendom mot att *en* fordran mot honom *har lagts ut* på hans lott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen *har* kommit in till rätten senare än två år före fristdagen och det *inte* visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmätningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Vad som sägs i första stycket om när gäldenären har avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott gäller inte, om egendomen utgjorde makarnas gemensamma bostad eller bohag och egendomen övertogs av den andra maken med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 8 § äktenskapsbalken.

(Jfr lagförslag 8 i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns bestämmelser om återvinning i konkurs av bodelning. Ett av de fall som regleras är när gäldenären har avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott. I det nya andra stycket föreslås att återvinning inte skall kunna ske i detta fall, om den egendom som gäldenären avstod från utgjorde makarnas gemensamma bostad eller bohag och den andra maken övertog egendomen med stöd av 11 kap. 8 § ÄktB (jfr även 11 kap. 10 och 11 §§). Den föreslagna ändringen är en parallell till regleringen i 13 kap. 1 § andra stycket ÄktB. Utformningen av paragrafens första stycke överensstämmer med vad som föreslås i den nyss nämnda lagrådsremissen med förslag till ny konkurslag.

I lagrådsremissen med förslag till äktenskapsbalk m. m. berördes frågan om det behövs bestämmelser också om återvinning av bodelning mellan *sambor* (se prop. 1986/87:1 s. 266). I den delen har emellertid läget förändrats genom att sambor enligt propositionsförslaget inte har möjlighet att i

¹ Förslaget har utgått i propositionsförslaget. Jfr lagförslag 27 i propositionsförslaget.

bodelningen dra in annan egendom än bostad och bohag som har förvärvats för gemensamt begagnande (se prop. s. 395). Mot den bakgrunden finns det enligt min mening inte anledning att införa några särskilda bestämmelser om återvinning av bodelning mellan sambor. Sådana fall där en sambo på ett mera markerat sätt åsidosätter sina borgenärers intressen kan med tillräcklig effektivitet beivras enligt reglerna i 30 och 31 §§ konkurslagen. Vidare gäller bestämmelserna i 13 kap. 1 § ÄktB även för sambor (se 15 § sambolagen).

Övergångsbestämmelser

Även efter ikraftträdandet av ÄktB skall i vissa fall bodelning ske med tillämpning av äldre bestämmelser (se 11 § Äktp). I sådana fall skall även äldre återvinningsbestämmelser tillämpas.

4.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal (lagförslag 12)

104 §

Är förmånstagare insatt, skall försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, ej ingå i dennes kvarlåtenskap.

Efterlämnar försäkringstagaren make eller bröstarvinge och skulle en tillämpning av förmånstagarförordnandet leda till ett resultat som är oskäligt mot någon av dem, kan förordnandet jämkas så att försäkringsbeloppet helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövning skall särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagarens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden.

Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och dennes make eller sedan talan om äktenskapsskillnad har väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället för vad som föreskrivs i andra stycket följande beträffande jämkning till förmån för försäkringstagarens make. Kan maken inte vid bodelningen få ut sin andel därför att försäkringsbeloppet tillfaller någon annan som förmånstagare, är denne skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning enligt andra eller tredje stycket skall väcka talan mot förmånstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

Om rätt för en avlidne försäkringstagares borgenärer att i visst fall hålla sig till försäkringsbeloppet finns bestämmelser i 116 § andra stycket.

(Jfr 104 § i de sakkunnigas lagförslag 9)

Andra stycket

I andra stycket finns den nya regeln om jämkning av förmånstagarförordnande efter försäkringstagarens död. Genom den ändrade hänvisningen i 122 § kommer regeln att gälla även för olycksfalls- och sjukförsäkringar.

Oåterkalleliga förmånstagarförordnanden omfattas inte av den nuvarande regeln i 104 § andra stycket. Sådana förordnanden har i stället ansetts

kunna jämkas i vissa situationer med analog tillämpning av 6 kap. 6 a § GB och 7 kap. 4 § ÄB (jfr NJA 1948 s. 232 och Hellner, Försäkringsrätt, 1965, s. 612–616). Eftersom den nu föreslagna jämkningsregeln skall vara tillämplig också på återkalleliga förordnanden, torde det sedan lagändringen har trätt i kraft knappast gå att hävda en sådan analogi längre. Däremot är det möjligt att ett förmånstagarförordnande någon gång kan jämkas enligt andra bestämmelser för att tillgodose andra personer än försäkringstagarens make och barn. Vad som närmast kan komma i fråga är jämkning med stöd av 3 kap. 3 § ÄB till förmån för en tidigare avlidne makes efterarvingar, när den efterlevande maken har använt kvarlåtenskapen efter den först avlidne till att teckna försäkring med annan förmånstagarare.

Den nya regeln innebär att jämkningsfrågan i fortsättningen skall avgöras efter en skälighetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Frågan om jämkning skall i princip frikopplas från vad som skulle ha gällt om försäkringsbeloppet hade ingått i kvarlåtenskapen, och resultatet kan alltså bli både mer och mindre förmånligt för maken eller bröstarvingarna än enligt nuvarande bestämmelser i 104 §. Jämkning skall dock göras bara så långt som det är nödvändigt för att undvika ett resultat som är oskäligt mot maken eller bröstarvingarna.

Förslaget innebär vidare att en försäkring med förmånstagarförordnande inte längre påverkar fördelningen av den egentliga bobehållningen. Denna skall alltså fördelas enligt vanliga regler utan hänsyn till försäkringarna. De berörda lotter i bobehållningen är i stället en omständighet som inverkar på skälighetsbedömningen.

Jämkningsfrågan kan göras helt eller delvis. Jämkning så att hela försäkringsbeloppet tillfaller den som begär jämkning kan komma i fråga t. ex. om försäkringsbeloppet är förhållandevis litet och det samtidigt finns betydande tillgångar i övrigt, som enligt ett testamente skall tillfalla förmånstagararen. Om en förmånstagarare har fått flera försäkringsbelopp, kan det kanske ibland vara rimligt att ett av förordnandena jämkas helt medan de övriga lämnas orörda.

Liksom har gällt hittills kan jämkning begäras bara av försäkringstagarens make och bröstarvingar. Jämkningsmöjligheten står alltså formellt öppen också för t. ex. barnbarn till försäkringstagaren, fast sådana situationer naturligtvis är sällsynta. Om det vid försäkringstagarens död pågick mål om äktenskapsskillnad mellan honom eller henne och den andra maken eller det redan hade dömts till äktenskapsskillnad, gäller för den andra maken i stället den speciella regeln i tredje stycket. En sambo däremot kan över huvud taget inte kräva jämkning av ett förmånstagarförordnande som gjorts av den andra sambon.

Jämkning kan göras oavsett vem som är förmånstagarare. Om t. ex. ett av försäkringstagarens barn har utsetts till förmånstagarare, kan alltså något av de övriga barnen påkalla jämkning. Och i princip kan jämkning göras även om den som begär jämkning själv är förmånstagarare till ett lika stort försäkringsbelopp som det som skall tillfalla den förmånstagarare jämkningen skall gå ut över. Det måste dock vara ovanligt att det i en sådan situation framstår som skäligt med en jämkning.

De viktigaste av de omständigheter som skall beaktas vid prövningen av

om jämkning skall ske har angetts i lagtexten på ett sätt som i huvudsak överensstämmer med innehållet i det lagförslag som har lagts fram i Norge (se avsnitt 2.3.2).

Först nämns *skälen för förordnandet*. Som har framhållits tidigare kan man i allmänhet räkna med att försäkringstagaren har goda skäl för sitt förordnande. Försäkringen kan vara en fortsättning på ett stöd som försäkringstagaren har lämnat förmånstagaren redan under sin livstid; förmånstagaren kan t.ex. vara ett syskon eller en god vän som av någon anledning har behövt hjälp med sin försörjning. Oftast har i sådana fall försäkringstagarens närmaste en tryggad ekonomi genom egna tillgångar, genom sin andel i kvarlåtenskapen eller genom andra försäkringar. Det torde vara mycket ovanligt att någon ger sin enda försäkring till någon utomstående och lämnar make och barn utan rimlig försörjning.

Man kan emellertid inte bortse från att ett förmånstagarförordnande någon gång kan ha utformats framför allt med tanke på att t.ex. något av barnen *inte* skall få del av försäkringen. Som jag i annat sammanhang har framhållit på tal om laglottsinstitutet (se prop. 1986/87:1, avsnitt 2.5.1) kan en förälder av olika skäl vilja bryta kontakten med ett barn från ett tidigare förhållande och även ställa barnet utanför fördelningen av kvarlåtenskap och försäkringar. I sådana fall kan det ibland bli aktuellt med en jämkning. Särskilt gäller detta om det inte finns någon nämnvärd kvarlåtenskap för barnet att få del av, kanske rentav därför att försäkringstagaren har gett bort det mesta av sin egendom till make och andra barn. Men självfallet kan en försäkringstagare också ha fullt respektabla skäl för att göra skillnad mellan sina barn. Försäkringstagaren kan t.ex. vilja tillgodose i första hand de yngre barnen, som ännu inte har avslutat sin skolgång, eller ett barn som på grund av sjukdom eller liknande behöver hjälp med sin försörjning. Och även när det saknas skäl av denna typ för förordnandet, måste hänsyn tas till omständigheterna i övrigt – särskilt behovet av ekonomiskt stöd på ömse sidor.

Över huvud taget bör man enligt min mening fästa stor vikt vid förmånstagarens respektive makens eller bröstarvingens *ekonomiska förhållanden*. Det bör inte förekomma annat än i ganska särpräglade fall att jämkning görs utan att den som begär jämkning behöver ekonomiskt stöd. Utgångspunkten är att försäkringstagarens förordnande skall respekteras, även om det innebär att t.ex. medlemmarna av försäkringstagarens familj behandlas olika. Den som har normala inkomster och kan försörja sig själv och sin familj skall alltså normalt inte kunna få någon jämkning till stånd. Men naturligtvis måste dessa synpunkter vägas mot omständigheterna i övrigt, särskilt skälen för förordnandet. Om förmånstagarförordnandet ingår i en kedja av åtgärder som försäkringstagaren har vidtagit i syfte att t.ex. en viss bröstarvinge inte skall få någon del i försäkringstagarens tillgångar, kan det från mera allmän rättvisesynpunkt finnas skäl för jämkning även om bröstarvingen inte har något uttalat behov av ekonomiskt stöd.

Även i övrigt har de ekonomiska förhållandena stor betydelse. Man bör t.ex. i viss utsträckning kunna ta hänsyn till om förmånstagaren i god tro har förbrukat en del av försäkringsbeloppet innan förmånstagaren fick veta att jämkningskrav skulle framställas. Eventuella svårigheter att klara en

återbetalning bör då kunna vägas in i bedömningen. Och självfallet kan det praktiskt taget aldrig bli tal om att jämka ett förordnande som har skett mot vederlag, i varje fall inte om vederlaget har utgjort en rimlig kompensation för förordnandet.

I detta sammanhang bör man uppmärksamma den i praktiken ojämförligt vanligaste situationen, nämligen att förordnandet gäller till förmån för försäkringstagarens make eller sambo. Om detta görs med förbigående bara av deras gemensamma barn torde det sällan kunna bli tal om jämkning, även om barnen är underåriga och saknar tillgångar. Det får då normalt antas att barnen får sina behov tillgodosedda genom den kvarlevande föräldern. Och naturligtvis finns det ännu mindre skäl till jämkning om barnen är vuxna och självförsörjande. Som regel kan barnen i sådana fall också räkna med att så småningom få del av beloppet vid den efterlevandes död.

Om den avlidna maken eller sambon efterlämnar barn som inte är också den efterlevande makens eller sambons barn, kan det däremot finnas anledning till jämkning om barnen behöver hjälp med sin försörjning och inte får det i rimlig utsträckning genom sin rätt till arv eller genom pension efter försäkringstagaren. En jämkning av förordnandet kan ligga särskilt nära till hands om det nya äktenskapet eller samboförhållandet har varat bara en kort tid och barnen har haft anledning att räkna med att försäkringens skulle gälla till förmån för dem.

Som framgått skall emellertid prövningen göras med hänsyn till *samtliga omständigheter* i det enskilda fallet. Ett förhållande som ofta måste få betydelse är i vad mån maken eller bröstarvingen i förväg har känt till att försäkringsbeloppet skall tillfalla någon annan (jfr det norska lagförslaget).

Om försäkringstagaren har gett maken och bröstarvingarna grundad anledning att räkna med att försäkringen skall tillfalla dem, talar det till förmån för jämkning. Om de i stället långt i förväg har känt till att försäkringen gäller till förmån för någon annan, minskar det påtagligt deras möjligheter att genomdriva en jämkning. Särskilt gäller detta om försäkringen redan från början har tecknats med detta förordnande och förordnandet kanske rentav har gjorts oåterkalleligt. I en sådan situation talar starka skäl för att man bör respektera förmånstagarens förväntan på försäkringen.

En annan omständighet som kan inverka på bedömningen är vilken typ av försäkring det är fråga om.

Till en början kan sägas att det sällan torde finnas skäl att jämka ett förordnande till en *pensionsförsäkring* enligt kommunalskattelagen. De begränsningar i olika avseenden som gäller för sådan försäkring innebär att försäkringen kan gälla bara för sådana personer och sådana belopp, att det normalt inte kan betecknas som oskäligt att förordnandet följs. Detta är naturligtvis särskilt fallet när förordnande har gjorts till förmån för make eller sådan sambo som avses i skattelagstiftningen. I sammanhanget bör även framhållas att bestämmelserna i 10 kap. 3 § ÄktB i princip innebär att sådana pensionsförsäkringar är undantagna från bodelning mellan makar. Däremot kan man naturligtvis inte utesluta att också vid pensionsförsäkring fördelningen mellan olika bröstarvingar någon gång kan framstå som oskälig med hänsyn till deras olika ekonomiska behov.

Liknande resonemang som i fråga om pensionsförsäkringar kan föras när det gäller belopp som utfaller från *tjänstegrupplivförsäkring*. Sådan försäkring är enligt 104 § tredje stycket FAL undantagen från den nu gällande jämningsregeln, i den mån försäkringsbeloppet tillfaller make, sambo eller bröstarvinge. Undantaget har motiverats med att dessa försäkringar, som i allmänhet är grundade på kollektivavtal, är avsedda att tillgodose vissa bestämda behov – i första hand skydd för den försäkrades make eller sambo och underåriga barn – och att det skulle strida mot detta syfte att tillåta laglottsjämkning till förmån för vuxna barn (se prop. 1969: 124 s. 99, 150 och 156). Bestämmelsen har emellertid fått en utformning som också gör det möjligt för den försäkrade att låta hela beloppet tillfalla t. ex. ett vuxet barn.

Jag föreslår inte något formellt undantag, motsvarande nuvarande tredje stycket i 104 §. Man torde dock kunna säga att det aldrig finns skäl att jämka en tjänstegrupplivförsäkring som sådan, om beloppet fördelas i enlighet med det standardförordnande för försäkringen som ingår i kollektivavtalet. Om den försäkrade har avvikit från denna ordning genom ett eget förordnande, blir bedömningen däremot densamma som vid annan försäkring. Och naturligtvis måste de belopp som utgår från tjänstegrupplivförsäkringen beaktas i helhetsbedömningen, om det finns flera försäkringar.

När det gäller *individuell försäkring*, kan det ibland också finnas skäl att beakta hur premiebetalningen har varit ordnad och om försäkringen är förenad med något sparmoment eller är av ren riskkaraktär. En försäkring med sparmoment kräver högre premie än en ren riskförsäkring och medför alltså – typiskt sett – att ett större belopp dras bort från den egentliga bobehållningen. Uppenbarligen ligger det närmare till hands att jämka ett förmånstagarförordnande till någon utomstående, om försäkringen har haft ett betydande sparmoment och premiebetalningen kanske dessutom har varit koncentrerad till en kortare tid före dödsfallet, än om det varit fråga om en ren riskförsäkring.

Det hittills sagda, som innebär att utfallande försäkringsbelopp skall hållas utanför bodelning och arvskifte efter försäkringstagaren, har avsett försäkring på försäkringstagarens eget liv. I fråga om försäkring på annans liv bör här beröras det specialfallet att försäkringen gäller på försäkringstagarens makes liv. När maken avlider och försäkringsbeloppet faller ut, skall även bodelning göras. Om det finns förmånstagare insatt, tillfaller beloppet denne utan att påverka bodelningen. Om åter förmånstagare saknas, kommer försäkringsbeloppet att utgöra en tillgång bland andra för försäkringstagaren. Liksom de sakkunniga anser jag att det saknas tillräckliga skäl att undanta denna tillgång från bodelning (se betänkandet s. 283). Om försäkringsbeloppet är stort i förhållande till tillgångarna i övrigt, kan den efterlevande maken utnyttja sin rätt enligt 12 kap. 2 § första stycket ÄktB att i bodelningen behålla sitt giftorättsgods som sin andel. I praktiken brukar försäkringar av detta slag ofta också ha gjorts till enskild egendom för försäkringstagaren.

Innebörden av denna regel illustreras bäst med följande exempel, som har hämtats från betänkandet (s. 469).

En man har tagit en kapitalförsäkring på 200 000 kr på sitt eget liv med i första hand sin make och i andra hand sina arvingar som förmånstagare. Försäkringen har ett återköpsvärde som uppgår till 50 000 kr. Makarna ansöker om äktenskapsskillnad. Vid bodelningen visar det sig att mannen utöver försäkringen har 20 000 kr och hustrun 10 000 kr. Mannen avlider emellertid innan bodelningen är klar och försäkringsbeloppet 200 000 kr tillfaller hans arvingar. Förmånstagarförordnandet till make har förfallit i och med ansökan om äktenskapsskillnad (jfr den nya lydelsen av 105 §). Vid bodelningen beaktas emellertid försäkringens återköpsvärde före dödsfallet, och den efterlevande makens andel uppgår till $(20\,000 + 50\,000 + 10\,000) : 2 = 40\,000$ kr. Vid bodelningen får hustrun sin egen egendom och mannens egendom vilken tillsammans uppgår till 30 000 kr. Resterande 10 000 kr får arvingarna avstå ur försäkringsbeloppet.

Som framgår blir det normalt inte aktuellt att tillämpa denna regel på rena riskförsäkringar, som saknar återköpsvärde. Det är därför inte någon risk att, som antytts av en remissinstans, en tjänstegrupplivförsäkring dras in i en bodelning med den försäkrades tidigare make.

Fjärde stycket

I stycket anges den särskilda preskriptionsfrist som föreslås gälla för jämningskrav enligt andra och tredje styckena. Bestämmelsen stämmer nära överens med 7 kap. 4 § andra stycket ÄB men skiljer sig från den regeln på det sättet, att inte bara bouppteckning utan även dödsboanmälan enligt 20 kap. 8 a § ÄB medför att ettårsfristen börjar löpa.

I samband med införandet av reglerna om dödsboanmälan diskuterades frågan om ett motsvarande tillägg till 7 kap. 4 § ÄB. På förslag av lagrådet lämnades lagrummet emellertid oförändrat. Lagrådet framhöll bl.a. att frågan om det förekommit någon sådan gåva som avses i paragrafen ofta inte kan klarläggas nöjaktigt utan att bouppteckning förrättas. Inte heller syntes man behöva befara någon olägenhet av att rätten att väcka talan om nedsättning kvarstår under längre tid, eftersom varje dödsbodelägare som så önskar kan få till stånd en begränsning av tiden genom att påkalla bouppteckning (se prop. 1975/76:50 s 57, 79, 89–90 och 100–101).

Närmast motsatta synpunkter gör sig gällande i det betydligt mera praktiska fallet att en försäkring är den enda egentliga tillgången efter en avliden. Att bouppteckning görs torde sällan ha någon avgörande betydelse för möjligheten att utreda försäkringsförhållandena, och det framstår som angeläget att frågan om någon jämkning skall ske blir avgjord så snabbt som möjligt även i de fall där bara dödsboanmälan görs. Om förmånstagaren skulle vara tvungen att påkalla (och ibland bekosta) bouppteckning för att få säkerhet mot framtida jämningskrav, skulle preskriptionsregeln mista en stor del av sitt värde.

Genom bestämmelsen att kravet skall riktas mot förmånstagaren fram-

går också att försäkringsbolaget i stort sett står utanför jämkningsfrågan. För närvarande anses bolaget ha en viss plikt att undersöka om det finns några anspråk enligt 104 § andra stycket, innan utbetalning till förmånstagaren görs (se Hellner, Försäkringsrätt, 1965, s. 623 med hänvisningar). Några sådana undersökningar kan inte anses påkallade i det nya system som jag föreslår, främst därför att jämkning i fortsättningen skall bli betydligt ovanligare än för närvarande.

Bara om bolaget av någon anledning har särskilda skäl att tro att det är aktuellt med ett jämkningskrav i det enskilda fallet, kan bolaget anses vara skyldigt att ta till vara de jämkningsberättigades intressen genom att skjuta på utbetalningen till dess att en uppgörelse har träffats eller genom att sätta ned försäkringsbeloppet hos länsstyrelsen. Om bolaget betalar ut beloppet till förmånstagaren trots att det känner till jämkningskravet och detta leder till att maken eller bröstarvingen i praktiken inte kan genomdriva sitt krav, riskerar bolaget att få ersätta den jämkningsberättigades förlust. Ett sådant anspråk mot bolaget är i och för sig inte beroende av att den berättigade har väckt talan mot förmånstagaren inom ettårsfristen, men det torde i praktiken vara svårt för den berättigade att vinna en process mot bolaget om han eller hon inte först har gjort allt som är möjligt för att få ut sin rätt hos förmånstagaren.

105 §

Vid tolkning av bestämmelser om förmånstagares rätt till försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, skall, där ej annat framgår av omständigheterna, iakttagas följande:

Har försäkringstagaren betecknat sin make *som* förmånstagare, skall *förordnandet gälla till förmån för den som försäkringstagaren var gift med vid sin död. Förordnandet skall anses förfallet om mål om äktenskapsskillnad mellan makarna då pågick.*

Är försäkringstagarens barn insatta som förmånstagare, skall *förordnandet gälla till förmån för försäkringstagarens bröstarvingar. Försäkringsbeloppet skall fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.*

Har försäkringstagaren insatt make och barn *som* förmånstagare, skall *halva försäkringsbeloppet tillfalla maken och återstoden bröstarvingarna. Bröstarvingarnas andel skall fördelas mellan dem på det sätt som anges i föregående stycke. Efterlämnar försäkringstagaren bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela beloppet maken eller bröstarvingarna.*

Är försäkringstagarens arvingar insatta *som* förmånstagare, skall *försäkringsbeloppet fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.*

(Jfr 105 § i de sakkunnigas lagförslag 9)

Andra stycket

Efter förebild av nya 3 kap. 10 § och 11 kap. 8 § ÄB har här införts regeln att ett förmånstagarförordnande till make skall anses förfallet om makarna låg i skilsmässa vid försäkringstagarens död – en regel som i praxis redan

anses gälla. Eftersom det i något sammanhang har ifrågasatts att det nuvarande uttrycket "levde i äktenskap" skulle innebära att förordnandet upphör att gälla redan vid särlevnad på grund av söndring, har uttrycket bytts ut mot det enklare "var gift".

Tredje stycket

Ändringarna är enbart språkliga.

Fjärde stycket

Stycket har justerats för att undanröja den ovisshet som för närvarande kan råda i de fall då försäkringen är försäkringstagarens enskilda egendom. Det anges nu uttryckligen att halva försäkringsbeloppet skall tillfalla maken och återstoden fördelas mellan bröstarvingarna. Justeringen behövs också på grund av de ändringar i arvsrätten som jag har föreslagit. Hänvisningen till arvsrätten skulle annars innebära att hela försäkringsbeloppet skulle tillfalla maken i det fallet att barnen är makarnas gemensamma (jfr nya 3 kap. 1 § ÄB). Den nya lydelsen gör det i sin tur nödvändigt med ett särskilt tillägg om det fallet att försäkringstagaren vid sin död har bara make eller bara bröstarvingar.

Femte stycket

De ändringar som har gjorts är enbart språkliga, men med de ändrade arvsrättsliga regler som jag har föreslagit (se prop. 1986/87:1, avsnitt 2.5) får regeln naturligtvis delvis också ett annat sakligt innehåll. Genom att efterlevande make enligt nya 3 kap. 1 § ÄB blir arvinge i betydligt fler fall än för närvarande, kommer ett förmånstagarförordnande till arvingar i motsvarande mån oftare att syfta på make. Som flera remissinstanser har påpekat kan den tolkningen vara oriktig, om förordnandet har gjorts före de nya reglernas ikraftträdande. Om en gift försäkringstagare som har bröstarvingar då har gjort förordnandet "arvingar", har han på ett markerat sätt gått förbi sin make, och tolkningsregeln bör då knappast tillämpas.

Å andra sidan är det i praktiken ovanligt att ett förordnande till arvingar gäller i första hand. Vanligen gäller förordnandet i andra hand, för den händelse ett förordnande till t.ex. en namngiven person inte kan verkställas. Då kan man ofta anta att försäkringstagaren över huvud taget inte har haft några speciella önskemål om hur försäkringsbeloppet skall fördelas i den situationen; huvudsaken är bara att det finns ett förordnande, så att inte fördelarna i fråga om utmätningsskydd och arvsskatt går förlorade. Det behöver då inte strida mot försäkringstagarens önskan att den efterlevande maken får del av beloppet, även om förordnandet har gjorts före de nya reglernas ikraftträdande. Eftersom det är fråga om en tolkningsregel, har jag inte funnit det nödvändigt med några särskilda övergångsbestämmelser för dessa fall.

Det är enligt min mening viktigt att begreppet arvingar har samma

innehörd i FAL som i ÄB. En försäkringstagare som gör ett förordnande till arvingar bör kunna lita på att begreppet har den vedertagna innebörden. Man skulle snabbt förlora de fördelar som är förbundna med standardiserade uttryck i förordnandena, om den som ville tillgodose bara sina legala arvingar skulle vara tvungen att göra ett särskilt tillägg till sitt förordnande för att markera detta.

I enlighet härmed ger regeln i detta stycke inte möjlighet att tolka ett förordnande till arvingar till förmån för universella testamentstagare till försäkringstagaren. Och om den som har förvärvat sin makes kvarlåtenskap med stöd av 3 kap. 1 § ÄB har gjort ett förmånstagarförordnande till arvingar, gäller förordnandet normalt inte till förmån för den först avlidna makens efterarvingar. Om den efterlevande maken saknar egna arvingar, kan det dock vara naturligt att tolka förordnandet till förmån för den först avlidna makens efterarvingar (jfr nya 3 kap. 8 § ÄB). Det kan naturligtvis även i andra fall vara möjligt att tolka ett förordnande till arvingar till förmån för både testamentstagare och tidigare avliden makes efterarvingar, men det sker då med utgångspunkt från det enskilda förordnandet och omständigheterna kring detta, inte med stöd av lagens tolkningsregel.

122 §

Bestämmelserna i 102–106 §§ om förmånstagare tillämpas också vid olycksfalls- och sjukförsäkring.

(Jfr 122 § i de sakkunnigas lagförslag 9)

Ändringen innebär att de nya jämningsreglerna i 104 § andra och tredje styckena blir tillämpliga också på olycksfalls- och sjukförsäkringar. Det är rimligt att bestämmelserna i 104 § andra stycket om livförsäkringsbelopp tillämpas också på de ibland stora dödsfallsbelopp som kan utgå från olycksfallsförsäkring. Däremot får den speciella regeln i 104 § tredje stycket knappast någon betydelse, eftersom olycksfallsförsäkringar sällan har något värde som skall beaktas vid bodelning. För sjukförsäkringens del saknar dessa frågor över huvud taget praktisk betydelse för närvarande, eftersom sådan försäkring nästan aldrig medför rätt till något betydande försäkringsbelopp vid dödsfall.

4.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva (lagförslag 13)

6 §¹

I fråga om gåvor mellan makar gäller också bestämmelser i äktenskapsbalken.

Bestämmelser om utfästelse om gåva som inte får göras gällande under givarens livstid finns i ärvdabalken.

(Jfr lagförslag 12 i de sakkunnigas förslag)

I första stycket har hänvisningen till giftermålsbalken bytts mot en

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

hänvisning till äktenskapsbalken. Ändringen i andra stycket är föranledd av att de där avsedda bestämmelserna numera finns intagna i ärvdabalken.

Prop. 1986/87:86

4.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden (lagförslag 14)

6 §

Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten hava den sammansättning som anges i tredje stycket.

om ärendet är tvistigt,

om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller

om ärendet angår

1. tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 2 § *äktenskapsbalken*,

2. talan mot överförmyndares beslut.

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond eller tillstånd till vinstutdelning i bolag eller till fusion.

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt *äktenskapsbalken*, *lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem* eller *föräldrabalken*, och *annars* av minst tre och högst fyra lagfarna domare. När nämndemän *ingår* i rätten skall 14 kap. 17 § *äktenskapsbalken* tillämpas.

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att ärenden som avser förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap får handläggas av en tjänsteman som inte är lagfaren.

(Jfr lagförslag 14 i de sakkunniga förslag)

I paragrafen regleras tingsrättens sammansättning vid handläggning av domstolsärenden.

Liksom hittills skall nämndemän alltid medverka i ärenden om tillstånd till äktenskap. I andra ärenden enligt äktenskapslagstiftningen skall däremot enligt förslaget nämndemän medverka bara när ärendet är tvistigt eller det annars finns särskild anledning till det. Det finns inget skäl att nämndemän *alltid* skall delta i handläggningen av t.ex. ärenden enligt 7 kap. 8 § ÄktB om tillstånd till åtgärd beträffande den ena makens egendom, om inte den andra maken bestrider ansökan. Det är tillräckligt att domstolen har möjlighet att låta nämndemän medverka i icke tvistiga ärenden när "särskild anledning föreligger därtill".

Vidare har föreskrivits att nämndemän skall medverka vid handläggning av ärenden enligt sambolagen i de fall då sådana ärenden inte skall handläggas av en ensam lagfaren domare. Detta innebär att nämndemän skall medverka vid handläggning av ärenden enligt den lagen då ärendet är tvistigt eller då det annars föreligger särskild anledning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971. Konungen kan dock förordna att de nya bestämmelserna helt eller delvis skall gälla från tidigare tidpunkt, varvid förordnandet får begränsas till viss eller vissa underrätter.

Vid handläggning, som påbörjats före lagens ikraftträdande och för vilken enligt äldre bestämmelser kräves flera domare än en, samt vid överläggning och omröstning i anslutning till sådan handläggning skall äldre bestämmelser om rättens sammansättning och om omröstning alltjämt gälla.

Har underrätt mindre än tre ordinarie lagfarna domare, får rätten beträffande visst ärende förordna att handläggning, som enligt 6 § i dess nya lydelse skall ske med tre eller fyra lagfarna domare, i stället skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämndemän. I sådana fall skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.

(Bestämmelsen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen innebär att en hänvisning till GB har bytts ut mot en hänvisning till motsvarande lagrum i ÄktB.

4.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (lagförslag 15)

41 §

Efter upphovsmannens död är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på upphovsrätten. Avträds boet till förvaltning av boutredningsman, får denne inte utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än som förut har skett.

Upphovsmannen äger genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, giva föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns föreskrifter om upphovsrättens övergång vid upphovsmannens död.

I fråga om rättigheter som är av personlig art gäller enligt 6 kap. 1 § andra stycket GB att bestämmelserna om giftorätt skall tillämpas endast om de inte strider mot vad som särskilt gäller för rättigheten. En motsvarande bestämmelse finns i 10 kap. 3 § första stycket ÄktB. Upphovsrätt anses vara en sådan personlig rättighet som omfattas av dessa bestämmelser.

Enligt 41 § upphovsrättslagen skall emellertid reglerna om giftorätt, arv och testamente tillämpas på upphovsrätten efter upphovsmannens död. Reglerna om giftorätt gäller alltså inte under upphovsmannens livstid men däremot efter hans död.

I princip bör samma reglering gälla även i fortsättningen, och den föreslagna nya lydelsen är inte avsedd att innebära någon saklig ändring. Däremot har bestämmelsen fått en något tydligare utformning.

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av *bodelning*, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbjudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns föreskrifter som inskränker möjligheten att utmäta upphovsrätt. Paragrafen har ändrats så att utmätningsförbudet kommer att gälla hos den till vilken rätten har övergått genom *bodelning* i stället för, som enligt paragrafens nuvarande lydelse, den till vilken rätten har övergått på grund av giftorätt. Detta innebär att utmätningsförbudet kommer att gälla även då det är fråga om enskild egendom som dragits in i *bodelningen* enligt 10 kap. 4 § ÅktB.

4.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag (lagförslag 16)

I denna lag har ordet giftermålsbalken i 5 § bytts ut mot ordet äktenskapsbalken.

4.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar (lagförslag 17)

4 §

För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen fyra revisorer. Av dessa utses en, som skall vara revisionens ordförande, av bankinspektionen, en av riksgäldsfullmäktige och två på ordinarie ombudsstämma. I samma ordning utses lika antal personliga suppleanter. Av de på ombudsstämma utsedda skall en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer. Den andre på ombudsstämma utsedde revisorn och hans suppleant skall äga insikt och erfarenhet beträffande rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning.

Verkställande direktör eller annan tjänsteman hos stadshypoteksförening eller av kassastyrelsen utsedd ledamot av föreningsstyrelse får ej vara revisor eller suppleant. Ej heller får den vara revisor eller suppleant som är tjänsteman hos kassan eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos kassan åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycke eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

24 §

För revision av föreningsstyrelsens förvaltning och förenings räkenskaper skall årligen utses minst tre och högst fem revisorer jämte suppleanter.

Kassan utser en av revisorerna och suppleant för honom. Ordinarie föreningsstämma väljer övriga revisorer och lika många suppleanter.

Den av kassan utsedde revisorn och hans suppleant bör ha insikt och erfarenhet av rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning. Av de valda revisorerna bör en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer.

Den som är tjänsteman hos förening eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos föreningen, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, får ej vara revisor eller suppleant i samma förening. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycket eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

(Paragraferna saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragraferna finns bestämmelser om jäv för revisorer. I två avseenden har de ändrats. Jäv föreligger således inte längre för den som är trolodad med i paragraferna angivna styrelseledamöter eller tjänstemän. Bakgrunden är att begreppet trolodad har utmönstrats ur äktenskapslagstiftningen. I stället har jäv införts för sambor till angivna befattningshavare.

Begreppet sambor har här den innebörd som det har i allmänt språkbruk, dvs. det omfattar samtliga fall då en kvinna och en man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden (jfr prop. 1986/87:1 s. 394 och prop. 1986/87:7 s. 300).

Vidare har bestämmelserna om jäv på grund av adoption tagits bort. Skälet till den ändringen är att det i föräldrabalken numera föreskrivs att adoptivbarn, vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tillägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse, skall anses som adoptantens barn (se 4 kap. 8 § föräldrabalken). I denna del är det alltså inte fråga om någon ändring i sak.

4.18 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988) (lagförslag 18)

12 kap. 1 §¹

Fastigheter som har *samma* ägare och innehas med lika rätt får sammanläggas till en fastighet. *En fastighet som är giftorättsgods får dock inte sammanläggas med en fastighet som är enskild egendom.*

Bestämmelserna i detta kapitel om fastighet som sammanlägges med annan gäller även del av fastighet som genom avstyckning eller klyvning utbrytes för sammanläggning.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafens första stycke anges att fastigheter som har samma ägare får sammanläggas till en fastighet, om fastigheterna innehas *med lika rätt*. Detta anses för närvarande innebära bl.a. att sammanläggning inte är tillåten om fastigheterna tillhör en gift person men inte innehas av honom

¹ Paragrafen har utgått i propositionsförslaget.

med samma rätt i äktenskapet. Två fastigheter, av vilka den ena är enskild egendom och den andra är giftorättsgods, får alltså inte sammanläggas (prop. 1969:128 s. B 718).

Det stämmer mindre väl överens med regelsystemet i ÄktB att ange att egendom innehas med viss rätt i äktenskapet. Därför har ett tillägg gjorts av den innebörden att en fastighet som är giftorättsgods inte får sammanläggas med en fastighet som är enskild egendom. Bestämmelsen om att fastigheterna skall innehas med lika rätt kommer således i framtiden endast att syfta på andra förhållanden än de äktenskapsrättsliga.

I gällande rätt kan sammanläggning ske även av en fastighet som en make har som enskild egendom (med vissa inskränkningar) och en fastighet som samma make har som giftorättsgods. En förutsättning för det är att ett särskilt avtal ingås mellan makarna som gör hela den nybildade fastigheten till antingen enskild egendom eller giftorättsgods (se 12 kap. 2 §). Enligt äktenskapsbalkens regelsystem är det emellertid inte möjligt att förvandla giftorättsgods till enskild egendom och vice versa på annat sätt än genom äktenskapsförord (se 7 kap. 2 och 3 §§; jfr prop. 1986/87:1 s. 128). Om en make önskar åstadkomma en sammanläggning av en fastighet som är enskild egendom med en som är giftorättsgods, måste alltså den ena fastighetens egenskap av enskild egendom eller giftorättsgods först ändras genom ett äktenskapsförord. Det bör då observeras att detta lika litet som enligt gällande rätt (se 12 kap. 2 § andra stycket fastighetsbildningslagen) kan ske med en fastighet som är enskild till följd av villkor vid gåva eller i testamente (jfr prop. 1986/87:1 s. 68 f). – Föreskrifterna i 2 §, som behandlas nedan, är i sin föreslagna nya lydelse över huvud taget inte tillämpliga i fråga om sammanläggning av fastigheter som har samma ägare utan gäller bara när de i sammanläggningen ingående fastigheterna ägs av två makar.

2 §¹

Fastigheter som tillhör makar får sammanläggas om makarna genom avtal bestämmer att de skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten. Vardera makens andel skall utgöra hälften, om inte annat avtalas.

Vad som sägs i första stycket gäller även i fall då den ena makens fastighet är giftorättsgods och den andra makens fastighet är enskild egendom.

Avtal som avses i första stycket skall upprättas i skriftlig form och undertecknas av makarna. Om någon av dem är omyndig, skall också förmyndarens skriftliga medgivande inhämtas. Innefattar avtalet gåva, får sammanläggning ske bara om gåvan har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

(Jfr lagförslag 16 i de sakkunnigas förslag)

I första stycket anges att en fastighet som tillhör en make kan sammanläggas med en fastighet som tillhör den andra maken, om makarna genom avtal bestämmer att de skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten.

Enligt andra stycket kan t. ex. hustruns fastighet vara enskild egendom

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

och mannens fastighet giftorättsgods. I så fall blir också hustruns andel i den nybildade fastigheten enskild egendom och mannens andel giftorättsgods. På grund av bestämmelsen i 1 § första stycket andra meningen är det däremot inte möjligt att sammanlägga t.ex. två fastigheter som tillhör mannen och en fastighet som tillhör hustrun, om en av mannens fastigheter är giftorättsgods och den andra enskild egendom.

Som framhållits, är det enligt äktenskapsbalkens regelsystem inte möjligt att förvandla giftorättsgods till enskild egendom och vice versa på annat sätt än genom ett äktenskapsförord. Förslaget lämnar därför inte någon möjlighet för makarna – såsom för närvarande – att i sitt avtal ta in bestämmelser som t.ex. förvandlar den ena makens andel i den nybildade fastigheten från giftorättsgods till enskild egendom. Vill makarna åstadkomma en sådan förändring, får de bestämma detta genom ett äktenskapsförord.

Som redan antytts innefattar avtal enligt förevarande paragraf ofta ett visst mått av gåva; makarna bestämmer t.ex. att de skall äga hälften var av den nybildade fastigheten, trots att den ena makens fastighet är betydligt mera värd än den andra makens. I så fall skall avtalet ha registrerats enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken innan sammanläggning får ske. Visserligen kan ett gåvoavtal vara giltigt mellan makarna utan registrering (se 8 kap. 1 § ÄktB), men av ordningsskäl bör sammanläggning inte komma i fråga förrän avtalet har registrerats (jfr avsnitt 4.4 och 4.8 ovan samt 4.24 nedan).

En allmän förutsättning för att sammanläggning skall få ske är att avtalet mellan makarna är skriftligt och undertecknat av dem båda. Detta gäller även om en av makarna är omyndig. I så fall skall emellertid också förmyndarens skriftliga samtycke inhämtas. Bestämmelserna i 15 kap. 14 § tredje stycket föräldrabalken innebär att det praktiskt taget aldrig kan bli tal om avtal som innefattar gåva från den omyndiga maken.

För närvarande finns bestämmelser om registrering av makars avtal inför en fastighetsbildning i 23 § fastighetsbildningskungörelsen (1971:762). Lagändringen medför ett behov av ändring även i kungörelsen.

4.19 Förslaget till lag om ändring i rennäringslagen (1971:437) (lagförslag 19)

81 §

Byter märkt ren ägare, får ommärkning till den nye ägarens märke ske endast om styrelsen i den sameby där ommärkningen skall äga rum medger det. Lämnas ej sådant medgivande, kan renens märke förses med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke. För avbrottsmärkning fordras medgivande av styrelsen för den sameby där renen i fortsättningen skall hållas.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvats på annan grund än *bodelning*, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

Ommärkning eller avbrottsmärkning får ske endast i närvaro av den som samebyns styrelse utser eller inför två vittnen.

Avbrottsmärke får behållas på ren högst tio år efter det styrelsens medgivande gavs.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns bestämmelser om märkning av renar i samband med byte av ägare. I andra stycket finns en föreskrift som innebär att överlåtarens samtycke krävs, utom vid vissa familjerättsliga fång, bl. a. giftorätt. Ändringen innebär att ordet giftorätt har bytts ut mot ordet bodelning. Bestämmelsen kommer därigenom att omfatta även den situationen att renar som är enskild egendom dras in i en bodelning. Däremot kan bestämmelserna inte bli tillämpliga i samboförhållanden, eftersom en bodelning mellan sambor bara kan avse deras gemensamma bostad och bohag.

4.20 Förslaget till lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479) (lagförslag 20)

11 §

Den till vilken bostadsrätt övergått får ej vägras inträde i föreningen, om han uppfyller de villkor för medlemskap som föreskrives i stadgarna och föreningen skäligen kan nöjas med honom som bostadsrättshavare. En kommun som har förvärvat bostadsrätt till en bostadslägenhet får ej vägras medlemskap. Ej heller får den som förvärvat bostadsrätt vid exekutiv försäljning eller vid offentlig auktion enligt 10, 12 eller 37 § vägras medlemskap på den grund att ersättning för bostadsrätten icke beräknats enligt grunder som anges i stadgarna.

Har bostadsrätt övergått till bostadsrättshavarens make, får inträde i föreningen vägras maken endast om hinder möter på grund av bestämmelse i stadgarna att medlem skall tillhöra viss sammanslutning eller uppfylla liknande villkor och det skäligen kan fordras att maken uppfyller villkoret. Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning, om bostadsrätt till bostadslägenhet övergått till bostadsrättshavaren närstående som varaktigt sammanbodde med honom.

I fråga om andel i bostadsrätt äger första och andra styckena tillämpning endast om bostadsrätten efter förvärvet innehas av makar *eller, om bostadsrätten avser bostadslägenhet, av sådana sambor på vilka lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem skall tillämpas*. Vad som nu har sagts gäller ej, om annat har bestämts i stadgarna.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I denna paragraf regleras rätten för den som har förvärvat en bostadsrätt att inträda som medlem i bostadsrättsföreningen. Ändringen innebär att sambor vid förvärv av andel i bostadsrätt som avser bostadslägenhet jämställs med äkta makar (se tredje stycket).

I andra stycket finns särskilda bestämmelser för de fall då hela bostadsrätten har övergått till bostadsrättshavarens make. Samma bestämmelser gäller när bostadsrätten till en bostadslägenhet har övergått till någon "bostadsrättshavaren närstående som varaktigt sammanbodde med honom", ett uttryck som kan omfatta samboförhållanden både inom och utanför sambolagens tillämpningsområde.

Med bostadslägenhet avses enligt 2 § fjärde stycket lägenhet som är

avsedd att helt eller till icke oväsentlig del användas som bostad. Med mitt förslag är reglerna om rätt att bli medlem i bostadsrättsförening alltså utformade så att samma regler som gäller för makar kommer att gälla för sambor i fråga om rätt till bostad som är gemensamt hem enligt sambolagen.

4.21 Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429) (lagförslag 21)

Rättshjälpskommittén (Ju 1982:01) har i betänkandet (SOU 1984:66) Den allmänna rättshjälpen lagt fram ett förslag till ny rättshjälpslagstiftning som för närvarande övervägs i justitiedepartementet. En lagrådsremiss beräknas bli framlagd någon gång under första halvåret 1987. Vidare har riksdagen nyligen fattat beslut om ny lydelse av 8 § rättshjälpslagen med anledning av att Sverige ansluter sig till 1980 års Haagkonvention om internationell rättshjälp (se prop. 1985/86:161, JuU 1986/87:2, rskr 18, SFS 1986:1041). Den nya lydelsen av 8 § kan inte börja gälla förrän konventionen träder i kraft för Sveriges del, och riksdagen har därför uppdragit åt regeringen att bestämma när lagändringen skall träda i kraft. Det förslag till ny lydelse av 8 § som läggs fram i förevarande ärende förutsätter att den på konventionen grundade ändringen träder i kraft senast den 1 januari 1988. Skulle det visa sig att så inte kan väntas bli fallet, får en annan lagteknisk lösning övervägas.

8 §

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp,

2. utlänningar som varken är eller tidigare varit bosatta här, om det inte finns särskilda skäl för rättshjälp,

3. näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om ej skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt,

4. i fråga om anspråk som överlåtits till den rättssökande, om överlåtelserna kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp,

5. för upprättande av självdeklaration,

6. för upprättande av *äktenskapsförord, testamente eller gåvohandling*,

7. om frågan om rättshjälp kan anstå till dess en annan rättslig angelägenhet, vari anspråket stöder sig på väsentligen likartad grund, har avgjorts slutligt,

8. ägaren av en fastighet eller en byggnad i angelägenhet som avser fastigheten eller byggnaden, om han har eller borde ha haft rättsskyddsförsäkring eller något annat liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten,

9. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och

normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp ej skall beviljas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i en viss främmande stat och den som, utan att vara medborgare i den staten, är bosatt där skall vara likställd med svensk medborgare i fråga om allmän rättshjälp.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Första stycket punkt 6 i dess nuvarande lydelse föreslås bli upphävd, eftersom institutet boskillnad inte finns med i ÄktB. Boskillnaden har visserligen delvis ersatts med en möjlighet för makarna att förrätta bodelning under äktenskapet (9 kap. 1 § andra stycket ÄktB). En sådan bodelning förutsätter emellertid att makarna är överens både om att de skall göra bodelning och om *hur* denna skall göras. Något behov av allmän rättshjälp kan alltså knappast finnas i dessa fall.

I den nya punkt 6 upptas den redan gällande regeln om att allmän rättshjälp inte får beviljas för upprättande av äktenskapsförord eller testamente (jfr nuvarande punkt 5). Dessutom föreslås att allmän rättshjälp inte får beviljas för upprättande av gåvohandling. Bakgrunden är följande.

Enligt nuvarande lydelse får allmän rättshjälp som sagt inte beviljas för upprättande av äktenskapsförord. Enligt GB görs gåvor mellan makar genom äktenskapsförord (se 8 kap. 2 §). ÄktB innebär att äktenskapsförord endast används för att bestämma om egendom skall vara enskild eller giftorättsgods (se 7 kap. 2 och 3 §§ ÄktB).

Om rättshjälpslagen inte ändras kommer således allmän rättshjälp att kunna beviljas i angelägenheter där rättshjälp nu inte ges, nämligen vid gåvor mellan makar. En sådan utvidgning av området för den allmänna rättshjälpen kan inte anses motiverad i nuvarande statsfinansiella läge. Ett alternativ är givetvis att från den allmänna rättshjälpen undanta just angelägenheter som gäller gåvor mellan makar. Det kan dock ifrågasättas om det finns några bärande skäl att i rättshjälpslagstiftningen särbehandla gåvor mellan makar. Jag har därför stannat för en lösning som innebär att allmän rättshjälp över huvudtaget inte skall beviljas för att upprätta gåvohandlingar; förslaget står i överensstämmelse med att allmän rättshjälp inte lämnas för upprättande av testamente.

Jag vill framhålla att detta inte innebär att det allmännas stöd vid gåvotransaktioner upphör. Möjligheten att få allmän rättshjälp kvarstår nämligen i sådana rättsliga angelägenheter som gäller gåvor och avser andra åtgärder än endast upprättande av gåvohandlingar, t. ex. talan i domstol. Möjligheten kvarstår också att enligt reglerna i 46–48 §§ rättshjälpslagen få stöd inom rättshjälpsformen rådgivning. Det innebär att den som vill ha hjälp med upprättande av gåvohandlingar eller på annat sätt i samband med gåvotransaktioner kan få rådgivning av en advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå under högst en timme. Det allmännas stöd kommer alltså att kvarstå i sådana angelägenheter där det är motiverat.

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen *eller* arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller läkarundersökning enligt 21 kap. 11 § föräldrabalken.

5. avgift som utgår för ansökan enligt expeditionskungörelsens (1964:618) avgiftslista, avdelning II, samt särskild avgift som skall betalas enligt förordningen (1981:1185) om utsökningsavgifter.

6. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranställt om,

7. *bodelningsförrättare som har förordnats av domstol* att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I punkt 2 har gjorts en ändring som har samband med att krigsrätterna avskaffas den 1 juni 1987 (jfr SFS 1986:657).

I andra stycket punkt 7 har angetts att som den rättssökandes kostnad för rättshjälpen anses kostnad för bodelningsförrättare som har förordnats av domstol att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad. Bakgrunden till ändringen är att institutet boskillnad har utmönstrats och att begreppet skiftesman har ersatts av begreppet bodelningsförrättare (se prop. 1986/87:1 s. 219).

16 §

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

äktenskapsskillnad
 underhållsbidrag till make eller barn
 faderskap till barn
 vårdnad
 umgänge.

Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå får ej bevilja allmän rättshjälp för verkställighet av avgörande om underhållsbidrag, vårdnad eller umgänge. Ej heller får advokat eller biträdande jurist bevilja allmän rättshjälp

1. om den rättssökande är dödsbo,
2. om den rättssökande är bosatt utom riket,
3. om den rättsliga angelägenheten skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen innebär att bestämmelsen om att bl.a. advokat får bevilja allmän rättshjälp i vissa mål om boskillnad har tagits bort. Den är föranledd av att institutet boskillnad har utmönstrats.

19 §

Beviljas allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader enligt 9 och 10 §§ av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till den myndighet som har att besluta om allmän rättshjälp. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen hos myndighet, om arbetet har varit av mindre omfattning eller brådskande art och ansökningen har gjorts utan väsentligt dröjsmål eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

Vad som har sagts nu om ersättning till biträde gäller även i fråga om ersättning till *bodelningsförrättare*.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 6 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

22 §

Biträde, *bodelningsförrättare* och medlare har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, *bodelningsförrättare* eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda skäl, får ersättningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till *bodelningsförrättare* fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I fråga om ersättning till *bodelningsförrättare* och till medlare skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

25 §

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befogenhet tillkommer *bodelningsförrättare*.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Ingår utredningen i mål eller ärende som har anhängiggjorts vid domstol fastställs ersättningen av domstolen. I annat fall bestäms ersättningen av rättshjälpsnämnden.

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid domstol äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen enligt vad som sägs i 33 §.

Om det döms till äktenskapsskillnad mellan makar efter gemensam ansökan och den ena maken har åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten ålägga den andra maken att betala staten hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för den andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall inte åläggas, om beloppet understiger en viss av regeringen fastställd gräns. Ersättningsskyldighet skall heller inte åläggas om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

Har *bodelningsförrättare* förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för *bodelningsförrättaren* och för utredning som denne har föranställt om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Om den rättssökandes rättshjälpsavgift och tilläggsavgift tillsammans med den ersättning som maken har ålagts att betala enligt andra och tredje styckena överstiger rättshjälpskostnaderna, skall den rättssökande berättigas att få tillbaka den överskjutande delen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

(Paragraferna saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringarna i 19, 22, 23, 25 och 31 §§ innebär att begreppet skiftesman har ersatts av begreppet *bodelningsförrättare* (jfr vad som sagts vid 9 §).

4.22 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1973:1176) (lagförslag 22)

Prop. 1986/87:86

33 §

Skjutvapen och därtill hörande ammunition skall inlösas av staten om

1. tillstånd som medför rätt att inneha vapnet har återkallats utan att egendomen har förklarats förverkad eller är tagen i beslag,
2. vapeninnehavaren har avlidit,
3. ansökan om tillstånd till innehav av vapen som förvärvats genom arv, testamente eller *bodelning* har avslagits,
4. domstol har funnit att vapen, som innehas av någon som ej är berättigad därtill, ej skall förklaras förverkat eller åklagaren i ett sådant fall har beslutat att ej föra talan om förverkande.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns regler om inlösen av skjutvapen och därtill hörande ammunition. I enlighet med språkbruket i ÄktB har vad som i den nuvarande lydelsen sägs om "förvärv på grund av giftorätt" i förslaget bytts ut mot "förvärv genom bodelning". Härigenom har bestämmelsen också gjorts tillämplig på de fall då enskild egendom dras in i en bodelning mellan makar.

Däremot blir bestämmelserna inte tillämpliga i samboförhållanden, eftersom en bodelning mellan sambor bara kan avse deras gemensamma bostad och bohag.

4.23 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen (lagförslag 23)

4 kap.

4.6.5

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande *äktenskaps*-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utsökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet. Utskottet skall även bereda ärenden om konsumentskydd samt exekutionsväsendet.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I denna bestämmelse anges vilka ärenden lagutskottet skall bereda. Ändringen innebär att ordet giftermålsbalken har bytts ut mot ordet äktenskapsbalken.

4.24 Förslaget till lag om ändring i gruvlagen (1974:342) (lagförslag 24)

Prop. 1986/87:86

9 kap.

4 §¹

Bergmästaren skall förklara anmälan utan verkan, om

- 1. fångeshandlingen inte har företetts,*
 - 2. tillstånd till förvärvet inte erhållits när sådant krävs enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m., eller*
 - 3. förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.*
- I annat fall skall han snarast anteckna anmälningen i gruvregistret.*

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

Ändringen innebär att bergmästaren vid gåva mellan makar av inmutningsrätt och rätt till utmål skall förklara anmälningen utan verkan om gåvan inte har registrerats enligt bestämmelserna i 16 kap. ÄktB. Paragrafen har också arbetats om redaktionellt.

Ändringen är föranledd av den nya regleringen i ÄktB av gåvor mellan makar. För att en gåva mellan makar av inmutningsrätt eller rätt till utmål skall bli skyddad mot givarens borgenärer, skall det krävas både att gåvan registreras enligt ÄktB och att förvärvet anmäls hos bergmästaren (se 9 kap. 5 § gruvlagen; jfr prop. 1986/87:1 s. 73 f samt avsnitt 4.4 och 4.8 ovan). Som framgår av lagtexten måste registreringen enligt ÄktB ske före anmälan till bergmästaren.

4.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer (lagförslag 25)

2 §

När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge, testamentstagare, boudredningsman eller testamentsexekutor ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

Bestämmelserna i första stycket om efterlevande make gäller också en sådan efterlevande sambo som avses i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem, om denne har begärt att bodelning skall förrättas enligt 5 § samma lag .

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen finns bestämmelser om kallelse på okända borgenärer när bouppteckning har skett efter en avliden.

Ändringen innebär att efterlevande sambo får rätt att i vissa fall ansöka om kallelse på okända borgenärer. I ett nytt andra stycke föreskrivs nämligen att paragrafens bestämmelser om efterlevande make gäller för efterlevande sambo när denne har begärt bodelning enligt 5 § sambolagen, dvs. bodelning av sambornas gemensamma bostad och bohag.

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

När ansökan om äktenskapsskillnad eller anmälan enligt 9 kap. 1 § andra stycket äktenskapsbalken har gjorts, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

För närvarande får makar ansöka om kallelse på sina okända borgenärer när boskillnad har beviljats och när det har dömts till äktenskapsskillnad mellan makarna, alltså vid de tillfällen då det enligt GB skall förrättas bodelning. Den nya lydelsen av paragrafen bygger på samma tanke, dvs. att kallelse på borgenärerna skall kunna ske inför en förestående bodelning. De föreslagna ändringarna är påkallade av att ÄktB har delvis andra regler än GB om när bodelning skall ske.

När det gäller bodelning vid äktenskapsskillnad innebär 9 kap. 4 § ÄktB att makarna inte behöver avvakta domen på äktenskapsskillnad, utan bodelningen kan göras medan skillnadsmålet pågår. I enlighet härmed bör rätten att få kallelse på borgenärerna inträda redan när talan om äktenskapsskillnad väcks.

Institutet boskillnad motsvaras i ÄktB av möjligheten att förrätta bodelning under äktenskapet. Förutsättningen för att kallelse på borgenärerna skall utfärdas bör i det fallet vara att makarna enligt 9 kap. 1 § andra stycket ÄktB har anmält till domstolen att de tänker göra bodelning.

4.26 Förslaget till lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt (lagförslag 26)

7 §

Hembud sker hos hyresnämnden genom skriftlig anmälan av fastighetsägaren. Fastighetsägaren skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt *äktenskapsbalken*, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall hyresnämnden förelägga fastighetsägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer fastighetsägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer fastighetsägaren inte föreläggandet, får hembudet avvisas.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen har en hänvisning till GB ändrats till att avse ÄktB. Lagen gäller bara hyresfastigheter som innehåller minst fem lägenheter. Den kan alltså knappast bli tillämplig på någon fastighet som utgör sambors gemensamma bostad enligt 2 § sambolagen. Någon regel om samtycke av sambo behövs därför inte.

4.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället (lagförslag 27)

8 §

Hembud sker hos arrendenämnden genom skriftlig anmälan av jordägaren. Jordägare skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt *äktenskapsbalken*, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall arrendenämnden förelägga jordägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer jordägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer jordägaren inte föreläggandet, får hembudet avvisas.

(Paragrafen saknar motsvarighet i de sakkunnigas förslag)

I paragrafen har en hänvisning till GB ändrats till att avse ÄktB.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om införande av äktenskapsbalken,
2. lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem,
3. lag om ändring i föräldrabalken,
4. lag om ändring i jordabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i rättegångsbalken,
7. lag om ändring i utskökningsbalken,
8. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
9. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
10. lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt,
11. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
12. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
13. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva,
14. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,
15. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
16. lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag,
17. lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,

18. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
19. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
20. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479),
21. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
22. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),
23. lag om ändring i riksdagsordningen,
24. lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
25. lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
26. lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt,
27. lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1987-01-29

Närvarande: justitierådet Mannerfelt, regeringsrådet Voss, justitierådet Broomé.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 4 december 1986 har regeringen på hemställan av statsrådet Wickbom beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om införande av äktenskapsbalken,
2. lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem,
3. lag om ändring i föräldrabalken,
4. lag om ändring i jordabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i rättegångsbalken,
7. lag om ändring i utsökningsbalken,
8. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
9. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
10. lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt,
11. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
12. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
13. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva,
14. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,
15. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
16. lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag,
17. lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
18. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
19. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
20. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479),
21. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
22. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),
23. lag om ändring i riksdagsordningen,
24. lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
25. lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
26. lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt,
27. lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Hans Jacobson och – såvitt angår förslaget om ändringar i brottsbalken – av hovrättsassessorn Lena Berke.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Lagrådet:

Enligt 2 § skall vid ÄktB:s ikraftträdande GB upphöra att gälla, dock med den begränsning som följer av Äktp.

Departementschefen har i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1) utvecklat vissa synpunkter på frågan vilka övergångsprinciper som bör gälla. Huvudregeln anges böra vara att ÄktB i sin helhet skall bli tillämplig omedelbart. Det görs dock ett tillägg av innebörd att man även på det familjerättsliga området bör beakta de skäl som ligger bakom den annars inom civilrätten gällande grundsatsen att en ny lag inte bör ges tillämpning på rättsförhållanden som uppkommit före lagens ikraftträdande.

Det nu anförda utgör bakgrunden till de i paragrafen omnämnda begränsningarna i vad avser upphävandet av GB. Lagens senare paragrafer syftar till att precisera i vad mån undantag skall gälla.

När det gäller att bestämma undantagens räckvidd gjorde familjelagssakkunniga i sitt betänkande (s. 431) något mer utförliga uttalanden, innebärande följande. Vid utformningen av övergångsbestämmelserna hade de sakkunniga tagit viss hänsyn till om det alls var sannolikt att problem kunde uppstå. Uteslutas kunde inte att oförutsedda svårigheter kunde framträda i enstaka och säregna fall. Enligt de sakkunniga borde svårigheterna dock kunna lösas på ett rimligt sätt, förutsatt att man inte anlägger ett alltför formellt betraktelsesätt utan ser till de principer som övriga regler för övergången ger uttryck åt.

De sakkunnigas tanke var uppenbarligen att övergångsproblem av undantagsnatur borde kunna lösas genom att i rättstillämpningen hänsyn skulle tagas till de allmänna grundsatser på vilka övergångsregleringen vilar, dvs. att ÄktB i princip skall slå igenom när det gäller egentlig omstrukturering av äktenskapsrätten men att – när hinder inte möter från den synpunkten – avtal och andra rättshandlingar som förekommit under äldre rätts tid skall bedömas utifrån det rättsläge som gällde när rättshandlingen företogs. Departementschefens uttalanden synes ej vara att uppfatta såsom ett avståndstagande från detta synsätt.

Lagrådet anser sig i princip kunna godtaga en sådan uppläggning i fråga om övergångsproblematiken. Vissa preciseringar synes dock vara av värde för att närmare klargöra hur rättshandlingar som tillkommit under äldre rätts tid skall vara att bedöma efter ÄktB:s ikraftträdande.

Några situationer som lagrådet företrädesvis finner värda att diskutera är följande.

En naturlig princip synes vara att avtal och andra rättshandlingar, som förekommit under GB:s tid och som enligt dess regler var *ogiltiga* men som inte skulle vara ogiltiga enligt ÄktB:s regler, inte tar åt sig giltighet i och med ÄktB:s ikraftträdande. En sådan princip får anses ligga i 8 § som gäller det fallet att en make förfogat över sin egendom utan den andra makens samtycke; underförstått ligger väl däri också att det måste vara fråga om ett bevitnat samtycke där sådant nu krävs.

Ett i viss mån parallellt fall är följande. En make ger – utan äktenskapsförord – under GB:s tid till sin hustru en gåva bestående av exempelvis ett

antal värdepapper, varvid inte är fråga om sedvanlig skänk eller besparingsöverföring. Hustrun placerar värdepapperna i ett bankfack som hon ensam disponerar över. En sådan gåva skulle vara utan verkan enligt GB, men skulle enligt ÄktB få giltighet *makarna emellan*. Enbart ÄktB:s ikraftträdande bör inte rimligen ge gåvan giltighet *makarna emellan* (något som kan få betydelse i händelse av ett arvsfall). En sak för sig är att en rättshandling som tillgått på nu beskrivet sätt kan bli giltig såsom gåva, även sakrättsligt, om såsom en tillkommande rättshandling vederbörlig gåvohandling inges för registrering efter ÄktB:s ikraftträdande (10 § första stycket Äktp). I en del fall kan gåvan sannolikt också komma att anses bli giltig mellan makarna någon tid efter ikraftträdandet genom att maken inte har återkrävt egendomen.

Fall kan vidare förekomma då fråga är om att en rättshandling är *giltig* enligt GB men ej enligt ÄktB. GB medger att, sedan en make fått egendom i gåva, testamente eller arv med förbehåll att egendomen skall vara *enskild*, makarna genom äktenskapsförord kan göra substitut för sådan egendom till giftorättsgodts (8 kap. 1 § första stycket, jämfört med 6 kap. 8 § 3 GB). Motsvarande möjlighet står inte öppen enligt ÄktB (7 kap. 3 § första stycket). Det kan inte vara rimligt att uppfatta ny lag så att dess bestämmelser skulle förvandla viss egendom från giftorättsgodts till den ursprungliga mottagarens enskilda egendom. Någon särskild bestämmelse i ämnet kan ej anses behövlig.

Ett besläktat problem uppkommer, när det gäller föravtal inför bodelning, vilka enligt GB ansetts kunna ingås muntligen men enligt ÄktB kräver skriftlig form (9 kap. 13 §). Departementschefen har behandlat spörsmålet i specialmotiveringen till 11 § första stycket Äktp. Han utgår därvid från att ett äldre, muntligt föravtal förlorar sin giltighet i och med ÄktB:s ikraftträdande, när fråga är om en bodelning enligt ÄktB:s regler. Det bör med hänsyn till föravtalets nära samband med själva bodelningen kunna godtas att standpunkten inte har kommit till öppet uttryck i Äktp. Saken har också, allmänt sett, en högst begränsad räckvidd såsom framgår av departementschefens synpunkter. Lagrådet finner därför inte skäl till invändningar i denna del.

Kontentan av det anförda är att lagrådet med dessa uttalanden godtar att Äktp:s reglering beträffande övergångsfrågorna tar sikte på de mest betydelsefulla spörsmålen och överlåter åt rättstillämpningen att finna lösningar på sådana mer särpräglade fall som må uppkomma.

8 §

Enligt 8 § skall äldre bestämmelser angående rådighetsinskränkningar tillämpas övergångsvis. I kommentaren till paragrafen sägs att enligt GB rådighetsinskränkningarna – fram till dess att bodelning har ägt rum – gäller även egendom som en make har förvärvat efter det att talan om äktenskapsskillnad har väckts. Uttalandet är alltför kategoriskt. Rådighetsinskränkningarna enligt 6 kap. 4 och 5 §§ GB avser endast giftorättsgodts. Och av 11 kap. 6 § GB framgår att egendom som en make förvärvat efter det att talan om äktenskapsskillnad har väckts skall vara hans enskil-

da, om det döms till äktenskapsskillnad eller make avlider under tid då målet är anhängigt, utan att frågan om äktenskapsskillnad har förfallit. Detsamma gäller, om det döms till boskillnad på talan som har väckts under tid som nu har angetts. Efter äktenskapsskillnaden, dödsfallet respektive boskillnaden är maken alltså beträffande sådan egendom som nu är i fråga inte bunden av rådighetsinskränkningarna i 6 kap. 4 och 5 §§ GB.

15–17 §§

Av motiveringen till 15 § framgår att syftet är att de nya reglerna i 7 kap. 4–9 §§ ÄktB om rådighetsinskränningar fullt ut skall bli tillämpliga på äktenskap som har ingåtts före år 1921 (bortsett från vissa övergångssituationer). Detta avses bli resultatet av föreskriften i förevarande 15 § andra meningen om att de hänvisningar till GB, som lagen om införande av nya giftermålsbalken innehåller, i fortsättningen skall gälla motsvarande bestämmelser i ÄktB. I 5 § 6 mom. lagen om införande av nya giftermålsbalken finns mycket riktigt en hänvisning till bestämmelserna i 6 kap. 4–6 §§ GB, vilka nu har ersatts av 7 kap. 4–9 §§ ÄktB. Denna hänvisning omfattar emellertid enligt ordalagen endast samfälld egendom: för ett speciellt fall inkluderas dock också enskild egendom. Med detta sammanhänger att reglerna om rådighetsinskränningar i 6 kap. 4–6 §§ GB blott gäller giftorättsgods. De nya bestämmelserna i 7 kap. 4–9 §§ ÄktB, däremot, är i betydande grad tillämpliga också på enskild egendom. För att det skall stå klart att dessa nya bestämmelser – som tillika ersätter motsvarande reglering i 1959 års lag med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad – efter sitt innehåll skall tillämpas också i fråga om egendom som är enskild i äktenskap ingångna före år 1921, bör ett förtydligande tillägg göras till förevarande 15 §. Det kan ske genom att till paragrafen fogas en tredje mening av innehåll som framgår nedan.

I 16 § ges för de äldre äktenskapens del särskilda bestämmelser om övertagande av makarnas gemensamma bostad och bohag. Det framgår emellertid inte klart av paragrafens utformning att bestämmelserna avser just de äldre äktenskapen; jfr 15 och 17 §§, där det uttryckligen anges att bestämmelserna avser äktenskap som ingåtts före år 1921. För tydlighets skull bör det speciella tillämpningsområdet markeras även i förevarande 16 §. Det kan ske t.ex. genom att paragrafens första stycke inleds "Då sådant skifte som avses i äldre giftermålsbalken sker . . .".

Enligt 16 § tredje stycket skall vissa bestämmelser i ÄktB tillämpas på övertagandet. Hänvisningen till 11 kap. 7 § bör enligt lagrådets mening kunna utgå; bestämmelserna i den paragrafen har knappast någon självständig betydelse för övertagandet. Även hänvisningen till 11 kap. 8 § tredje stycket ÄktB bör utgå. Innebörden av det angivna stycket är att efter den ena makens död övertaganderätten gäller bara till förmån för den efterlevande maken. Stycket är emellertid lagtekniskt utformat som en begränsning av giltigheten av första stycket i samma paragraf, och första stycket gäller över huvud taget inte för de äldre äktenskapen. Hänvisningen bör alltså ersättas med en direkt regel för dessa äktenskap.

I 16 § fjärde stycket anges att paragrafens bestämmelser inte skall tilläm-

pas i sådana fall som avses i 11 § första stycket, dvs. när talan om äktenskapsskillnad har väckts eller den ena maken har avlidit före ikraftträdandet. En regel av samma innebörd som den i fjärde stycket behövs emellertid också i fråga om 17 §. För att upprepning skall undvikas, kan 16 § fjärde stycket ersättas med en för 16 och 17 §§ gemensam regel i en ny 18 § (se nedan). I denna bör positivt anges att äldre bestämmelser är att tillämpa i stället för reglerna i 16 och 17 §§.

Enligt 17 § skall vissa av ÄktB:s bestämmelser rörande bodelning tillämpas också på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Uppräkningen i paragrafen bör kompletteras med de bestämmelser i ÄktB som gäller formen för bodelning (9 kap. 5 §) respektive bodelning genom bodelningsförrättare (17 kap.). (Jfr för gällande rätts del övergångsbestämmelsen till lagen (1933:316) om ändring i giftermålsbalken.)

Som nämndes vid föregående paragraf bör vidare tillämpningsområdet begränsas på det viset, att äldre bestämmelser i stället för de nya skall tillämpas vid skifte som sker med anledning av att talan om äktenskapsskillnad väckts eller den ena maken avlidit före ikraftträdandet. Lagrådet föreslår att en bestämmelse av den innebörden tas upp i en ny 18 §.

Sammantaget föreslår lagrådet att de särskilda bestämmelserna om äktenskap som har ingåtts före år 1921 skall utformas på följande sätt.

15 §

Lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken skall fortfarande gälla för äktenskap som har ingåtts före år 1921, om inte annat sägs i det följande. I de fall då det i den lagen anges att föreskrifter i nya giftermålsbalken skall tillämpas och dessa har ersatts av bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället äktenskapsbalkens bestämmelser tillämpas. Bestämmelserna i 7 kap. 4–9 §§ äktenskapsbalken skall därvid tillämpas också till den del de avser enskild egendom.

16 §

Då sådant skifte som avses i äldre giftermålsbalken sker, skall den make som bäst behöver makarnas gemensamma bostad ha rätt att få denna. Om egendomen tillhör den andra maken enskilt, gäller detta dock inte om egendomen har tillfallit denne genom gåva, arv eller testamente med villkor att den skall tillhöra maken enskilt. En förutsättning för att en make skall få överta en bostad som tillhör den andra maken är vidare att ett sådant övertagande även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Vad som sägs i första stycket om bostaden gäller även makarnas gemensamma bohag.

Beträffande vad som avses med makarnas gemensamma bostad och bohag gäller 7 kap. 4 § äktenskapsbalken. I övrigt tillämpas på övertagandet 11 kap. 8 § andra stycket och 10 § äktenskapsbalken. Vad som sägs i 11 kap. 10 § om giftorättsgodsk skall i stället avse det samfällda boet.

När den ena maken är död, gäller rätten till övertagande endast till förmån för den efterlevande maken.

Bestämmelsen i 9 kap. 5 § äktenskapsbalken om bodelnings form samt bestämmelserna i 10 kap. 3 §, 11 kap. 5 §, 13 kap. 5 § och 17 kap. samma balk skall tillämpas även på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Vad som sägs i dessa bestämmelser om bodelning skall i stället avse skifte av makarnas bo, och vad som sägs om giftorättsgods skall avse den egendom som skall skiftas.

18 §

I fall som avses i 11 § första stycket tillämpas äldre bestämmelser i stället för bestämmelserna i 16 och 17 §§.

Förslaget till lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem

Lagrådet:

I motiveringen uppmärksammas att 1973 års lag om ogifta samboendes gemensamma bostad i visst typfall – det gäller fritidsbostad – kräver sambons samtycke för förfogande, medan något sådant krav inte finns enligt sambolagen. Den föreslagna övergångsregleringen sägs ha den innebörden att den äldre rådighetsinskränkningen inte i bestående samboförhållanden kan åberopas efter ikraftträdandet ens i fråga om ett förfogande före denna tidpunkt.

Denna lösning avviker från den som i motsvarande läge beträffande makars förfoganden framgår av 8 § Äktp (se uttalande i remissprotokollet under denna paragraf). Här följs principen att giltigheten av en rättshandling bedöms efter den lag som gällde då rättshandlingen företogs. (Jfr lagrådets yttrande under rubriken till Äktp.) Det är också uppenbart att denna princip avses bli tillämpad när en sambo före ikraftträdandet har företagit en rättshandling som var "fri" enligt äldre rätt men som enligt sambolagen fordrar andra partens samtycke – en med hänsyn till innehålllet i sambolagen ej opraktisk situation. Något sakskäl för att i det omvända läget – då alltså sambolagen lämnar den förfogande större handlingsfrihet – ge den nya lagen tillbakaverkande kraft har inte åberopats i remissprotokollet.

Det är vidare tvivelaktigt, om den föreslagna lagtexten ger täckning för den åsyftade tillämpningen i övergångsfallen. Utan att gå närmare in på detta vill lagrådet framhålla att det ligger närmast till hands att, såvitt gäller samtyckesfallen, uppfatta lagförslagets första mening så, att sambolagen blir tillämplig (endast) på förfoganden som en sambo gör efter ikraftträdandet (låt vara även i samboförhållanden som har etablerats dessförinnan). Denna läsart bör enligt lagrådets mening fasthållas. Den bör bekräftas och kompletteras genom ett tillägg till tredje meningen enligt vilket samtyckesfrågan fortfarande skall bedömas enligt 1973 års lag när förfogandet har ägt rum före ikraftträdandet (jfr 8 § Äktp). Detta innebär att en rådighetsin-

skränkning kan göras gällande efter ikraftträdandet också i de enstaka fall då kravet på samtycke inte längre har någon motsvarighet i sambolagen.

Med stöd av det sagda vill lagrådet föreslå att lagens tredje mening får denna lydelse: "Den gamla lagen skall dock fortfarande tillämpas, när samboförhållandet har upphört före ikraftträdandet och när fråga är om giltigheten av ett förfogande utan samtycke över egendom före ikraftträdandet."

Förslaget till lag om ändring i jordabalken

Lagrådet:

12 kap.

1 §

Det föreslagna nya fjärde stycket bestämmer innebörden av begreppet sambor, varhelst det förekommer i balken. En bestämmelse av sådan allmän karaktär bör emellertid av lagtekniska skäl inte placeras i ett kapitel som i övrigt behandlar bara en speciell form av nyttjanderätt – låt vara en viktig sådan. Emellertid behövs preciseringen bara för vissa av bestämmelserna i 12 kap.: när begreppet sambor förekommer i 20 och 22 kap., framgår begränsningen till sådana samboförhållanden som avses i sambolagen av texten i övrigt. Med hänsyn härtill och till att det är svårt att finna en naturlig plats för den föreslagna allmänna regeln föreslår lagrådet att fjärde stycket i förevarande paragraf begränsas till att avse vad som föreskrivs "i detta kapitel".

Inskjutandet av det nya fjärde stycket torde för övrigt göra det nödvändigt med en ändring i 12 kap. 70 § andra stycket, där det för närvarande hänvisas till 1 § femte stycket. Hänvisningen bör i stället avse sjätte stycket.

47 §

Enligt specialmotiveringen har paragrafen anpassats till de nya reglerna om makars och sambors gemensamma bostad. Anpassningen har skett så att i lagtexten sambo har jämställts med make. Samtidigt föreslås att 48 § upphävs. Enligt den paragrafen gäller bestämmelserna i 47 § om make även i fråga om den som enligt 1973 års lag om ogifta samboendes gemensamma bostad har rätt att vid upplösningen av samlevnaden överta hyresrätten.

1973 års lag reglerar rättsförhållandet mellan de båda samboende, när hyresrätten till deras gemensamma bostad innehas av den ene. Vid upplösning av samlevnaden får enligt bestämmelserna i 1 § den andre överta hyresrätten, om han bäst behöver bostaden och det med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Om de samboende inte har eller har haft gemensamma barn, fordras dock synnerliga skäl för övertagandet.

Bestämmelserna i 12 kap. 47 och 48 §§ jordabalken innebär att en samboende som med stöd av 1973 års lag har rätt att överta hyresrätten från den andre eller dennes dödsbo också gentemot hyresvärden har rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan låta sig nöja med honom eller henne som hyresgäst. Om

förutsättningar för övertagande enligt 1973 års lag inte föreligger. är hyresvärden däremot inte skyldig att gå med på en övergång av hyresrätten, även om den samboende som begär övergången skäligen bör godtas som hyresgäst (jfr prop. 1973:23 s. 164–165 och 172–173).

Regleringen av övertaganderätten i 16 § första stycket sambolagen, när bostaden inte ingår i bodelning, överensstämmer i sak med 1 § 1973 års lag. Genom att förslaget till 47 § saknar hänvisning till övertaganderätten enligt 16 § sambolagen kommer en sambo, i motsats till vad som nu gäller, att få rätt gentemot hyresvärden att överta hyresrätten, även om förutsättningar för övertagande enligt 16 § sambolagen inte föreligger.

Denna ändring i rättsförhållandet mellan en sambo och hyresvärden till den lägenhet som utgör sambornas gemensamma bostad torde inte sakna praktisk betydelse, framför allt inte i de fall då den sambo som innehar hyresrätten eller dennes dödsbo inte har rätt till förlängning av hyresavtalet. Lagrådet, som inte har någon erinran mot att en sambos rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del utvidgas på detta sätt, har likväl velat fästa uppmärksamheten på förhållandet.

Övergångsbestämmelserna

Under punkt 2 har i remissförslaget tagits upp övergångsbestämmelser till ändringarna i 12 kap. Dessa bestämmelser bör enligt lagrådets mening omarbetas. Det förhållandet att talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet eller att ena maken har dött dessförinnan synes inte bli av betydelse i övergångshänseende och föranleder alltså inte någon reglering. Att ett samboförhållande har upphört före eller efter ikraftträdandet torde böra tillmätas vikt i övergångshänseende endast vid tillämpning av 33 §. Å andra sidan är det motiverat att ange att kapitlets bestämmelser i nya lydelsen – som ger sambor en något starkare ställning än för närvarande – är tillämpliga oberoende av att hyresavtalet har kommit till före ikraftträdandet. I övrigt behövs endast en regel som bevarar giltigheten av nu gällande föreskrifter i 33 § beträffande skiften i äktenskap, ingångna före år 1921, och bodelningar med anledning av boskillnad, i den mån sådana avtal aktualiseras efter ikraftträdandet.

Följande lydelse föreslås:

”2. Föreskrifterna i 12 kap. i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om hyresavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. Föreskrifterna i 12 kap. 33 § skall tillämpas i sin äldre lydelse *dels* i fråga om bodelning med anledning av boskillnad samt skifte med anledning av boskillnad eller äktenskapsskillnad, *dels* i fall då ett samboförhållande har upphört före ikraftträdandet.”

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Lagrådet:

8 kap.

13 §

Av specialmotiveringen till paragrafen framgår, att man i remissförslaget velat undvika den nu förekommande begreppsbestämningen ”den som i

första svågerlag lika nära är" (dvs. sådana svågerlagsförhållanden mellan den brottslige och målsäganden i vilka den ene är gift med den andres släkting i rätt upp- eller nedstigande led eller med den andres syskon).

I remissförslaget har därför under första stycket 2, såvitt nu är i fråga, medtagits endast "svåger eller svägerska", varvid åsyftas gärningsmannens syskons make, gärningsmannens makes syskon och make till gärningsmannens makes syskon (den sistnämnda anförvantsrelationen är en utvidgning i förhållande till gällande rätt). Svågerlag i rätt upp- eller nedstigande led (svärföräldrar, svärsöner, svärdöttrar samt styvföräldrar och styvbarn m. fl.) lämnas alltså utanför den nämnda punkten 2, men avsett torde vara att de skall kunna inbegripas under punkten 3 i samma stycke.

Det måste betvivlas att det föreligger behov av den föreslagna, i huvudsak språkliga ändringen. Det är nämligen här fråga om en föreskrift som skall tillämpas av åklagarna, och dessa kan knappast förutsättas ha svårigheter att inse vilka svågerlagsförhållanden som föreskriften i gällande rätt åsyftar. I allt fall synes det klart att t.ex. svärföräldrar och styvbarn förtjänar att normalt ses som mer närstående än svåger och svägerska. Och föreskriften bör naturligen byggas upp i enlighet med det synsättet. Anses en modernisering önskvärd, synes den därför i stället lämpligen böra ske på följande sätt: "2. make, den som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag, syskon, svåger eller svägerska eller".

En tilläggsynpunkt är följande. I anslutning till första stycket 3 betonas i specialmotiveringen att tillämplighet av punkten är avsedd att kunna förekomma i fall där det föreligger en nära eller djup känslomässig relation. Då denna punkt är tillkommen efter förebild av 4 kap. 12 § RB bör uppmärksammas vad som uttalades under förarbetena till sistnämnda lagrum (se NJA II 1973 s. 330 ff). I enlighet med de då gjorda uttalandena bör fasthållas att det skall vara fråga om en *familjemässig* relation.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Lagrådet:

10 kap.

9 §

Första stycket i remissförslaget har utformats så, att läsaren möjligen kan få intrycket att regeln i tredje meningen om arvsforum endast gäller för det fall att det är en make eller sambo som har avlidit; denna begränsning är givetvis inte åsyftad. En bättre redigering erhålls enligt lagrådets mening, om bestämmelsen om arvsforum tas upp i ett eget, första stycke i paragrafen.

Följs detta förslag, kommer reglerna om rätt domstol för bodelningstvister att bilda ett andra stycke. Beskrivningen av parterna i en sådan tvist när ena maken eller sambon har dött är inte helt rättvisande; mot den efterlevande kan stå arvingar och *universella testamentstagare* (se 9 kap. 5 § ÄktB och 14 § sambolagen). Det torde emellertid vara tillräckligt att utsäga att när någon av makarna eller samborna har avlidit en bodelningstvist skall tas upp vid den dödes allmänna tvistemålsforum. Den avfattning som

lagrådet föreslår innebär att tvisten skall tas upp vid detta forum även när dödsfallet har inträffat efter det att talan om äktenskapsskillnad har väckts – inräknat dödsfall efter skillnadsdomen – eller efter det att samborna har flyttat från varandra.

Uppdelningen av remissförslaget första stycke på två kräver en följdändring i påföljande stycke i paragrafen.

Med hänvisning till det sagda föreslår lagrådet att de två första styckena ersätts av tre stycken med följande lydelse:

”Tvist om arv eller testamente skall tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet.

Tvist om bodelning mellan makar eller sambor skall tas upp av den rätt där någon av dem skall svara i tvistemål i allmänhet. Har någon av dem avlidit, skall en bodelningstvist tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet.

Finns det inte någon domstol som är behörig enligt första eller andra stycket, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.”

Förslaget till lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt

Lagrådet:

19 §

I andra stycket karakteriseras för närvarande förhållandet bl.a. mellan ”äkta makar” som ”egendomsgemenskap”. Stycket har kvarstått oförändrat sedan lagens tillkomst och syftade då såvitt gäller makar på den egendomsordning som rådde enligt äldre giftermålsbalken (och som gäller i ett antal ännu bestående äktenskap från tiden före år 1921). Beteckningen egendoms-gemenskap passar däremot inte på rättsförhållandet mellan makar vare sig enligt GB eller ÄktB. Inte heller låter det sig sägas att det – till följd av sambolagens reglering – råder ”egendomsgemenskap” mellan sambor.

Skall 19 § ha en hänvisning till de allmänna reglerna om makars och sambors egendomsordning, bör alltså andra stycket få en annan upptakt än den nuvarande. Lämpligen kan det inledas med orden ”Beträffande egendomsförhållanden som rör” (makar, sambor, delägare i oskiftat dödsbo, etc.).

Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921:225)

Lagrådet:

I yttrande den 26 november 1986 över remiss med förslag till konkurslag berörde lagrådet under 3 kap. 5 § bestämmelsen att gäldenären och hans familj eller annan underhållsberättigad under viss förutsättning äger utföra nödvändigt underhåll från konkursboet under närmare beskriven tidsrymd. Av det remitterade förslaget till konkurslag framgick att den bestämmelsen inte skall gälla efter gäldenärens dödsfall utan i stället 18 kap. 5 §

andra stycket ärvdabalken (ÄB) skall vinna tillämpning. Lagrådet påpekade att nämnda lagrum i ÄB bara avser efterlevande make och oförsörjda barn, varför efterlevande sambo står utanför ÄB-regleringen. En sambo får dock anses höra till "den efterlevandes familj". Lagrådet ansåg att saken borde uppmärksammas under arbetet med följändringar till den nya lagstiftningen om äktenskapsbalk m. m.

Lagrådet vill erinra om det sålunda gjorda påpekandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Lagrådet:

104 §

I slutet av specialmotiveringen till paragrafens fjärde stycke behandlas den situationen att ett försäkringsbolag betalar ut försäkringsbeloppet till en förmånstagare trots att det hos bolaget finns kännedom om ett krav på jämkning enligt 104 § andra stycket FAL till förmån för make eller bröstarvinge. Det sägs att bolaget då riskerar att få ersätta den jämningsberättigades förlust. Också andra formuleringar i sammanhanget tyder på att departementschefen har anlagt ett skadeståndsrättsligt betraktelsesätt. Detta torde emellertid ha mindre fog för sig. Frågan gäller, i vilka fall bolaget med befriande verkan kan betala till förmånstagaren. Denna verkan har inte en betalning som görs i ond tro med avseende på jämningsanspråket. I ett sådant läge blir bolaget pliktigt att till den jämningsberättigade maken eller bröstarvingen utge det belopp som är dennes. Maken respektive bröstarvingen behöver därvid inte först visa att han inte har möjlighet att driva in sin del av försäkringsbeloppet från den obehörigt gynnade förmånstagaren. Vad som har sagts nu får anses följa av allmänna principer om en galdenärs betalningsansvar när det finns konkurrerande betalningsanspråk.

Angående den närmare innebörden av den goda tro som kan medföra att försäkringsbolaget med befriande verkan kan betala till förmånstagaren – fastän det visar sig att ett befogat jämningsanspråk förelåg – framgår av departementschefens uttalanden att försäkringsbolaget inte kan anses skyldigt att undersöka om det finns något jämningsanspråk enligt 104 § FAL. Till detta kan läggas att, om bolaget har fått kännedom om ett jämningskrav, en utbetalning till förmånstagaren som kommer i konflikt med kravet kan anses ha skett i god tro endast om kravet med hänsyn till de omständigheter som åberopades till stöd för detta framstod som klart ogrundat.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva

Lagrådet:

6 §

1936 års lag har till ämne att reglera utfästelser om gåva. Med hänsyn härtill finns det inte anledning att i förevarande paragraf ge annan hänvis-

ning än en erinran om att i sådant ämne finns en bestämmelse i ÄktB, nämligen 8 kap. 2 §.

Med hänsyn till det anförda synes 6 § med fördel kunna ges en utformning som närmare anknyter till nu gällande lydelse eller följande:

”Om utfästelse av en make att under äktenskapet ge den andra maken en gåva gäller 8 kap. 2 § äktenskapsbalken.

Bestämmelser om - - - i ärvdabalken.”

Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Lagrådet:

12 kap. 1 och 2 §§

I specialmotiveringen till 1 § uttalas att det synsätt som ligger bakom de nuvarande bestämmelserna i 1 och 2 §§, nämligen att en gift person kan inneha en fastighet med viss rätt i äktenskapet, stämmer mindre väl överens med regelsystemet i ÄktB. Därför föreslås ett tillägg till 1 § första stycket som avses innebära att bestämmelsen om att fastigheterna skall innehas med lika rätt inte skall syfta på äktenskapsrättsliga förhållanden.

Lagrådet vill för sin del ifrågasätta om det finns tillräckligt fog för det förda resonemanget. Från praktisk synpunkt är det emellertid en vinst att i klartext ange att fast egendom som är giftorättsgods inte i en makes hand får sammanläggas med enskild egendom. Den terminologiska frågan kan lämnas därhän, om bestämmelsen placeras som ett första stycke i 2 §, som därmed exklusivt behandlar samtliga äktenskapsrättsliga sammanläggningsfrågor. Förslaget innebär att 1 § inte behöver ändras.

Med den föreslagna bestämmelsen bör det inte uppstå någon tvekan om att två fastigheter som är en makes enskilda egendom kan sammanläggas, även om deras karaktär av enskild egendom har uppstått på olika sätt: den ena är det på grund av äktenskapsförord och den andra till följd av ett gåvo- eller testamentsvillkor. Från saklig synpunkt kunde visserligen ifrågasättas lämpligheten av en sådan sammanläggning. För de olika kategorierna enskild egendom gäller nämligen skilda regler, och dessa skillnader ökar genom regleringen i ÄktB (se 7 kap. 3 och 5 §§, 10 kap. 4 § och 11 kap. 8 §). Osäkerhet kan uppstå om vilka regler som skall gälla i fråga om en fastighet som har bildats av delar som var för sig utgjorde olika slags enskild egendom. De äktenskapsrättsliga tillämpningsproblemen – som i viss mån kan uppkomma även enligt gällande rätt – torde emellertid i praktiken få aktualitet mycket sällan, och de torde inte vara allvarigare än att de kan bemästras i rättstillämpningen. Betänkligheterna mot att tillåta sammanläggning bör alltså kunna få vika.

De i remissen föreslagna ändringarna i 2 § synes motiverade företrädesvis av att man har velat få bort den nuvarande konstruktionen att sådant avtal som avses i paragrafen skulle få tjäna som något sorts äktenskapsförord. Ändringar i makarnas inbördes förmögenhetsförhållanden av relevans för sammanläggningen skall, är tanken, följa allmänna regler om äktenskapsförord respektive registrering av gåva. Ehuru man härigenom går

förlustig en del av smidigheten i nuvarande ordning, vill lagrådet inte motsätta sig den föreslagna nyordningen.

Från denna utgångspunkt behövs i 2 § inga ytterligare bestämmelser – utöver den i det föregående föreslagna – om sammanläggningen av fastigheter som båda tillhör ena maken (härmed är att jämställa fastigheter som båda makarna äger till lika delar). Som anges i remissprotokollet i specialmotiveringen till 1 § kommer ett förenhetligande äktenskapsförord att erfordras innan en make för egen del kan få sammanläggning av en fastighet som är hans giftorättsgods med en fastighet som är hans enskilda egendom.

Vad paragrafen i övrigt skall reglera är alltså det fallet att fastigheter som ägs av makarna var för sig skall läggas samman. I några hänseenden förordar lagrådet här ändringar i förhållande till remissförslaget.

Till en början bör sålunda väljas en formulering som ger vid handen att bestämmelserna tar sikte på att en fastighet tillhör den ena maken och en annan fastighet den andra maken. Härmed är att jämställa att fastigheterna tillhör dem tillsammans med olika andelar.

Det naturliga och redigaste torde regelmässigt vara att man söker uppnå att vardera makens andel i den nybildade fastigheten skall utgöra hälften, men något starkare behov av en bestämmelse om detta synes inte föreligga.

Den grundsats som har kommit till uttryck i det av lagrådet föreslagna inledande stycket i paragrafen bör tillämpas också när två makar vill ha sina fastigheter sammanlagda. På vardera sidan måste tillses att andelen i den nybildade fastigheten blir homogen i fråga om egendomsnaturen. Härför kan alltså behövas äktenskapsförord. Något hinder föreligger inte att en makes andel blir giftorättsgods och den andres enskild egendom. En bestämmelse som ger uttryck för det sagda ersätter andra stycket i remissförslaget.

Det avtal som det med den nya uppläggnings av bestämmelserna är fråga om är av förmögenhetsrättslig art. Några särskilda bestämmelser med tanke på makes omyndighet behövs därför inte; den omyndige företräds av sin förmyndare (jfr prop. 1986/87: 1 s. 129). En annan sak är att ett supplerande äktenskapsförord givetvis följer reglerna i 7 kap. 3 § andra stycket ÄktB. Det torde vara tillräckligt att i förevarande paragraf utsäga att makarna skall träffa skriftligt avtal.

Det anförda leder fram till följande lagtextförslag från lagrådets sida.

2 §

En fastighet som ägs av någon som är gift och är dennes giftorättsgods får inte sammanläggas med en fastighet som är samma makes enskilda egendom.

Fastigheter som tillhör makar var för sig får sammanläggas, om makarna träffar skriftligt avtal om att äga var sin bestämda andel i den nybildade fastigheten och om vardera makens andel i sin helhet kommer att utgöra den makens giftorättsgods eller enskilda egendom. Innefattar avtalet gåva,

får sammanläggning ske bara om avtalet har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.”

Prop. 1986/87:86

Övergångsbestämmelserna

Lagrådets förslag i fråga om 12 kap. 2 § synes inte medföra något behov av ändring i remissförslagets punkt 2. Däremot behövs en övergångsbestämmelse för de fall då ett avtal har upprättats i äktenskapsförordets form före ikraftträdandet men sammanläggningen ännu inte har genomförts. Om ett sådant avtal förlorar sin verkan vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande, skulle kanske en stor del av sammanläggningsförfarandet behöva göras om. Principen att giltigheten av avtal som ingåtts enligt äldre bestämmelser inte skall påverkas av äktenskapsrättens förändring bör gälla även i detta sammanhang. Lagrådet föreslår därför att övergångsbestämmelserna kompletteras med en tredje punkt av följande lydelse.

”3. Bestämmelserna i 12 kap. 2 § skall tillämpas i sin äldre lydelse, om sådant avtal som avses i den lydelsen har träffats före ikraftträdandet.”

Övriga förslag

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 februari 1987

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om följdlagstiftning till äktenskapsbalken m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 4 december 1986) över förslag till

1. lag om införande av äktenskapsbalken.
2. lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem.
3. lag om ändring i föräldrabalken,
4. lag om ändring i jordabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i rättegångsbalken,
7. lag om ändring i utskökningsbalken,
8. lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1),
9. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
10. lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt,
11. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
12. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
13. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva,
14. lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden,
15. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
16. lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag,
17. lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
18. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
19. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
20. lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479),
21. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
22. lag om ändring i vapenlagen (1973:1176),

23. lag om ändring i riksdagsordningen.
24. lag om ändring i gruvlagen (1974:342).
25. lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer,
26. lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt.
27. lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har i allt väsentligt godtagit uppläggningsen av den föreslagna lagstiftningen. Flertalet lagförslag lämnas utan erinran. Beträffande övriga lagförslag har lagrådet på en del punkter lagt fram ändringsförslag. Jag biträder dessa förslag.

Särskilt i anslutning till Äktp har lagrådet också gjort uttalanden om hur man bör se på vissa praktiska situationer m.m. Jag ansluter mig till vad lagrådet sålunda har uttalat.

En punkt i lagrådets yttrande bör dock tas upp särskilt. I anslutning till förslaget om ändring i konkurslagen (1921:225) erinrar lagrådet om ett uttalande som gjordes under lagrådsgranskningen av förslaget till ny konkurslag (se numera prop. 1986/87:90). Lagrådet påpekade där att en sambo till en konkursgäldenär kan vara berättigad till visst underhåll från konkursboet om gäldenären lever men att någon sådan rätt inte föreligger efter gäldenärens död (se 3 kap. 5 § förslaget till konkurslag och 18 kap. 5 § andra stycket ärvdabalken). Lagrådet uttalade samtidigt att saken borde uppmärksammas under arbetet med följdlagstiftningen till äktenskapsbalken.

Jag har övervägt denna fråga men kommit fram till att någon lagändring inte bör göras. Mitt ställningstagande grundar sig på den principinställning i fråga om inriktningen av sambolagstiftningen som jag har redovisat tidigare (se prop. 1986/87:1 s. 40 och avsnitt 2.4 i den nu aktuella lagrådsremissen). Denna innebär att lagstiftningen om sambor bör begränsas till sådana områden där det föreligger ett påtagligt behov av stöd för den svagare parten i ett samboförhållande. Några allmänna regler om underhållsskyldighet mellan sambor har inte ansetts påkallade, och enligt min mening finns det inte heller skäl att införa särskilda regler för den nu diskuterade situationen.

I fråga om konkurslagstiftningen förordar jag dock en lagteknisk ändring i förhållande till lagrådsremissen.

Regeringen har den 5 februari 1987 beslutat att förelägga riksdagen det nys nämnda förslaget till ny konkurslag (prop. 1986/87:90). Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988, alltså samtidigt med ÄktB och följdlagstiftningen till den. Det förslag till ändring i reglerna om återvinning av bodelning som skall läggas fram i förevarande lagstiftningsärende bör därför avse 4 kap. 7 § i den nya konkurslagen. Någon särskild övergångsreglering behövs inte, eftersom det framgår direkt av lagtexten att det nya andra stycket i paragrafen kan tillämpas bara när bodelning har skett enligt äktenskapsbalkens bestämmelser. Den nya regeln kan alltså inte bli aktuell, om bodelning sker därför att talan om äktenskapskillnad har väckts

eller någon av makarna har avlidit före ikraftträdandet (jfr 11 § första stycket Äktp).

Utöver vad som föranleds av lagrådets yttrande vill jag ta upp en särskild fråga, som gäller rättshjälpslagen (1972:429).

I 9 § andra stycket rättshjälpslagen anges vilka av den rättssökandes kostnader som skall anses som kostnader för rättshjälpen. I det remitterade förslaget till ändring i den bestämmelsen anges i punkt 7 som en sådan kostnad den rättssökandes kostnad för bodelningsförrättare som har förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad. Bestämmelsen bör utvidgas till att avse även bodelningsförrättare som skall verkställa bodelning mellan sambor, när bodelningen görs av annan anledning än att den ena sambon har avlidit (jfr 20 § sambolagen).

Härutöver bör vissa redaktionella jämkningar göras i de remitterade lagförslagen.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

De sakkunnigas lagförslag 2, 4–12 och 14–17

2. Förslag till

Lag om införande av äktenskapsbalken

- 1 § Den nu antagna äktenskapsbalken samt denna lag träder i kraft den
- 2 § Genom äktenskapsbalken upphävs med den begränsning som följer av denna lag:
giftermålsbalken i Sveriges rikes lag,
lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad, samt
lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad.
- 3 § Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i den nya balken eller i denna lag, skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.
- 4 § Vad i övergångsbestämmelser till lagen (1978:854) om ändring i giftermålsbalken, under nummer 2–8, är föreskrivet om giltigheten av äldre bestämmelser skall alltjämt gälla.
- 5 § Har en make före ikraftträdandet förfogat över sin egendom utan den andra makens samtycke, gäller äldre lag i fråga om åtgärdens giltighet och den tid inom vilken klander kan väckas.
- 6 § Har egendom som avses i 7 kap. 6 § äktenskapsbalken förvärvats före ikraftträdandet och skall den enligt äldre lag anses tillhöra antingen förvärvaren ensam eller makarna tillsammans med olika andelar, skall detta alltjämt gälla, om det med hänsyn till makarnas ekonomiska förhållanden och den tid som har förflutit inte är oskäligt. Vad nu sagts om makar gäller också sambor.
- 7 § Har före ikraftträdandet ett äktenskapsförord tagits in i rättens protokoll, får efter ikraftträdandet icke åberopas att rätten ej var behörig enligt äldre lag.
- 8 § Utan hinder av att en gåvohandling har upprättats före ikraftträdandet får gåvan registreras enligt äktenskapsbalken eller, i fall då den avser fast egendom eller tomträtt, lagfaras eller inskrivas.
- 9 § Har en gåva som enligt äldre lag krävt äktenskapsförord skett före ikraftträdandet, skall i fråga om den andra makens ansvar för givarens skuld äldre lag alltjämt gälla. Har talan om sådant ansvar ej väckts inom ett år från ikraftträdandet eller om den först efter ikraftträdandet blev gällande mot borgenärens, inom ett år därefter, är rätten till talan förlorad.
- 10 § I fråga om verkan av dom på boskillnad eller hemskillnad tillämpas äldre lag. Detta skall dock ej gälla hemskillnad som har förfallit genom att makarna har flyttat samman.

11 § Har före ikraftträdandet talan om äktenskapsskillnad väckts eller den ena maken avlidit, gäller vad äldre lag innehåller om bodelning.

Vardera maken har dock rätt att, när ett mål om äktenskapsskillnad pågår, begära att bodelning skall förrättas genast. Om verkan av en sådan bodelning, när målet icke leder till äktenskapsskillnad, gäller 13 kap. 3 § äktenskapsbalken.

Trots att en bodelning skall förrättas enligt äldre lag gäller vad äktenskapsbalken innehåller om bodelningens form, om bodelningsförrättare och om klander av bodelning.

12 § Har i mål eller ärende vid domstol rättegången inletts före ikraftträdandet, skall den behandlas enligt äldre lag.

13 § Vad i 19 kap. sägs om sambors bostad och bohag är icke tillämpligt, om samlevnaden har upplösts före ikraftträdandet. I fråga om rätten att få överta hyres- eller bostadsrätt gäller då äldre lag.

14 § Har makarna ingått äktenskap före den 1 januari 1921, är alltjämt den äldre giftermålsbalken tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden i den utsträckning som framgår av lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken, dock med de ändrade hänvisningar som följer av denna lag. Dessutom skall följande gälla:

1. Då skifte sker av makarnas bo, skall den make som bäst behöver bostaden ha rätt att få denna, även om den är den andra makens enskilda egendom. Detta gäller dock endast om det även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Vad nu sagts om bostaden skall också gälla bohaget. Om vad som avses med bostad och bohag, om avräkning och om övriga villkor för tillämpning av bestämmelsen gäller vad i 7 kap. 1 § samt 11 kap. 7 och 8 §§ äktenskapsbalken och i 11 § första stycket denna lag är föreskrivet för bodelning.

2. Bestämmelserna i 10 kap. 4 §, 11 kap. 4 § andra stycket såvitt det angår förskott på arv, 12 kap. 3 § andra stycket och 13 kap. 6 § äktenskapsbalken samt 11 § tredje stycket denna lag skall jämväl gälla i tillämpliga delar. Vad där sägs om bodelning skall i stället avse skifte av makarnas bo.

4. Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken att 14 kap., 15 kap. 3 §, 16 kap. 2 §, 17 kap. 5 §, 18 kap. 2 § och 20 kap. 8 § samt rubriken till 14 kap. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

Om vård av omyndigs rätt i oskiftat bo.

Om vård av en omyndigs rätt i dödsbo eller annat bo.

1 §

Har omyndig del i *oskiftat bo*, skall förmyndaren, *med iakttagande av vad nedan stadgas*, vårda den omyndiges rätt i boet.

Har *en omyndig del i dödsbo* skall förmyndaren vårda den omyndiges rätt i boet. *Deltar han därvid i en rättshandling, är han skyldig att inhämta överförmyndarens samtycke om det erfordras för giltigheten av en sådan rättshandling vid förvaltningen av en omyndigs egendom.*

Mot en borgenär i dödsboet eller någon annan, vars rätt är beroende av utredningen, ansvarar förmyndaren, såvitt angår skada genom hans åtgärd eller försummelse, enligt bestämmelser i ärvdabalken.

2 §

Förmyndare, som för omyndig delägare i oskiftat dödsbo deltar i rättshandling vid förvaltningen av den dödes egendom, vare pliktig att till rättshandlingen inhämta överförmyndarens samtycke, såframt sådant samtycke erfordras för giltigheten av dylik rättshandling vid förvaltningen av omyndigs egendom.

Mot borgenär i dödsboet eller annan, vars rätt är beroende av utredningen, står förmyndaren, såvitt angår skada genom hans åtgärd eller försummelse, i ansvar efter vad i ärvdabalken stadgas.

En förmyndare som vill ingå avtal om att den omyndiges andel i dödsboet skall förvaltas gemensamt med andra delägares andelar skall inhämta överförmyndarens samtycke till avtalet och däri föreskrivna villkor.

Bör avtalet av hänsyn till en omyndig delägares hästa inte bestå, kan rätten häva avtalet.

Övriga delägare i boet skall beredas tillfälle att yttra sig i ärendet.

3 §

Förmyndare må ej för omyndig delägare i dödsbo sluta avtal om sammanlevnad i oskiftat bo utan överförmyndarens samtycke.

Visar det sig att den omyndiges bästa skulle genom avtalets fortsatta bestånd äventyras, äge rätten häva avtalet, ändå att den tid för vilken avtalet slutits, ej tilländagått.

Innan beslut fattas i fråga som avses i andra stycket skall rätten bereda övriga delägare i boet tillfälle att yttra sig i ärendet.

Slutes ej för en omyndig delägare i dödsbo avtal om gemensam förvaltning, skall förmyndaren tillse, att bodelning och skifte förrättas så snart det kan ske. Detsamma gäller om ett sådant avtal upphört att gälla.

4 §

Slutes ej för omyndig delägare i dödsbo avtal om sammanlevnad i oskiftat bo, skall förmyndaren tillse, att bodelning och skifte förrättas så snart ske kan. Samma lag vare, om dylikt avtal upphört att gälla. Har efterlevande make, som deltagit i avtalet, trätt i nytt gifte, skall förmyndaren uppsäga avtalet.

Har den omyndige sasom bröstarvinge del i ett dödsbo, där den efterlevande maken enligt 3 kap. 1 § ärvdabalken har rätt att behålla boet oskiftat om ingen bröstarvinge begär skifte, skall förmyndaren bedöma vilken åtgärd som med hänsyn till den omyndiges bästa bör vidtas. Han bör därvid beakta om den omyndige är avkomling även till den efterlevande maken, om den omyndige har sitt hem hos honom eller henne, hur den omyndiges utbildning planeras samt vilka tillgångar som finns i boet. Förmyndaren skall samråda med överförmyndaren och endast om denne tillstyrker begära skifte.

5 §

Förmyndare, som för omyndig delägare i dödsbo deltagit i bodelning eller skifte, vare pliktig att inhämta överförmyndarens samtycke till egendomens fördelning, såvitt denna ej sker genom lottning.

Avtal, varigenom delägare i boet mot vederlag, som gives eller utfästes, övertager den omyndiges lott i boet, äge förmyndaren ej ingå utan överförmyndarens samtycke.

Förmyndare, som för en omyndig delägare i dödsbo deltar i bodelning eller skifte, är skyldig att inhämta överförmyndarens samtycke till egendomens fördelning, såvitt denna ej sker genom lottning.

Förmyndaren har ej rätt att utan överförmyndarens samtycke ingå avtal, varigenom annan delägare mot ersättning övertar den omyndiges lott i boet.

6 §

Vad i 4 och 5 §§ är stadgat om förmyndares skyldighet i fråga om bodelning i anledning av dödsfall skall *äga motsvarande tillämpning*, då för omyndig bodelning *eljest skall ske*.

Vad i 3 och 5 §§ är stadgat om förmyndares skyldighet i fråga om bodelning i anledning av dödsfall skall *gälla även i annat fall*, då *en omyndig deltar i bodelning*.

7 §

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5 eller 6 § bort ske, *skall* vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av *omyndigs* egendom *äga motsvarande tillämpning*.

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 4, 5 eller 6 § bort ske, *gäller* vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av *omyndigas* egendom.

8 §

Skall av annan anledning än dödsfall bodelning ske för omyndig, *vare* förmyndaren *pliktig* att tillse, att bouppteckning förrättas så snart *kan*, samt att därefter ofördröjligen *ingiva* avskrift av bouppteckningen till överförmyndaren. Är bouppteckningen *av vidlyftig beskaffenhet*, *må* avskrift lämnas *endast* i erforderliga delar.

Skall av annan anledning än dödsfall bodelning ske för *en* omyndig, *är* förmyndaren *skyldig* att tillse, att bouppteckning förrättas så snart *det kan* ske, samt att därefter ofördröjligen *inge* avskrift av bouppteckningen till överförmyndaren. Är bouppteckningen vidlyftig, *kan* avskrift lämnas i erforderliga delar.

9 §

Varder dödsbo, *däri* omyndig *äger* del, ej *skiftat* inom sex månader från det bouppteckning förrättades, *skall* förmyndaren, *där* ej *avtal träffats om sammanlevnad i oskiftat bo*, inom nämnda tid till överförmyndaren *avgiva* redogörelse för det hinder som mött för skifte, *och vare* förmyndaren *pliktig* att därefter, intill dess skifte sker eller avtal, *varom ovan sägs*, *slutes*, *avgiva* sådan redogörelse var sjätte månad, *där* ej överförmyndaren bestämmer annan tid.

Har ett dödsbo med omyndig *delägare* ej *skiftats* inom sex månader från det bouppteckningen förrättades *och har* ej *avtal träffats om gemensam förvaltning av delägarna*, *skall* förmyndaren inom nämnda tid till överförmyndaren *avge* redogörelse för det hinder som mött för skifte. Förmyndaren *är skyldig* att därefter, intill dess skifte sker eller avtal *om gemensam förvaltning sluts*, *avge* sådan redogörelse var sjätte månad, *om* ej överförmyndaren bestämmer annan tid.

Slutes för omyndig delägare *i dödsbo avtal om sammanlevnad i oskiftat bo*, *vare* förmyndaren *pliktig* att före den 15 februari varje år till överförmyndaren avlämna årsuppgift angående boet, upptagande den behållna inkomsten under föregående år samt

Träffas för omyndig delägare avtal om *gemensam förvaltning* *är* förmyndaren *skyldig* att före den 15 februari varje år till överförmyndaren avlämna årsuppgift angående boet, upptagande den behållna inkomsten under föregående år samt en

en översikt av boets tillgångar och skulder vid årets slut. Möter till följd av boets storlek eller av annan orsak hinder att inom nämnda tid avlämna årsuppgift, skall inom samma tid anmälan om hindret göras till överförmyndaren; och utsatte denne ny tid, inom vilken förmyndaren har att ingiva handlingen.

Hava underåriga syskon samma förmyndare, må för dem gemensam redogörelse eller årsuppgift avlämnas.

översikt av boets tillgångar och skulder vid årets slut. Möter till följd av boets storlek eller av annan orsak hinder att inom nämnda tid avlämna årsuppgift, skall inom samma tid anmälan om hindret göras till överförmyndaren, som skall bestämma ny tid, inom vilken förmyndaren har att inge handlingen.

Har underåriga syskon samma förmyndare, kan gemensam redogörelse eller årsuppgift avlämnas för dem.

10 §

Försummar förmyndaren ått i rätt tid ingiva bouppteckning, redogörelse eller årsuppgift efter vad i 8 och 9 §§ sägs, anmäla överförmyndaren försummelsen hos rätten, och äge rätten att genom vite tillhålla förmyndaren att fullgöra sitt åliggande. Innan anmälan göres efter vad nys är sagt, skall överförmyndaren, där det lämpligen kan ske, erinra förmyndaren om hans skyldighet.

Försummar förmyndaren att i rätt tid inge bouppteckning, redogörelse eller årsuppgift enligt 8 och 9 §§, skall överförmyndaren anmäla försummelsen hos rätten. Rätten kan genom vite tillhålla förmyndaren att fullgöra sitt åliggande. Innan anmälan görs, skall överförmyndaren, där det lämpligen kan ske, erinra förmyndaren om hans skyldighet.

11 §

Förmyndaren äge för vård av omyndigs rätt i oskiftat dödsbo åtnjuta skäligt arvode. Träffas avtal om sammanlevnad i oskiftat bo, skall arvodet utgå årligen. Arvodet bestämmas av överförmyndaren och skall förskjutas av boet.

Fader eller moder, som på grund av lag är förmyndare, äge ej uppbära arvode efter vad i första stycket sägs, med mindre överförmyndaren med hänsyn till särskilda omständigheter lämnar tillstånd därtill.

Förmyndaren har rätt till skäligt arvode för vård av en omyndigs rätt i dödsbo. Träffas avtal om gemensam förvaltning, skall arvodet utgå årligen. Arvodet bestäms av överförmyndaren och skall förskjutas av boet.

Fader eller moder, som på grund av lag är förmyndare, får ej uppbära arvode om inte överförmyndaren med hänsyn till särskilda omständigheter lämnar tillstånd därtill.

12 §

Är omyndig ende delägaren i dödsbo eller äro underåriga syskon, som hava gemensam förmyndare, ensamma delägare i oskiftat bo, skall, om boet förvaltas av förmyndaren, å förvaltningen tillämpas vad i 15 och 16 kap. stadgas.

Är en omyndig ende delägaren i dödsbo eller är underåriga syskon, som har gemensam förmyndare, ensamma delägare, skall, om boet förvaltas av förmyndaren, beträffande förvaltningen tillämpas vad i 15 och 16 kap. stadgas.

15 kap.

3 §

Aktier och andra värdepapper *höra, om de icke kunna* med trygghet till den omyndiges fördel behållas, av förmyndaren försäljas, när det lämpligen kan ske.

Fordringar, som icke kunna med trygghet till den omyndiges fördel förbli utestående, *höra av förmyndaren så snart ske kan* indrivnas. Har fordran tillkommit *därigenom* att delägare i *oskiftat* bo med överförmyndarens samtycke övertagit den omyndiges lott i boet, *må* den förbli utestående, så länge den omyndiges bästa ej *därigenom* äventyras.

Aktier och andra värdepapper *som* icke med trygghet till den omyndiges fördel *kan* behållas, *bör* försäljas när det lämpligen kan ske.

Fordringar som icke *bör förbli* utestående, *skall* indrivnas *så snart det kan ske*. Har fordran tillkommit *genom* att delägare i *dödsbo* eller *annat bo* med överförmyndarens samtycke övertagit den omyndiges lott i boet, *får* den *förbli* utestående, så länge den omyndiges bästa ej äventyras *därigenom*.

16 kap.

2 §

När egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning, första gången tillfaller *underårig*, skall förmyndaren inom en månad därefter till överförmyndaren *ingiva* förteckning över egendomen. *Varder* den som uppnått myndig ålder förklarad omyndig, skall förmyndaren, inom tre månader från det förmyndarskapet inskrevs, till överförmyndaren *ingiva* förteckning över den omyndiges egendom vid tiden för omyndighetsförklaringen.

Har den omyndige efter den tid som avses i första stycket erhållit egendom som skall stå under förmyndarens förvaltning, skall förteckning över denna egendom *ingivas* till överförmyndaren inom en månad därefter.

Är det andel i *oskiftat* bo som tillfallit omyndig, skall förteckning, *varom ovan stadgas*, *ingivas* först inom en månad efter det bodelning eller skifte skett.

När egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning, första gången tillfaller *den underårige*, skall förmyndaren inom en månad därefter *inge* förteckning över egendomen till överförmyndaren. *Blir* den som uppnått myndig ålder förklarad omyndig, skall förmyndaren, inom tre månader från det förmyndarskapet inskrevs, till överförmyndaren *inge* förteckning över den omyndiges egendom vid tiden för omyndighetsförklaringen.

Har den omyndige efter den tid som avses i första stycket erhållit egendom som skall stå under förmyndarens förvaltning, skall förteckning över denna egendom *inges* till överförmyndaren inom en månad därefter.

Har andel i *dödsbo* eller *annat bo* tillfallit *den omyndige*, skall förteckningen *inges* först inom en månad efter det bodelning eller skifte skett.

17 kap.

5 §

Äger den omyndige del i *oskiftat bo*, skall överförmyndaren med ledning av bouppteckningen och avgivna årsuppgifter tillse, att förmyndaren väl vårdar den omyndiges rätt i boet. Finner överförmyndaren anledning till anmärkning, *skall vad i 3 och 4 §§ stadgas äga motsvarande tillämpning.*

Äger den omyndige del i *dödsbo eller annat bo*, skall överförmyndaren med ledning av bouppteckningen och avgivna årsuppgifter tillse, att förmyndaren väl vårdar den omyndiges rätt i boet. Finner överförmyndaren anledning till anmärkning *gäller 3 och 4 §§.*

18 kap.

2 §

Hava förmyndaren eller *hans* make och den omyndige del i oskiftat dödsbo, skall god man av rätten förordnas att vårda den omyndiges rätt i boet vid boutredningen *så ock* vid bodelning och skifte eller ingående av avtal om *sammanlevnad i oskiftat bo*. God man *skall ock* förordnas *för den omyndige*, om *eljest å hans vägnar* rättshandling skall *företagas*, vid vilken förmyndaren, *efter vad i 13 kap. 2 § stadgas*, *ej äger* företräda den omyndige, eller fråga uppstår om rättegång mellan den omyndige och förmyndaren eller *hans* make eller någon som förmyndaren företräder.

Har förmyndaren eller *dennes* make och den omyndige del i oskiftat dödsbo, skall god man av rätten förordnas att vårda den omyndiges rätt i boet vid boutredningen *samt* vid bodelning och skifte eller ingående av avtal om *förvaltningen av dödsboet*. Även i *annat fall* *skall* god man förordnas om *sådan* rättshandling skall *företas*, vid vilken förmyndaren *enligt 13 kap. 2 § inte har rätt* att företräda den omyndige, eller fråga uppstår om rättegång mellan den omyndige och förmyndaren eller *dennes* make eller någon som förmyndaren företräder.

Förekommer i annat fall *än i första stycket* sägs angelägenhet, *däri* förmyndaren eller *hans* make kan *hava* ett intresse *stridande* mot myndlingens, *förordne ock* rätten god man för den omyndige, om förmyndaren *det* begär eller *det eljest finnes* lämpligt.

Förekommer i annat fall angelägenhet, *i vilken* förmyndaren eller *dennes* make kan *ha* ett intresse *som strider* mot myndlingens, *skall* rätten *förordna* god man för den omyndige, om förmyndaren begär *det* eller *det i annat fall är* lämpligt.

20 kap.

8 §

Beslut eller dom, som i mål om omyndighetsförklaring eller i ärende om förmynderskap eller godmanskap enligt denna balk meddelas av

Beslut eller dom, som i mål om omyndighetsförklaring eller i ärende om förmynderskap eller godmanskap enligt denna balk meddelas av

överförmyndaren eller rätten, länder till efterrättelse utan hinder av att talan förs däremot. Vad som nu har sagts gäller ej rättens avgörande, varigenom avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.

överförmyndaren eller rätten, gäller som lagakraftvunnen dom även om talan förs däremot. Detta gäller dock ej rättens avgörande, varigenom avtal om gemensam förvaltning av dödsbo hävs eller en förmyndare eller god man förpliktas att utge vite.

1. Denna lag träder i kraft den
2. Har avtal enligt 24 kap. ärvdabalken träffats före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser därom.

5. Förslag till Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om jordabalken
dels att 12 kap. 47a § skall upphöra att gälla,
dels att 12 kap. 33 och 47 §§ samt 20 kap. 7 och 8 §§ skall ha nedan angivna
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

33 §

Bestämmelserna i 32 § äger motsvarande tillämpning på hyresrättens
övergång genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande
förvärv.

Har hyresrätten till lägenhet, som
varit avsedd att *uteslutande eller*
huvudsakligen användas som ge-
mensam bostad för hyresgästen och
hans make, tillagts maken genom
bodelning eller skifte *med anledning*
av boskillnad, äktenskapsskillnad
eller hyresgästens död, får dock
maken träda i hyresgästens eller
dödsboets ställe. Sådan rätt tillkom-
mer även efterlevande make som är
ensam arvinge efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden
underrättats om att hyresrätten till-
lagts hyresgästens make enligt andra
stycket svarar hyresgästen eller hans
dödsbo ej för sina förpliktelser enligt
hyresavtalet. Hyresgästens make svar-
ar jämte hyresgästen eller hans döds-
bo för sådana förpliktelser enligt
avtalet som hänför sig till tiden före
underrättelsen.

Andra och tredje styckena äger
motsvarande tillämpning, när lägen-
heten hyrts av makar gemensamt.

*Andra-fjärde styckena äger mot-
svarande tillämpning, när någon har
övertagit hyresrätt enligt lagen
(1973:651) om ogifta samboendes
gemensamma bostad.*

Har hyresrätten till lägenhet, som
varit avsedd att huvudsakligen tjäna
som gemensam bostad för hyresgäs-
ten och hans *eller hennes* make *eller*
sambo, tillagts maken *eller sambon*
genom bodelning eller skifte *av*
makars bo, får dock maken *eller*
sambon träda i hyresgästens eller, *om*
denne avlidit, i dödsboets ställe.
Sådan rätt tillkommer även efterle-
vande make som är ensam arvinge
efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden
underrättats om att hyresrätten till-
lagts hyresgästens make *eller sambo*
enligt andra stycket svarar hyresgäs-
ten eller hans *eller hennes* dödsbo ej
för sina förpliktelser enligt hyresavta-
let. Hyresgästens make *eller sambo*
svarar jämte hyresgästen eller hans
eller hennes dödsbo för sådana för-
pliktelser enligt avtalet som hänför
sig till tiden före underrättelsen.

Andra och tredje styckena äger
motsvarande tillämpning, när lägen-
heten hyrts av makar *eller sambor*
gemensamt.

47 §

Har lägenheten hyrts av flera
gemensamt och har de på grund av

Har lägenheten hyrts av flera
gemensamt och har de på grund av

uppsägning, som gjorts av en av dem, eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är medhyresgäst berättigad till förlängning, om hyresvärden skäligen kan nöjas med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad eller hyresavtalet kan uppsägas enligt 28 § utan att likväl hyresvärden uppsagt avtalet på någon av dessa grunder. Är medhyresgästen make till den som uppsagt avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har han den rätt som angivits även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyra. Detta gäller också när hyresvärden bringar hyresavtalet att upphöra på grund av förverkandet.

Om hyresgäst, som är gift och vars make ej har del i hyresrätten, uppsäger hyresavtalet eller vidtager annan åtgärd för att bringa det att upphöra eller om han i annat fall ej har rätt till förlängning av avtalet, är maken, om han har sin bostad i lägenheten, berättigad till förlängning, såvida hyresvärden skäligen kan nöjas med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden uppsagt hyresavtalet att upphöra på grund av förverkande eller förhållande som avses i 28 §. Bestämmelserna i 48 §, 49 § första och tredje styckena och 50–53 §§ om hyresgäst äger tillämpning även i fråga om hyresgästs make.

Förlänges hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna för förpliktelseerna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat avtalas med hyresvärden.

uppsägning, som gjorts av en av dem, eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är medhyresgäst berättigad till förlängning, om hyresvärden skäligen kan nöjas med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad eller hyresavtalet kan uppsägas enligt 28 § utan att likväl hyresvärden uppsagt avtalet på någon av dessa grunder. Är medhyresgästen make *eller sambo* till den som uppsagt avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har han *eller hon* den rätt som angivits även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyra. Detta gäller också när hyresvärden bringar hyresavtalet att upphöra på grund av förverkandet.

Om hyresgäst, som är gift *eller samboende* och vars make *eller sambo* ej har del i hyresrätten, uppsäger hyresavtalet eller vidtager annan åtgärd för att bringa det att upphöra eller om han i annat fall ej har rätt till förlängning av avtalet, är maken *eller sambon*, om han *eller hon* har sin bostad i lägenheten, berättigad till förlängning, såvida hyresvärden skäligen kan nöjas med honom *eller henne* som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden uppsagt hyresavtalet att upphöra på grund av förverkande eller förhållande som avses i 28 §. Bestämmelserna i 48 §, 49 § första och tredje styckena och 50–53 §§ om hyresgäst äger tillämpning även i fråga om hyresgästs make *eller sambo*.

Förlänges hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna *eller samborna* för förpliktelseerna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat avtalas med hyresvärden.

20 kap.

7 §

Förekommer icke omständighet som avses i 6 §, skall lagfartsansökan förklaras vilande, om

1. vid köp, byte eller gåva överlåtarens underskrift på fångeshandlingen icke är styrkt av två vittnen och överlåtelsen ej skett genom statlig myndighet,

2. fångesmannen ej har lagfart och fall som avses i 9 § icke föreligger,

3. rättegång pågår om hävning eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna,

4. lagfart sökes på grund av testamente, dom eller förrättning som ännu icke vunnit laga kraft,

5. vid förvärv genom legat detta ej utgivits,

6. vid förvärv på exekutiv försäljning köpebrev ej utfärdats eller vid expropriation eller liknande tvångsförvärv inlösen ej fullbordats,

7. vid överlåtelse *överlåtaren är gift och förvärvet enligt giftermålsbalkens bestämmelser är beroende av andra makens samtycke,*

7. vid överlåtelse *förvärvet enligt äktenskapsbalkens bestämmelser är beroende av överlåtarens makes eller sambos samtycke, dock att vad som nu har sagts om samtycke av sambo gäller endast om anteckning skett att fastigheten utgör för samborna gemensam bostad,*

8. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt ärvdabalkens bestämmelser är beroende av dödsbodelägaras samtycke,

9. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning,

10. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat.

11. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd,

12. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

8 §

Har lagfartsansökan förklarats vilande på den grund att överlåtarens underskrift på fångeshandlingen icke är styrkt av två vittnen, skall överlåtaren föreläggas att inom viss tid väcka talan vid domstol, om han anser att förvärvet är ogiltigt. Efterkommes ej föreläggandet, utgör bristen i fråga om bevittning icke hinder mot lagfart. Erinran om detta skall intagas i föreläggandet.

Har lagfartsansökan förklarats vilande på den grund att sambos samtycke till överlåtelsen ej lämnats, skall vad som sägs i första stycket om överlåtaren och bristen i fråga om bevitning gälla den vars samtycke enligt anteckning i fastighetsboken erfordras och bristen i fråga om samtycke.

Denna lag träder i kraft den

Äldre lag gäller fortfarande om samlevnaden mellan sambor har upplösts eller överlåtelsen ägt rum före ikraftträdandet.

6. Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 9 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap. 9 §

Twist om arv eller testamente eller om bodelning mellan arvingar och efterlevande make skall upptagas av den rätt, där den döde skolat svara i tvistemål i allmänhet.

Twist om bodelning mellan makar eller sambor skall upptas av den rätt där endera skall svara i tvistemål i allmänhet. Har endera avlidit, skall twist om bodelning mellan arvingarna och den efterlevande upptas av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet. Detsamma gäller twist om arv eller testamente. Finns ej behörig domstol enligt vad som har sagts nu, upptas målet av Stockholms tingsrätt.

Twist om bodelning mellan makar i anledning av boskillnad eller äktenskapsskillnad skall upptagas av den rätt, där mannen skall svara i tvistemål i allmänhet, eller, om mannen ej är skyldig att i sådant mål svara vid svensk domstol, där hustrun svarar i sådant mål.

Trots vad som sägs i första stycket skall klander mot bodelning som har förrättats av bodelningsförrättare upptas av den rätt som har förordnat denne. Detsamma gäller klander mot arvskifte som förrättats av skiftesman.

Finnes i mål, som avses i denna paragraf, ej behörig domstol enligt vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Denna lag träder i kraft den

7. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1904 nr 48 s. 1) om samäganderätt

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1904 nr 48 s. 1) om samäganderätt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

*Vad i denna lag finnes stadgat äge ej tillämpning å sådan samfällighet, som avses i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, eller å sådan allmänning, som avses i lagen (1952:166) om häradsallmänningar eller lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; ej heller vare i något fall lagens föreskrifter tillämpliga i fråga om bildande av jaktvårdsområde, bestående av *allenast* en fastighet, eller av fiskevårdsområde, omfattande *allenast* en fastighet eller det till *allenast* en fastighet hörande fisket.*

*Denna lag är ej tillämplig på makars eller sambors bostad eller bohag som kan bli föremål för bodelning enligt äktenskapsbalken. Den gäller ej heller sådan samfällighet som avses i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter eller sådan allmänning som avses i lagen (1952:166) om häradsallmänningar eller lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, ej heller i fråga om bildande av jaktvårdsområde, bestående av *bara* en fastighet, eller av fiskevårdsområde, omfattande *bara* en fastighet eller det till *bara* en fastighet hörande fisket.*

Beträffande egendomsgemenskap mellan äkta makar eller delägare i oskift dödsbo eller dem, som äro i bolag samman eller äro redare i samma fartyg eller deltagare i samma gruvrörelse, gäller vad därom är särskilt stadgat.

Vad i 15 kap. 16 § föräldrabalken stadgas skall ej äga tillämpning i fråga om försäljning enligt denna lag av samfälld fast egendom, vari omyndig äger del.

Denna lag träder i kraft den

8. Förslag till Lag om ändring i konkurslagen (1921:225)

Härigenom föreskrivs att 32 § konkurslagen (1921:225) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §

Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären eftergivit sin rätt i avsevärd mån eller låtit egendom frångå sig mot att fordran mot honom utlagts på hanslott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen kommit in till rätten senare än två år före fristdagen och det icke visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Bodelning mellan gäldenären och dennes make eller sambo, vid vilken gäldenären i avsevärd mån eftergivit sin rätt, går i motsvarande mån åter. Detsamma gäller om gäldenären vid bodelning med sin make låtit egendom frångå sig mot att fordran mot honom eller henne utlagts på hans eller henneslott. En bodelning skall dock ej gå åter, om det visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans eller hennes skulder, ej heller om bodelningen förrättats mellan makar och bodelningshandlingen getts in till rätten mer än två år före fristdagen.

Vad i första stycket sägs om bodelning mellan gäldenären och dennes make eller sambo gäller, när maken eller sambon är död, bodelning mellan gäldenären och makens eller sambons arvingar och universella testamentsstagare.

Denna lag träder i kraft den

9. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1927:77) om försäkringsavtal dels att 3, 103, 104–105, 116 och 122 §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 103a § och 115a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Avviker försäkringsvillkor från bestämmelse i denna lag, vare det ej hinder för villkorets tillämpning, med mindre sådant i lagen angives.

Överlåtelse, pantsättning, förmanstagarförordnande eller annat förfogande över försäkring är utan verkan om förfogandet skett i strid mot försäkringsvillkor, som enligt kommunalskattelagen (1928:370) skall intagas i försäkringsavtalet. Förbud mot överlåtelse skall dock ej utgöra hinder mot utmätning eller överlåtelse vid ackord eller konkurs i vidare mån än sådant hinder föreligger på grund av vad eljest föreskrivits i lag eller annan författning.

Avviker ett försäkringsvillkor från någon bestämmelse i denna lag, utgör det inte hinder mot tillämpning av villkoret, om inte sådant anges i lagen.

Ett förmanstagarförordnande enligt denna lag är utan verkan i den mån det står i strid mot försäkringsvillkor, som enligt kommunalskattelagen (1928:370) skall tas in i försäkringsavtalet. Detsamma gäller överlåtelse, pantsättning och annat förfogande över en försäkring. Förbud mot överlåtelse skall dock inte utgöra hinder mot utmätning eller överlåtelse vid ackord eller konkurs i vidare mån än sådant hinder föreligger på grund av vad som annars har föreskrivits i lag eller annan författning.

103 §

Förordnande om förmanstagens insättande eller återkallelse av sådant förordnande skall, för att vara gällande, skriftligen meddelas försäkringsgivaren eller ock genom dennes försorg antingen intagas i försäkringsbrevet eller därå antecknas.

Försäkringstagaren är skyldig att underrätta sin make om han insätter eller utesluter maken som förmanstagarare. Försäkringsgivaren är skyldig att på förfrågan underrätta maken i vilken omfattning maken är förmanstagarare.

103a §

Finns inte förmanstagarförordnande och gäller försäkringen på ägarens liv, skall vid hans död såsom förmanstagarförordnande gälla, att

försäkringsbeloppet skall tillfalla hans make eller, om han inte efterlämnar make, hans arvingar och universella testamentstagare att fördelas mellan dem som om det ingått i kvarlåtenskapen.

Vad i första stycket sägs om efterlevande makes rätt till försäkringsbelopp skall inte tillämpas när mål om äktenskapsskillnad pågick vid försäkringstagarens död.

104 §

Är förmånstagare insatt, skall försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, ej ingå i dennes kvarlåtenskap.

Har försäkringstagaren efterlämnat make eller bröstarvinge och hade förordnandet kunnat återkallas av försäkringstagaren, skall försäkringsbeloppet vid beräkningen av dödsbodelägares gifstorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller rätt till laglott behandlas som om beloppet hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente.

Försäkring eller försäkringsbelopp som vid försäkringstagarens död tillfaller en förmånstagare ingår inte i försäkringstagarens kvarlåtenskap.

Inträffade dödsfallet sedan det dömts till skillnad i försäkringstagarens äktenskap eller talan därom väckts och kan försäkringstagarens make inte få ut sin vid bodelningen beräknade andel därför att försäkringen eller försäkringsbeloppet tillfaller annan som förmånstagare, är denne skyldig att avstå vad som fattas.

I fråga om tjänstegrupplivförsäkring skall andra stycket dock ej tillämpas på belopp som på grund av försäkringen tillfaller en make eller med make likställd person eller någon bröstarvinge.

Om rätt för en avliden försäkringstagares borgenärer att i visst fall hålla sig till försäkringsbeloppet finns bestämmelser i 116 § andra stycket.

105 §

Vid tolkning av bestämmelser om förmånstagares rätt till försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, skall, där ej annat framgår av omständigheterna, iakttagas följande:

Har försäkringstagaren betecknat sin make såsom förmånstagare, skall, där han vid sin död var omgift, förordnandet gälla till förmån för

Har försäkringstagaren betecknat sin make såsom förmånstagare, skall, där han vid sin död var omgift, förordnandet gälla till förmån för

den, med vilken han då levde i äktenskap.

Äro försäkringstagarens barn insatta såsom förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för bröstarvinge och, där flera sådana förmånstagare finnas, envar av dem äga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren insatt make och barn såsom förmånstagare, skall, såframt flera förmånstagare finnas, envar av dem taga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som vid dödsfall gälla i fråga om hodelning och om sådan förmånstagares arvsrätt.

Äro försäkringstagarens arvingar insatta såsom förmånstagare, tage envar av dem del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

den, med vilken han då levde i äktenskap. Förordnandet skall anses förfallet om mål om äktenskapsskillnad pågick vid försäkringstagarens död.

Har försäkringstagaren insatt make och barn såsom förmånstagare, skall, halva försäkringsbeloppet tillfalla maken och andra hälften bröstarvingarna att fördelas mellan dem på sätt anges i föregående stycke.

Är försäkringstagarens arvingar insatta såsom förmånstagare, skall försäkringsbeloppet fördelas efter de grunder, som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren. Efterlämnar försäkringstagaren make och en eller flera bröstarvingar skall en tredjedel av beloppet tillfalla maken och återstoden bröstarvingarna.

115a §

Försäkringsgivaren är inte skyldig att betala försäkringsbelopp till en förmånstagare om försäkringsgivaren efter försäkringsfallet i god tro redan har betalat ut beloppet till någon som framstått som berättigad.

116 §

Är försäkring tagen å försäkringstagarens eller hans makes liv, må rätt, som på grund av försäkringsavtalet tillkommer endera av dem, ej tagas i mät för någonderas gäld, utan så är att enligt avtalet premiebetalningen skall vara fullgjord under en tid understigande tio år eller under något år erlagts premie, som uppgår till mer än en femtedel av sammanlagda beloppet av de premier, som skolat erläggas därest premiebetalningen lika fördelats på tio år från avtalets slutande. Har försäkringen tagits endast för dödsfall, må den på avtalet grundade rätten dock icke i något fall tagas i mät för sådan gäld, med mindre premiebetalningen under något år överstigit två gånger den premie som skolat erläggas, därest försäkringen tagits vid början av det året och försäkringsbeloppet skolat utbetalas endast om den försäkrade dött under samma år.

Är i fall, då rätt på grund av livförsäkringsavtal må tagas i mät, förmånstagare insatt utan att försäkringstagaren gent emot honom förbundet sig att låta förordnandet stå vid makt, äge efter försäkringstagarens död dennes borgenärer, i den mån deras fordringar ej kunna utgå ur kvarlåtenskapen, samma rätt till försäkringsbeloppet som de skulle hava ägt om det tillagts förmånstagaren genom testamente.

Har, då rätt på grund av livförsäkringsavtal må tagas i mät, försäkringstagaren ej gent emot förmånstagaren förbundet sig att låta förordnandet stå vid makt, äge efter försäkringstagarens död dennes borgenärer, i den mån deras fordringar ej kunna utgå ur kvarlåtenskapen, samma rätt till försäkringsbeloppet som de skulle hava ägt om det tillagts förmånstagaren genom testamente.

122 §

Vad i 102, 103, 105 och 106 §§ samt 104 § första stycket är för livförsäkring stadgat beträffande förmånstagare skall äga motsvarande tillämpning, när fråga är om olycksfalls- eller sjukförsäkring.

Vad i 102–106 §§ och 115a § är för livförsäkring stadgat beträffande förmånstagare skall äga motsvarande tillämpning, när fråga är om olycksfalls- eller sjukförsäkring.

Denna lag träder i kraft den

Äldre lag gäller fortfarande om försäkringstagaren avlidit före ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelserna till lagen (1975:1353) om ändring i 3 § lagen om försäkringsavtal skall fortfarande gälla.

10. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden**

Häriigenom föreskrivs att 1 och 5 §§ lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, *så ock* egendom, som *må tillfalla* fonden genom gåva *eller testamente*, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet såsom en särskild fond för främjande av vård och uppfostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, *samt* egendom, som *tillfaller* fonden genom gåva, *testamente eller förmånstagarförordnande*, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet såsom en särskild fond för främjande av vård och uppfostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade.

Av medel, som under ett räkenskapsår influiter, skall vid årets utgång en tiondel läggas till fonden. Årsteroden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

5 §

Arv, som har tillfallit fonden, får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses billigt. Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får beslut ej fattas om att till någon avstå egendom till ett värde överstigande 200 000 kronor.

Vill någon att arv som tillfallit fonden skall helt eller delvis avstås skall han inge sin ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Det åligger länsstyrelsen att genast underrätta kammarkollegiet om ansökningen samt, efter verkställd utredning, till kollegiet insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Kollegiet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till regeringen, om inte kollegiet äger besluta i ärendet.

Bestämmelserna i de föregående styckena skall äga motsvarande tillämpning när försäkringsbelopp tillfaller allmänna arvsfonden såsom förmånstagare enligt 103a § lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

Denna lag träder i kraft den

11. Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att sextonde stycket under 1. i anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Ny ägare till pensionsförsäkring skall omedelbart underrätta försäkringsgivaren om förvärvet av försäkringen. Återköp av pensionsförsäkring får utan hinder av bestämmelserna i denna lag ske om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 10 000 kronor eller om särskilda skäl föreligger och riksskatteverket på särskild ansökan medger det.

Föreslagen lydelse

Ny ägare till pensionsförsäkring skall omedelbart underrätta försäkringsgivaren om förvärvet av försäkringen. Återköp av pensionsförsäkring får utan hinder av bestämmelserna i denna lag ske om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 10 000 kronor eller om särskilda skäl föreligger och riksskatteverket på särskild ansökan medger det. *Återköp får också ske i den mån det erfordras för att försäkringsgivaren enligt 13 kap. 5 § äktenskapsbalken skall kunna återbetala premier.*

Denna lag träder i kraft den. . . .

**12. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser
om gåva**

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Om utfästelse av trolovad eller make att under äktenskapet till andra maken utgiva penningar eller annat stadgas i giftermålsbalken.

Angående utfästelse om gåva som icke må göras gällande under givarens livstid stadgas i lagen om arvsavtal.

Bestämmelser om de gåvor mellan makar som får åberopas mot givarens borgenärer finns i äktenskapsbalken.

Angående utfästelse om gåva som inte får göras gällande under givarens livstid finns bestämmelser i ärvdebalken.

Denna lag träder i kraft den

14. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Förslagen lydelse

6 §

Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten *hava* den sammansättning som anges i tredje stycket,

om ärendet är tvistigt,
om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller
om ärendet angår

1. *medgivande till äktenskap enligt 2 kap. 2 § giftermålsbalken eller till åtgärd beträffande makars egendom enligt 6 kap. 6 § nämnda balk eller förordnande angående sådan egendoms förvaltning i andra fall,*

2. talan mot överförmyndares beslut,

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond, tillstånd till vinstutdelning i bolag, skyldighet för bolag eller förening att träda i likvidation, förordnande eller entledigande av likvidator eller tillstånd till försäljning av egendom under likvidation eller till fusion,

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämnd, när ärendet skall prövas enligt *giftermålsbalken* eller föräld-

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten *ha* den sammansättning som anges i tredje stycket,

om ärendet är tvistigt,
om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller
om ärendet angår

1. *tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 2 § äktenskapsbalken.*

2. talan mot överförmyndares beslut,

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond, tillstånd till vinstutdelning i bolag, skyldighet för bolag eller förening att träda i likvidation, förordnande eller entledigande av likvidator eller tillstånd till försäljning av egendom under likvidation eller till fusion,

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämnd, när ärendet skall prövas enligt *äktenskapsbalken* eller för-

rabalken, samt eljest av minst tre och högst fyra lagfarna domare. Har nämnd säte i rätten *äger 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.*

äldrabalken, samt eljest av minst tre och högst fyra lagfarna domare. Har nämnd säte i rätten *gäller 14 kap. 17–19 §§ äktenskapsbalken.*

Denna lag träder i kraft den

Har ansökan i ärendet gjorts före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre lag.

15. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse**

Härigenom föreskrivs att 340a § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Förelagten lydelse*

340a §

Personuppgift, som införts i personregister som avses i datalagen (1973:289) och som angiver att försäkringstagare vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för annan, må ej utlämnas till denne.

Personuppgift, som införts i personregister som avses i datalagen (1973:289) och som angiver att försäkringstagare vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för annan, må ej utlämnas till denne.
Vad nu sagts gäller inte om personuppgiften avser försäkringstagarens make.

Denna lag träder ikraft den

16. Förslag till Lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 2 § fastighetsbildningslagen (1970:988) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.
2 §

Utan hinder av villkoren i 1 § får fastigheter som tillhör äkta makar var för sig eller innehås med olika rätt i äktenskapet sammanläggas, om makarna träffar avtal om sin rätt i den fastighet som bildas genom sammanläggningen. Sådant avtal skall upprättas i samma form som äktenskapsförord. Tillhör fastigheterna ena maken som enskild egendom och som giftorättsgods, skall genom avtalet bestämmas att den nybildade fastigheten i sin helhet skall vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods. Tillhör fastigheterna makarna var för sig, skall bestämmas att makarna skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten som enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, om ej annat avtalats. Innefattar avtalet gåva, äger 8 kap. 5 § giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Fastigheter som tillhör makar får, utan hinder av att de icke har samme ägare, sammanläggas, om makarna träffar avtal om sin rätt i den fastighet som bildas genom sammanläggningen. Sådant avtal skall upprättas skriftligen och undertecknas av makarna. I avtalet skall makarna bestämma vilken andel som skall tillkomma vardera maken i den nybildade fastigheten.

Fastighet som make fått i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom eller som make erhållit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift får ingå i sammanläggning med stöd av avtal som avses i första stycket endast om den nybildade fastigheten enligt avtalet skall vara den makens enskilda egendom.

Denna lag träder i kraft den

17. Förslag till Kungörelse om ändring i fastighetsbildningskungörelsen (1971:762)

Härigenom föreskrivs att 23 § fastighetsbildningskungörelsen (1971:762) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Har avtal träffats enligt 12 kap. 2 § fastighetsbildningslagen (1970:988), skall fastighetsregistermyndigheten, när uppgift om sammanläggningen införts i fastighetsregistret, sända bestyrkt avskrift av avtalet med angivande av makarnas namn, yrke och hemvist till den myndighet som för äktenskapsregistret. Sådan avskrift skall också sändas till domstol som avses i 8 kap. 11 § giftermålsbalken för att tagas in i bouppteckningsprotokollet. Innefattar avtalet gåva, skall fastighetsregistermyndigheten dessutom genast låta införa kungörelse om avtalet i Post- och Inrikes Tidningar och i ortstidning.

Fastighetsbildningsmyndigheten skall i beslutet om sammanläggning yttra sig om huruvida avtalet innefattar gåva.

Har avtal träffats enligt 12 kap. 2 § fastighetsbildningslagen (1970:988) skall fastighetsregistermyndigheten, när uppgift om sammanläggningen införts i fastighetsregistret, sända bestyrkt avskrift av avtalet med angivande av makarnas namn, yrke, hemvist och personnummer till tingsrätten för registrering enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

Denna kungörelse träder i kraft den.

Lagrådsremissens lagförslag

1 Förslag till

Lag om införande av äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs följande.

Ikraftträdande m. m.

1 § Äktenskapsbalken och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2 § Genom äktenskapsbalken upphävs, med den begränsning som följer av denna lag, giftermålsbalken i Sveriges rikets lag och lagen (1959:157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

3 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till föreskrifter som har ersatts genom bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

Tillämpning av övergångsbestämmelser till vissa lagar om ändring i giftermålsbalken

4 § Tredje stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1970:999) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

5 § Punkt 5 fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1973:645) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla, såvitt gäller verkan av hemskillnad.

6 § Punkterna 2 och 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1978:854) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

Bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser skall dock fullgöras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken. För bidragsskyldighet som har bestämts enligt äldre bestämmelser gäller i fråga om jämkning äktenskapsbalken.

7 § Övergångsbestämmelsen till lagen (1981:360) om ändring i giftermålsbalken skall fortfarande gälla.

Övergångsbestämmelser till 7 och 8 kap. äktenskapsbalken

8 § Har en make före ikraftträdandet förfogat över sin egendom utan den andra makens samtycke, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om åtgärdens giltighet och den tid inom vilken klander skall väckas. Det samma gäller beträffande förfoganden efter ikraftträdandet, om bodelning skall ske enligt äldre bestämmelser.

9 § Har före ikraftträdandet ett äktenskapsförord getts in till domstol för registrering, skall registreringen ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

10 § Om en gåvohandling som har upprättats före ikraftträdandet ges in till domstol för registrering efter ikraftträdandet, skall gåvan registreras enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken.

Har trolovade upprättat ett äktenskapsförord som innebär att en gåva skall tillfalla en av dem vid äktenskapets ingående och har de gift sig före ikraftträdandet, blir gåvan gällande inom den tid som anges i 8 kap. 12 § första meningen giftermålsbalken även om äktenskapsförordet ges in till tingsrätten efter ikraftträdandet. I sådana fall skall registrering ske enligt bestämmelserna i giftermålsbalken.

Har den ena maken före ikraftträdandet gett den andra maken en gåva som enligt äldre bestämmelser har krävt äktenskapsförord, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om den andra makens ansvar för givarens skuld.

Övergångsbestämmelser till 9–13 kap. äktenskapsbalken

11 § Har före ikraftträdandet talan om äktenskapsskillnad väckts eller den ena maken avlidit, skall äldre bestämmelser om bodelning tillämpas.

Om ett mål om äktenskapsskillnad pågår och en make begär bodelning, skall sådan dock förrättas genast. I fråga om verkan av en sådan bodelning när målet inte leder till äktenskapsskillnad skall bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas.

12 § Har ansökan om boskillnad gjorts före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas.

Övergångsbestämmelse till 14 kap. äktenskapsbalken

13 § Har mål som avses i 14 kap. äktenskapsbalken inletts i en domstol före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om förfarandet.

Övergångsbestämmelse till 16 kap. äktenskapsbalken

14 § Har ett äktenskapsförord registrerats enligt bestämmelserna i giftermålsbalken, får äktenskapsförordet efter ikraftträdandet inte förklaras ogiltigt på den grunden att rätten inte var behörig enligt äldre bestämmelser.

Särskilda bestämmelser om äktenskap som har ingåtts före år 1921

15 § Lagen (1920:406) om införande av nya giftermålsbalken skall fortfarande gälla för äktenskap som har ingåtts före år 1921, om inte annat sägs i det följande. I de fall då det i den lagen anges att föreskrifter i nya giftermålsbalken skall tillämpas och dessa har ersatts av bestämmelser i äktenskapsbalken, skall i stället äktenskapsbalkens bestämmelser tillämpas.

16 § Då skifte sker av makarnas bo, skall den make som bäst behöver deras gemensamma bostad ha rätt att få denna. Om egendomen tillhör den andra maken enskilt, gäller detta dock inte om egendomen har tillfallit denne genom gåva, arv eller testamente med villkor att den skall tillhöra maken enskilt. En förutsättning för att en make skall få överta en bostad

som tillhör den andra maken är vidare att ett sådant övertagande även med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Vad som sägs i första stycket om bostaden gäller även makarnas gemensamma bohag.

Beträffande vad som avses med makarnas gemensamma bostad och bohag gäller 7 kap. 4 § äktenskapsbalken. I övrigt tillämpas på övertagandet 11 kap. 7 §, 8 § andra och tredje styckena och 10 § äktenskapsbalken. Vad som sägs i dessa bestämmelser om giftorättsgods skall i stället avse det samfällda boet.

Bestämmelserna i denna paragraf skall inte tillämpas i fall som avses i 11 § första stycket.

17 § Bestämmelserna i 10 kap. 3 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 5 § äktenskapsbalken skall tillämpas även på äktenskap som har ingåtts före år 1921. Vad som sägs i dessa bestämmelser om bodelning skall i stället avse skifte av makarnas bo, och vad som sägs om giftorättsgods skall avse den egendom som skall skiftas.

Lag om ikraftträdande av lagen (1987:000) om sambors
gemensamma hem.

Härigenom föreskrivs följande.

Lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Genom lagen om sambors gemensamma hem upphävs lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad. Den gamla lagen skall dock fortfarande tillämpas, om samboförhållandet har upphört före ikraftträdandet.

3 Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken

Prop. 1986/87:86

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 3 kap. 1 och 2 §§, 6 kap. 20 §, 7 kap. 15 §, 14 kap. 12 §, 16 kap. 8 § samt 20 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 14 kap. skall föras in en ny paragraf, 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Vill man som enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att han icke är fader till barnet, skall han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han *icke* varaktigt sammanbott med barnet och *heller icke* efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har var och en som *jämte eller näst efter barnet* är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Är mannen död och har han *inte* varaktigt sammanbott med barnet och *inte heller* efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har *den avlidnes maka och* var och en som *jämte eller näst efter barnet* är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka *sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Rätt för arvinge att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att mannen är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framstälts mot mannens dödsbo.

2 §

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man *ej* är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot *dem som då talan väckes äro närmast till arv.*

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man *inte* är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka *sådana* arvingar som avses i 3 kap. 2 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot *den eller dem som har den bästa arvsrätten efter mannen när talan väcks.*

¹ Balken omtryckt 1983:485.

6 kap.

20 §

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge *kan* rätten, för tiden till dess att *det föreligger ett avgörande* som har vunnit laga kraft, *förordna* om vårdnad eller umgänge efter vad rätten finner skäligt.

Förordnande enligt första stycket *kan på yrkande* meddelas utan huvudförhandling. *Innan förordnande* meddelas skall motparten *beredas* tillfälle att yttra sig *över yrkandet*. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. *Har förordnande meddelats, skall rätten när målet eller ärendet avgörs pröva om åtgärden skall bestå.*

Förordnande som nu har nämnts *går i verkställighet på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft men kan när som helst återkallas* av rätten.

I mål eller ärenden om vårdnad eller umgänge *får* rätten, för tiden till dess att *frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut* som har vunnit laga kraft, *besluta* om vårdnad eller umgänge efter vad rätten finner skäligt.

Ett sådant beslut får meddelas utan huvudförhandling. *Innan beslutet* meddelas skall motparten *få tillfälle att yttra sig i frågan*. Rätten kan inhämta upplysningar från socialnämnden i frågan. *Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet eller ärendet avgörs.*

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

7 kap.

15 §

I mål om underhåll till barn *kan* rätten för tiden *intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna* om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, *får förordnande som nu nämnts ej* meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Förordnande enligt första stycket *kan på yrkande* meddelas utan huvudförhandling. *Innan förordnande* meddelas, skall motparten *beredas* tillfälle att yttra sig *över yrkandet*. *Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet avgöres, om åtgärden skall bestå.*

Förordnande som nu nämnts *går i verkställighet lika med laga kraft*

I mål om underhåll till barn *får* rätten, för tiden till dess att *frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft, besluta* om underhållet efter vad som är skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock åläggas någon endast om det finns sannolika skäl för att bidragsskyldighet föreligger. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, *får beslut om skyldighet att utge bidrag inte* meddelas, om flera män är instämnda i målet.

Beslut enligt första stycket *kan* meddelas utan huvudförhandling. *Innan beslutet* meddelas, skall motparten *få tillfälle att yttra sig i frågan*. *Har rätten meddelat ett beslut, skall den ompröva det när målet avgörs.*

Ett beslut enligt denna paragraf får verkställas på samma sätt som

ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

en dom som har vunnit laga kraft. Beslutet får dock när som helst ändras av rätten.

14 kap.

6 a §

En förmyndare får för den omyndiges räkning avstå från arv på det sätt som anges i 3 kap. 9 § ärvdebalken, om överförmyndaren samtycker till åtgärden.

7 §

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5 eller 6 § bort ske, skall vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av omyndigs egendom äga motsvarande tillämpning.

Inhämtas ej överförmyndarens samtycke, då detta enligt 2, 3, 5, 6 eller 6 a § bort ske, skall vad för sådant fall är stadgat beträffande förvaltning av omyndigs egendom äga motsvarande tillämpning.

15 kap.

12 §

Förvärvar omyndig värdehandling som avses i 8 §, eller äger omyndig eljest att av annan utfå sådan värdehandling, må den som skall utgiva handlingen fullgöra sin förpliktelse genom att i den omyndiges namn nedsätta handlingen i öppet förvar hos bank, såvida ej den omyndige äger att själv förvalta handlingen. Förpliktelse att utgiva penningbelopp må ock fullgöras hos bank, ändå att den ej grundas å nedsatt värdehandling; och skola medlen av banken insättas för den omyndiges räkning enligt vad om betalning, som uppbäres å nedsatt värdehandling, är särskilt stadgat.

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av *giftorätt*, arv eller testamente, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandling eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I fråga om pension, livränta eller annan på grund av försäkring utgående periodisk förmån gäller att inbetalning hos bank skall ske i den

Äger omyndig att av dödsbo utfå värdehandling eller penningar på grund av *bodelning*, arv eller testamente, vare boutredningsman eller testamentsexekutor pliktig att, såframt ej värdet är ringa eller överförmyndaren eljest medgiver undantag, nedsätta värdehandling eller inbetala medlen hos bank enligt vad i första stycket stadgas. Vad nu sagts om skyldighet att inbetala penningmedel hos bank skall ock gälla, där någon, som här i riket driver försäkringsrörelse, skall utgiva försäkringsbelopp, som tillkommer omyndig, och fråga ej är om försäkringsbelopp, som den omyndige äger att själv förvalta. I fråga om pension, livränta eller annan på grund av försäkring utgående periodisk förmån gäller att inbetalning hos bank skall ske i den

mån förmånen för kalenderår överstiger ett belopp motsvarande två gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för det året.

I andra fall än som avses i andra stycket äge överförmyndaren genom meddelande till den som skall utgiva värdehandling eller penningar förordna, att nedsättning eller inbetalning skall ske hos bank.

Den som nedsätter värdehandling eller inbetalar penningar hos bank enligt vad i denna paragraf är stadgat vare pliktig att ofördröjligen underätta förmyndaren därom.

16 kap.

8 §

Innehåller förteckning över omyndigs egendom uppgift å tillgångar som på grund av *giftorätt*, arv, testamente eller gåva tillfallit den omyndige, eller upptager årsräkning eller sluträkning sådana tillgångar, om vilka uppgift förut ej lämnats, skall vid förteckningen eller räkningen fogas besannad avskrift av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvbrev, om sådant finnes, så ock av bouppteckning, där den ej förut ingivits till överförmyndaren. Är handling, varom nu sagts, av vidlyftig beskaffenhet, må avskriften lämnas allenast i erforderliga delar.

Innehåller förteckning över omyndigs egendom uppgift å tillgångar som på grund av *bodelning*, arv, testamente eller gåva tillfallit den omyndige, eller upptager årsräkning eller sluträkning sådana tillgångar, om vilka uppgift förut ej lämnats, skall vid förteckningen eller räkningen fogas besannad avskrift av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvbrev, om sådant finnes, så ock av bouppteckning, där den ej förut ingivits till överförmyndaren. Är handling, varom nu sagts, av vidlyftig beskaffenhet, må avskriften lämnas allenast i erforderliga delar.

Upptager förteckning, årsräkning eller sluträkning värdehandlingar som ej äro nedsatta hos riksbanken eller annan bank efter vad i 15 kap. stadgas, skall vid förteckningen eller räkningen fogas intyg av två personer, att värdehandlingarna finnas i förmyndarens förvar. Innestå medel hos bank skall genom bevis från banken styrkas hur mycket som innestår, så ock i vad mån förbehåll gjorts att medlen må uttagas utan överförmyndarens samtycke.

20 kap.

1 §

I mål om faderskap, vårdnad, *umgängesrätt*, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande äga 15 kap. 29, 30 och 30 a §§ *giftermålsbalken* motsvarande tillämpning.

I mål om faderskap, vårdnad, *umgänge*, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande tillämpas 14 kap. 17 och 18 §§ *äkenskapsbalken*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har mannen avlidit före ikraftträdandet, skall 3 kap. 1 och 2 §§ i deras äldre lydelse fortfarande tillämpas.

3. Har talan väckts före ikraftträdandet, skall 6 kap. 20 § och 7 kap. 15 § i deras äldre lydelse fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs beträffande jordabalken¹
dels att 12 kap. 48 § skall upphöra att gälla,
dels att 12 kap. 1, 5, 33, 45, 47, 49 och 67 §§, 20 kap. 1 och 7 §§ samt 22
kap. 4 § skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*12 kap.²

1 §

Detta kapitel avser avtal, genom vilka hus eller delar av hus upplåts till nyttjande mot ersättning. Detta gäller även om lägenheten upplåtits genom tjänsteavtal eller avtal i anslutning till sådant avtal.

Innefattar avtalet även upplåtelse av jord att nyttjas tillsammans med lägenheten, skall detta kapitel tillämpas på avtalet, om jorden skall användas för trädgårdsodling i mindre omfattning eller för annat ändamål än jordbruk. Förenas ett tjänsteavtal, som ej är av ringa betydelse, med upplåtelse av såväl lägenhet för bostadsändamål som jord, skall kapitlet tillämpas, om upplåtelsen av lägenheten är mera betydelsefull än upplåtelsen av jorden.

Med bostadslägenhet avses lägenhet som upplåtits för att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad. Med lokal avses annan lägenhet än bostadslägenhet.

Vad som föreskrivs i denna balk om sambor gäller endast sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden.

Förbehåll som strider mot en bestämmelse i detta kapitel är utan verkan mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hans ställe, om ej annat anges.

Omfattar hyresavtalet fler än tio bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av hyresvillkoren i samband med sådan förlängning. Ett sådant förbehåll gäller endast om det godkänts av hyresnämnden. Godkännande behövs dock inte om staten, kommun, landstingskommun, kommunalförbund, allmännyttigt bostadsföretag eller aktieföretag, som helt ägs av en kommun eller landstingskommun, är hyresvärd.

Om upplåtelse i vissa fall av bostadslägenheter finns bestämmelser i bostadsanvisningslagen (1980:94).

5 §

Avser ett hyresavtal en bostadslägenhet, får hyresgästen alltid säga upp hyresavtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter tre månader från uppsägningen.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse av 12 kap. 1984:694.

Om hyresgästen har avlidit, får dödsboet också inom en månad från dödsfallet säga upp avtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter en månad från uppsägningen. Har bostadslägenhet hyrts av makar gemensamt och avlider den ena av dem, tillkommer den rätt som angivits nu dödsboet och efterlevande maken i förening.

Om hyresgästen har avlidit, får dödsboet också inom en månad från dödsfallet säga upp avtalet att upphöra att gälla vid månadsskifte som inträffar tidigast efter en månad från uppsägningen. Har bostadslägenhet hyrts av makar *eller sambor* gemensamt och avlider den ena av dem, tillkommer den rätt som angivits nu dödsboet och efterlevande maken *eller sambon* i förening.

33 §

Bestämmelserna i 32 § om överlåtelse av hyresrätten gäller också i fråga om övergång genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärv.

Har hyresrätten till lägenhet, som varit avsedd att uteslutande eller huvudsakligen användas som gemensam bostad för hyresgästen och hans make, tillagts maken genom bodelning eller *skifte med anledning av boskillnad, äktenskapskillnad eller hyresgästens död*, får dock maken träda i hyresgästens eller dödsboets ställe. Sådan rätt tillkommer även efterlevande make som är ensam arvinge efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden underrättats om att hyresrätten tillagts hyresgästens make enligt andra stycket svarar hyresgästen eller hans dödsbo ej för sina förpliktelser enligt hyresavtalet. Hyresgästens make svarar jämte hyresgästen eller hans dödsbo för sådana förpliktelser enligt avtalet som hänför sig till tiden före underrättelsen.

Andra och tredje styckena gäller också när lägenheten har hyrts av makar gemensamt.

Andra–fjärde styckena gäller också när någon har övertagit hyresrätt enligt lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad.

Har hyresrätten till lägenhet, som varit avsedd att uteslutande eller huvudsakligen användas som gemensam bostad för hyresgästen och hans make *eller sambo*, tillagts maken genom *bodelning* eller *arvskifte eller tillagts sambon genom bodelning eller övertagande enligt 16 § lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem*, får dock maken *eller sambon* träda i hyresgästens eller dödsboets ställe. Sådan rätt tillkommer även efterlevande make som är ensam arvinge efter hyresgästen.

För tid efter det att hyresvärden underrättats om att hyresrätten tillagts hyresgästens make *eller sambo* enligt andra stycket svarar hyresgästen eller hans dödsbo ej för sina förpliktelser enligt hyresavtalet. Hyresgästens make *eller sambo* svarar jämte hyresgästen eller hans dödsbo för sådana förpliktelser enligt avtalet som hänför sig till tiden före underrättelsen.

Andra och tredje styckena gäller också när lägenheten har hyrts av makar *eller sambor* gemensamt.

45 §

Bestämmelserna i 46–52 §§ gäller vid upplåtelse av bostadslägenheter, om inte

1. hyresavtalet avser ett möblerat rum eller en lägenhet för fritidsändamål och hyresförhållandet upphör innan det varat längre än nio månader i följd.

2. lägenheten utgör en del av upplåtarens egen bostad, eller

3. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47 eller 48 §.

Har hyresvärden och hyresgästen i särskilt upprättad handling överenskommit, att hyresrätten icke skall vara förenad med rätt till förlängning, är överenskommelsen gällande. Har överenskommelsen träffats innan hyresförhållandet varat längre än nio månader i följd, gäller den dock endast om den godkänts av hyresnämnden. Hade make som ej har del i hyresrätten sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken endast om han eller hon har godtagit den.

Vad som i andra stycket tredje meningen föreskrivs om make gäller också sådana samboende som enligt lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad har rätt att överta hyresrätten vid upplösning av samlevnaden.

3. hyresvärden säger upp hyresförhållandet att upphöra i förtid på den grunden att hyresrätten är förverkad och annat inte följer av 47 §.

Har hyresvärden och hyresgästen i särskilt upprättad handling överenskommit, att hyresrätten icke skall vara förenad med rätt till förlängning, är överenskommelsen gällande. Har överenskommelsen träffats innan hyresförhållandet varat längre än nio månader i följd, gäller den dock endast om den godkänts av hyresnämnden. Hade make eller sambo som ej har del i hyresrätten sin bostad i lägenheten när överenskommelsen träffades, gäller överenskommelsen mot den maken eller sambon endast om han eller hon har godtagit den.

47 §

Har lägenheten hyrts av flera gemensamt och har de på grund av att en av dem sagt upp hyresavtalet eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är en medhyresgäst berättigad att få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid. Är medhyresgästen make till den som sagt upp avtalet eller

Har lägenheten hyrts av flera gemensamt och har de på grund av att en av dem sagt upp hyresavtalet eller till följd av annan omständighet, som hänför sig till endast en av dem, ej gemensamt rätt till förlängning av hyresavtalet, är en medhyresgäst berättigad att få hyresavtalet förlängt för egen del, om hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller ej när hyresrätten är förverkad utan att hyresvärden har sagt upp avtalet att upphöra i förtid. Är medhyresgästen make eller sambo till den som sagt upp

eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har *han eller hon* en sådan rätt till förlängning även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyran. Detta gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet att upphöra i förtid på grund av förverkandet.

Om en hyresgäst, som är gift och vars make ej har del i hyresrätten, säger upp hyresavtalet eller vidtar någon annan åtgärd för att få det att upphöra eller om han eller hon i annat fall inte har rätt till förlängning av avtalet, har maken, om han eller hon har sin bostad i lägenheten, rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, såvida hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom eller henne som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet på grund av förverkande. Har hyresgästen avlidit, tillkommer samma rätt hans eller hennes efterlevande make, om dödsboet saknar rätt till förlängning och detta inte har föranletts av den efterlevande maken. Bestämmelserna i 49–52 §§, 55 § samt 55 a § fjärde–sjätte styckena om hyresgäst gäller även i fråga om hyresgästs make.

Förlängs ett hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna respektive den efterlevande maken och den avlidne makens dödsbo för förpliktelserna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat har avtalats med hyresvärden.

avtalet eller eljest föranlett att hyresgästerna ej gemensamt har rätt till förlängning av avtalet, har *maken eller sambon* en sådan rätt till förlängning även när hyresrätten är förverkad på annan grund än dröjsmål med betalning av hyran. Detta gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet att upphöra i förtid på grund av förverkandet.

Om en hyresgäst, som är gift *eller samboende* och vars make *eller sambo* ej har del i hyresrätten, säger upp hyresavtalet eller vidtar någon annan åtgärd för att få det att upphöra eller om han eller hon i annat fall inte har rätt till förlängning av avtalet, har *maken eller sambon*, om han eller hon har sin bostad i lägenheten, rätt att överta hyresrätten och få hyresavtalet förlängt för egen del, såvida hyresvärden skäligen kan nöja sig med honom eller henne som hyresgäst. Vad som sagts nu gäller också när hyresvärden har sagt upp hyresavtalet på grund av förverkande. Har hyresgästen avlidit, tillkommer samma rätt hans eller hennes efterlevande make *eller sambo*, om dödsboet saknar rätt till förlängning och detta inte har föranletts av den efterlevande maken *eller sambon*. Bestämmelserna i 49–52 §§, 55 § samt 55 a § fjärde–sjätte styckena om hyresgäst gäller även i fråga om hyresgästs make *och sambo*.

Förlängs ett hyresavtal i fall som avses i andra stycket, svarar båda makarna *eller samborna* respektive den efterlevande maken *eller sambon* och den avlidne makens *eller sambons* dödsbo för förpliktelserna enligt avtalet för tiden före förlängningen, om ej annat har avtalats med hyresvärden.

49 §

Har hyresvärden sagt upp hyresavtalet och föreligger tvist om förlängning av avtalet enligt 46 § eller 47 § första stycket, är uppsägningen utan verkan, om inte hyresvärden senast en månad efter hyrestidens utgång hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller hyresgästen ändå flyttat senast vid hyrestidens utgång.

Vill hyresvärden inte samtycka till förlängning av hyresavtalet enligt 47 eller 48 §, skall han senast inom en månad efter det att hyresförhållandet med hyresgästen upphörde anmoda den som enligt nämnda bestämmelser kan ha rätt till förlängning att flytta. För anmodan gäller vad som föreskrivs om uppsägning i 8 §. En sådan anmodan är utan verkan, om inte hyresvärden inom en månad därefter hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller den som har anmodats ändå flyttar innan tiden för hänskjutande gått ut. Har anmodan skett tidigare än en månad före hyrestidens utgång, får hänskjutande dock ske fram till hyrestidens utgång.

Andra stycket tredje och fjärde meningarna gäller också i fall som avses i 3 § tredje stycket 2.

Vill hyresvärden inte samtycka till förlängning av hyresavtalet enligt 47 §, skall han senast inom en månad efter det att hyresförhållandet med hyresgästen upphörde anmoda den som enligt nämnda paragraf kan ha rätt till förlängning att flytta. För anmodan gäller vad som föreskrivs om uppsägning i 8 §. En sådan anmodan är utan verkan, om inte hyresvärden inom en månad därefter hänskjuter tvisten till hyresnämnden eller den som har anmodats ändå flyttar innan tiden för hänskjutande gått ut. Har anmodan skett tidigare än en månad före hyrestidens utgång, får hänskjutande dock ske fram till hyrestidens utgång.

67 §

Lydelse enligt prop. 1986/87:37

Överenskommelse om villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning gäller mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hyresgästens ställe även om överenskommelsen strider mot bestämmelse i 4, 33–35, 40, 46–54, 55 a eller 66 §, såvida överenskommelsen har formen av kollektivavtal och på arbetstagsidans sida har slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

Sådana hyresvillkor i kollektivavtal som avses i första stycket får tillämpas även när en hyresgäst som inte är medlem av den avtalslutande arbetstagarorganisationen sysselsätts i arbete som avses med avtalet, om

1. arbetsgivaren är bunden av kollektivavtalet,
2. hyresvärden och hyresgästen är överens om att villkoren skall tillämpas eller villkoren ingår i hyresavtalet på grund av beslut om villkorsändring enligt 54 och 55 §§.

Föreslagen lydelse

Överenskommelse om villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning gäller mot hyresgästen eller den som har rätt att träda i hyresgästens ställe även om överenskommelsen strider mot bestämmelse i 4, 33–35, 40, 46, 47, 49–54, 55 a eller 66 §, såvida överenskommelsen har formen av kollektivavtal och på arbetstagsidans sida har slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

20 kap.

1 §

Den som med äganderätt förvärvat fast egendom skall söka inskrivning av förvärvet (lagfart) inom tid som anges i 2 §.

Dödsbo är icke skyldigt att söka lagfart på förvärv av egendom från den döde i annat fall än när dödsboet överlåter egendomen. Make som tillskiftats egendom vid bodelning är ej skyldig att söka lagfart på förvärvet utom när egendomen förut tillhört andra maken.

Dödsbo är icke skyldigt att söka lagfart på förvärv av egendom från den döde i annat fall än när dödsboet överlåter egendomen. Make *eller sambo* som tillskiftats egendom vid bodelning är ej skyldig att söka lagfart på förvärvet utom när egendomen förut tillhört *den andra maken eller sambon*.

7 §

Förekommer icke omständighet som avses i 6 §, skall lagfartsansökan förklaras vilande, om

1. vid köp, byte eller gåva överlåtarens underskrift på fångeshandlingen icke är styrkt av två vittnen och överlåtelsen ej skett genom statlig myndighet.

2. fångesmannen ej har lagfart och fall som avses i 9 § icke föreligger,

3. rättegång pågår om hävning eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna,

4. lagfart sökes på grund av testamente, dom eller förrättning som ännu icke vunnit laga kraft,

5. vid förvärv genom legat detta ej utgivits,

6. vid förvärv på exekutiv försäljning köpebrev ej utfärdats eller vid expropriation eller liknande tvångsförvärv inlösen ej fullbordats,

7. vid överlåtelse överlåtaren är gift och förvärvet enligt *giftermålsbalkens* bestämmelser är beroende av andra makens samtycke,

7. vid överlåtelse överlåtaren är gift och förvärvet enligt *äktenskapsbalkens* bestämmelser är beroende av *den andra makens* samtycke,

8. vid överlåtelse överlåtaren är *sambo* och förvärvet enligt bestämmelserna i *lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem* är beroende av *den andra sambons* samtycke, dock endast om ärende om anteckning i fastighetsboken av anmälan enligt 2 § andra stycket *den lagen* var upptaget på inskrivningsdag när överlåtelsen skedde,

8. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt ärvdabalkens bestämmelser är beroende av dödsbodelägaras samtycke,

9. vid överlåtelse genom boutredningsman förvärvet enligt ärvdabalkens bestämmelser är beroende av dödsbodelägaras samtycke,

10. förvärvet har skett genom gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. *äktenskapsbalken*,

9. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning,

11. förvärvet avser del av fastighet och är beroende av fastighetsbildning,

10. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat,

12. vid köp eller byte förvärvet är beroende av att förköp ej sker eller vid förköp detta ej är fullbordat,

11. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

12. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

13. förvärvet i annat fall enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd,

14. förvärvet är beroende av villkor och, i fråga om gåva, villkoret avser viss tid som ej överstiger två år från den dag då gåvohandlingen upprättades.

22 kap.

4 §

Förekommer icke omständighet som avses i 3 §, skall ansökan om inteckning förklaras vilande, om

1. ansökan om lagfart för sökanden är vilandeförklarad samt inteckningsansökningen ej medgivits av den som har lagfart,

2. rättegång pågår om hävande eller återgång av förvärv av fastigheten eller om bättre rätt till denna,

3. sökanden är gift samt andra makens samtycke fordras enligt *gifttermålsbalkens* bestämmelser och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda balk *icke* givits,

3. sökanden är gift samt *den* andra makens samtycke fordras enligt *äktenskapsbalkens* bestämmelser och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda balk *inte* har givits,

4. sökanden är *sambo* samt *den andra sambons samtycke fordras enligt bestämmelserna i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem och samtycke eller annan tillåtelse enligt nämnda lag inte* har givits, *dock endast om ärende om anteckning i fastighetshoken av anmälan enligt 2 § andra stycket den lagen har tagits upp senast på den inskrivningsdag då inteckning söks,*

4. ansökningen enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

5. ansökningen enligt lag är beroende av domstols eller annan myndighets tillstånd.

Förklaras ansökan vilande, skall inskrivningsmyndigheten utfärda bevis om detta (vilandebevis).

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har talan om äktenskapsskillnad väckts före ikraftträdandet eller har den ena maken avlidit för ikraftträdandet eller har samboförhållandet upphört före ikraftträdandet skall föreskrifterna i 12 kap. i deras äldre lydelse fortfarande gälla.

3. I fråga om överlåtelser som gjorts före ikraftträdandet skall 20 kap. 7 § tillämpas i dess äldre lydelse.

4. Har en ansökan om inteckning gjorts före ikraftträdandet, skall 22 kap. 4 § i dess äldre lydelse fortfarande tillämpas i ärendet.

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 8 kap. 3 §¹ skall upphöra att gälla
dels att 8 kap. 4 och 13 §§, 17 kap. 11 § och 36 kap. 5 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är brott som i 1 *eller* 3 § sägs att anse som grovt, skall för *grov stöld* dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada.

13 §³

Har annat i detta kapitel *omförmålt* brott än grov stöld, rån eller grovt rån förövats mot *make eller trolovad till gärningsmannen eller till annan vid brottet medverkande eller mot syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led eller den som i första svågerlag lika nära är eller mot fosterföräldrar eller fosterbarn, må åklagare väcka åtal al-lenast om brottet av målsägande angives till åtal eller ock åtal finnes påkallat ur allmän synpunkt.*

Vid tillämpning av vad nu sagts skall *såsom medverkan anses jäm- väl häleri och häleriförseelse.*

17 kap.

11 §⁴

Om någon döljer den som förövat brott, hjälper honom att undkomma, undanröjer bevis om brottet eller på annat dylikt sätt motverkar att det uppdagas eller beivras, dömes för *skyddande av brottsling* till böter eller fängelse i högst två år.

Föreslagen lydelse

8 kap.

4 §²

Är brott som i 1 § sägs att anse som grovt, skall för *grov stöld* dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har annat i detta kapitel *angivet* brott än grov stöld, rån eller grovt rån förövats mot

1. *någon som inte endast tillfälligt sammanbodde med gärningsmannen,*

2. *make, syskon, släkting i rätt upp- eller nedstigande led, svåger eller svägerska eller*

3. *någon annan som på liknande sätt är närstående till gärningsmannen, får åklagaren väcka åtal endast om målsäganden har angett brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.*

Vid tillämpning av vad nu sagts skall *med gärningsman likställas annan som medverkat vid brottet och den som gjort sig skyldig till häleri eller häleriförseelse.*

¹ Senaste lydelse av 8 kap. 3 § 1971:874.

² Senaste lydelse 1975:1395.

³ Senaste lydelse 1971:874.

⁴ Senaste lydelse 1971:874.

Den som icke insåg men hade skäligen anledning antaga att den andre var brottslig, dömes till böter.

Make, trolövad, syskon, skyldeman i rätt upp- eller nedstigande led, den som i första svägerlag är lika nära förenad med den brottslige, fosterföräldrar eller fosterbarn må ej fällas till ansvar enligt denna paragraf.

Till ansvar skall inte dömas om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till den brottslige och övriga omständigheter.

36 kap.⁵

5 §

Förverkande till följd av brott av egendom eller dess värde får, om ej annat har föreskrivits, ske hos

- a) gärningsmannen eller annan som medverkat till brottet,
- b) den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var,
- c) den som genom brottet beretts vinning eller näringsidkare som avses i 4 §,

d) den som efter brottet förvärvat egendomen *på grund av giftorätt, arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.*

d) den som efter brottet förvärvat egendomen *genom bodelning eller på grund av arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.*

Tillhörde egendomen vid brottet ej någon av dem som anges i första stycket a)–c), får den ej förklaras förverkad.

Särskild rätt till egendom som förklaras förverkad består, om ej även den särskilda rätten förklaras förverkad.

Sådan rätt som har vunnits genom utmätning eller betalningssäkring upphör, om egendomen förklaras förverkad, såvida ej av särskild anledning förordnas att rätten skall bestå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

⁵ Kapitlet omtryckt 1986:118.

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 9 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 kap.
9 §¹

Twist om arv eller testamente eller om bodelning mellan arvingar och efterlevande make skall upptagas av den rätt, där den döde skolat svara i tvistemål i allmänhet.

Twist om bodelning mellan makar i anledning av boskillnad eller äktenskapsskillnad skall upptagas av den rätt, där mannen skall svara i tvistemål i allmänhet, eller, om mannen ej är skyldig att i sådant mål svara vid svensk domstol, där hustrun svarar i sådant mål.

Finnes i mål, som avses i denna paragraf, ej behörig domstol enligt vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Twist om bodelning mellan makar eller sambor skall tas upp av den rätt där någon av dem skall svara i tvistemål i allmänhet. Har någon av dem avlidit, skall twist om bodelning mellan arvingarna och den efterlevande tas upp av den rätt där den döde hade att svara i tvistemål i allmänhet. Detta gäller också twist om arv eller testamente.

Finns det inte någon domstol som är behörig enligt första stycket, skall målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

I fråga om klander mot bodelning eller arvskifte som har förrättats av bodelningsförrättare eller skiftesman finns särskilda bestämmelser.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Beträffande twist om bodelning skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas om talan om äktenskapsskillnad har väckts före ikraftträdandet, en av makarna har avlidit före ikraftträdandet eller tvisten gäller bodelning med anledning av boskillnad.
3. Beträffande twist om arv eller testamente skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas, om arvlåtaren har avlidit före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1973:649.

Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att i 3 kap. 19 § och 15 kap. 1 § utsökningsbalken ordet "giftermålsbalken" skall bytas ut mot "äktenskapsbalken".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i sjölagen (1891:35 s. 1)

Häri genom föreskrivs att 33 och 34 §§ sjölagen (1891:35 s. 1)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

33 §

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för registrering eller ansökan om inskrivning av förvärv av sådan egendom skall avslås, om

1. bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits;
2. egendomen ej kan registreras enligt 11 §;
3. sökanden ej styrker sitt förvärv;
4. fångesmannens rätt ej är inskriven i registret, ehuru den hade kunnat inskrivas där, och sökandens förvärv icke grundas på exekutiv försäljning;
5. åberopad överlåtelse står i strid med en mot överlåtaren på grund av förvärvsvillkor gällande inskränkning i hans rätt att förfoga över egendomen och överlåtarens åtkomst icke var inskriven när överlåtelsen ägde rum eller, om så var fallet, villkoret är infört i registret eller införes däri samma inskrivningsdag som ansökningen göres;
6. egendomen av överlåtaren tidigare överlåtits till annan och överlåtarens åtkomst ej var inskriven när sökandens förvärv ägde rum eller, om så var fallet, inskrivning samma inskrivningsdag sökes för det tidigare förvärvet;
7. egendomen har blivit föremål för kvarstad eller betalningssäkring till säkerhet för ett anspråk mot överlåtaren och ett ärende angående anteckning om åtgärden har tagits upp senast på den inskrivningsdag då anmälingen eller ansökningen görs eller överlåtaren har försatts i konkurs före utgången av nämnda inskrivningsdag;

8. egendomen sålts exekutivt till annan än sökanden; *eller*

9. det är uppenbart att förvärvet av annan grund är ogiltigt eller *icke* kan göras gällande.

Första stycket 5–7 utgör ej hinder mot inskrivning av förvärv, om inskrivning av villkorlig äganderätt redan har beviljats på grund av samma förvärv.

34 §

Ansökan enligt 14 § att inskrivning av villkorlig äganderätt skall avföras ur registret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller det ej visas att förvärvaren förlorat sin rätt.

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för avregistrering skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller avregistre-

8. egendomen sålts exekutivt till annan än sökanden;

9. *förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken; eller*

10. det är uppenbart att förvärvet av annan grund är ogiltigt eller *inte* kan göras gällande.

Anmälan av skepp eller skeppsbygge för avregistrering skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller avregistre-

¹ Lagen omtryckt 1985:176.

ringsgrund icke föreligger enligt 16 §. Vid avregistrering med anledning av förvärv ha bestämmelserna i 33 § första stycket 4–9 och andra stycket motsvarande tillämpning.

ringsgrund icke föreligger enligt 16 §. Vid avregistrering med anledning av förvärv ha bestämmelserna i 33 § första stycket 4–10 och andra stycket motsvarande tillämpning.

Ansökan att skeppsnamn skall inskrivas i eller avföras ur skeppsregistret skall avslås, om bestämmelsen i 30 § första stycket ej iakttagits eller förutsättning för åtgärden icke föreligger enligt 15 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har en gåva mellan makar eller blivande makar skett genom äktenskapsförord som har registrerats, skall den nya bestämmelsen i 33 § punkt 9 inte utgöra något hinder mot inskrivning.

Lag om ändring i lagen (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § lagen (1904:26 s. 1)¹ om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligt meddelas *förordnande* som avses i 15 kap. 11 § giftermålsbalken samt 6 kap. 13 § och 7 kap. 12 § föräldrabalken. Sådant *förordnande* kan när som helst återkallas.

Föreslagen lydelse

3 kap.

12 §²

Är äktenskapsmål anhängigt i främmande stat, får här i riket efter vad som finnes skäligt meddelas *beslut* som avses i 14 kap. 7 och 8 §§ *äktenskapsbalken* samt 6 kap. 20 § och 7 kap. 15 § föräldrabalken. Sådant *beslut* kan när som helst återkallas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 1976:1120.

Lag om ändring i lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 §¹

Vad i denna lag finnes stadgat äge ej tillämpning å sådan samfällighet, som avses i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, eller å sådan allmänning, som avses i lagen (1952:166) om häradsallmänningar eller lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; ej heller vare i något fall lagens föreskrifter tillämpliga i fråga om bildande av jaktvårdsområde, bestående av allenast en fastighet, eller av fiskevårdsområde, omfattande allenast en fastighet eller det till allenast en fastighet hörande fisket.

Beträffande egendomsgemenskap mellan *äkta* makar eller delägare i *oskift* dödsbo eller *dem, som äro i bolag samman* eller *äro redare i samma fartyg* eller deltagare i samma gruvrörelse, *gälla vad där om är särskilt stadgat.*

Vad i 15 kap. 16 § föräldrabalken stadgas *skall ej äga tillämpning* i fråga om försäljning enligt denna lag av samfälld fast egendom, vari omyndig äger del.

Beträffande egendomsgemenskap mellan makar, *sambor*, delägare i *oskiftat* dödsbo, *bolagsmän*, *redare som ingått överenskommelse om partrederi* eller deltagare i samma gruvrörelse *finns särskilda bestämmelser.*

Bestämmelserna i 15 kap. 15 § föräldrabalken *skall inte tillämpas* i fråga om försäljning enligt denna lag av samfälld fast egendom, vari omyndig äger del.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse 1973:1153.

Lag om ändring i konkurslagen (1921:225)

Häri genom föreskrivs beträffande konkurslagen (1921:225)¹

dels att i 28 § orden "giftermåls- eller föräldrabalken" skall bytas ut mot "äktenskaps- eller föräldrabalken",

dels att 32 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

32 §²

Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären *eftergivit* sin rätt i avsevärd mån eller *låtit* egendom *frånga sig* mot att fordran mot honom *utlagts* på hans lott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen kommit in till rätten senare än två år före fristdagen och det *icke* visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Bodelning mellan gäldenären och hans make eller dennes dödsbo, vid vilken gäldenären *har eftergett* sin rätt i avsevärd mån eller *avstått från* egendom mot att *en fordran mot honom har lagts ut* på hans lott, går i motsvarande mån åter, om bodelningshandlingen *har kommit* in till rätten senare än två år före fristdagen och det *inte* visas att gäldenären efter bodelningen hade kvar utmättningsbar egendom som uppenbart motsvarade hans skulder.

Vad som sägs i första stycket om när gäldenären har avstått från egendom mot att en fordran mot honom har lagts ut på hans lott gäller inte, om egendomen utgjorde makarnas gemensamma bostad eller bohag och egendomen övertogs av den andra maken med stöd av bestämmelserna i 11 kap. 8 § äktenskapsbalken.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har bodelning skett med tillämpning av bestämmelser som gällde före den 1 januari 1988, skall även äldre bestämmelser om återvinning av bodelning tillämpas.

¹ Senaste lydelse av 28 § 1975:244.

² Senaste lydelse av 32 § 1975:244.

Lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Härigenom föreskrivs att 104, 105 och 122 §§ lagen (1927:77) om försäkringsavtal skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*104 §¹

Är förmånstagare insatt, skall försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, ej ingå i dennes kvarlåtenskap.

Har försäkringstagaren efterlämnat make eller bröstarvinge och hade förordnandet kunnat återkallas av försäkringstagaren, skall försäkringsbeloppet vid beräkningen av dödsbodelägares giftorätt, rätt enligt 13 kap. 12 § andra stycket giftermålsbalken, rätt till vederlag eller rätt till laglott behandlas som om beloppet hade tillhört boet och tillagts förmånstagaren genom testamente.

I fråga om tjänstegrupplivförsäkring skall andra stycket dock ej tillämpas på belopp som på grund av försäkringen tillfaller en make eller med make likställd person eller någon bröstarvinge.

Efterlämnar försäkringstagaren make eller bröstarvinge och skulle en tillämpning av förmånstagarförordnandet leda till ett resultat som är oskäligt mot någon av dem, kan förordnandet jämkas så att försäkringsbeloppet helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen skall särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagarens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden.

Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och dennes make eller sedan talan om äktenskapsskillnad har väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället för vad som föreskrivs i andra stycket följande beträffande jämkning till förmån för försäkringstagarens make. Kan maken inte vid bodelningen få ut sin andel därför att försäkringsbeloppet tillfaller någon annan som förmånstagare, är denne skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning enligt andra eller tredje stycket skall väcka talan mot förmånstagaren inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

Om rätt för en avliden försäkringstagares borgenärer att i visst fall hålla sig till försäkringsbeloppet finns bestämmelser i 116 § andra stycket.

¹ Senaste lydelse 1981:486.

105 §²

Vid tolkning av bestämmelser om förmånstagares rätt till försäkringsbelopp, som utfaller efter försäkringstagarens död, skall, där ej annat framgår av omständigheterna, iakttagas följande:

Har försäkringstagaren betecknat sin make såsom förmånstagare, skall, där han vid sin död var omgift, förordnandet gälla till förmån för den, med vilken han då levde i äktenskap.

Äro försäkringstagarens barn insatta som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för bröstarvinge och, där flera sådana förmånstagare finnas, envar av dem äga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren insatt make och barn såsom förmånstagare, skall, såfram flera förmånstagare finnas, envar av dem taga del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som vid dödsfall gälla i fråga om bodelning och om sådan förmånstagares arvsrätt.

Äro försäkringstagarens arvingar insatta såsom förmånstagare, taga envar av dem del i försäkringsbeloppet efter de grunder, som gälla i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren betecknat sin make som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för den som försäkrings tagaren var gift med vid sin död. Förordnandet skall anses förfallet om mål om äktenskapsskillnad mellan makarna då pågick.

Är försäkringstagarens barn insatta som förmånstagare, skall förordnandet gälla till förmån för försäkringstagarens bröstarvingar. Försäkringsbeloppet skall fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

Har försäkringstagaren insatt make och barn som förmånstagare, skall halva försäkringsbeloppet tillfalla maken och återstoden bröstarvingarna. Bröstarvingarnas andel skall fördelas mellan dem på det sätt som anges i föregående stycke. Efterlämnar försäkringstagaren bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela beloppet maken eller bröstarvingarna.

Är försäkringstagarens arvingar insatta som förmånstagare, skall försäkringsbeloppet fördelas mellan dem efter de grunder som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren.

122 §

Vad i 102, 103, 105 och 106 §§ samt 104 § första stycket är för livförsäkring stadgat beträffande förmånstagare skall äga motsvarande tillämpning, när fråga är om olycksfalls- eller sjukförsäkring.

Bestämmelserna i 102–106 §§ om förmånstagare tillämpas också vid olycksfalls- och sjukförsäkring.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Har försäkringstagaren avlidit före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

² Senaste lydelse 1971:880.

Lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 §

Om utfästelse av trolovad eller make att under äktenskapet till andra maken utgiva penningar eller annat stadgas i giftermålsbalken.

Angående utfästelse om gåva som icke må göras gällande under givarens livstid stadgas i lagen om arvsavtal.

I fråga om gåvor mellan makar gäller också bestämmelser i äktenskapsbalken.

Bestämmelser om utfästelse om gåva som inte får göras gällande under givarens livstid finns i ärvdabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs ifråga om lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

dels att 6 § skall ha följande lydelse,

dels att övergångsbestämmelserna till lagen (1969:258) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten hava den sammansättning som anges i tredje stycket,

om ärendet är tvistigt,

om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller

om ärendet angår

1. *medgivande till äktenskap enligt 2 kap. 2 § giftermålsbalken eller till ätgärd beträffande makars egendom enligt 6 kap. 6 § nämnda balk eller förordnande angående sådan egendoms förvaltning i andra fall,*

2. *talans mot överförmyndares beslut,*

3. *nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond eller tillstånd till vinstutdelning i bolag eller till fusion,*

4. *förvaltning av stiftelse, eller*

5. *tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.*

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt *giftermålsbalken* eller *föräldrabalken*, samt eljest av minst tre och högst fyra lagfarna domare. *Har nämndemän sätte i rätten äger 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.*

1. *tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 2 § äktenskapsbalken,*

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt *äktenskapsbalken*, *lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem* eller *föräldrabalken*, och annars av minst tre och högst fyra lagfarna domare. *När nämndemän ingår i rätten skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.*

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att ärenden som avser förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap får handläggas av en tjänsteman som inte är lagfaren.

Denna lag (1969:258) träder i kraft den 1 januari 1971. Konungen kan

¹ Senaste lydelse 1984:1032.

dock förordna att de nya bestämmelserna helt eller delvis skall gälla från tidigare tidpunkt, varvid förordnandet får begränsas till viss eller vissa underrätter.

Vid handläggning, som påbörjats före lagens ikraftträdande och för vilken enligt äldre bestämmelser kräves flera domare än en, samt vid överläggning och omröstning i anslutning till sådan handläggning skall äldre bestämmelser om rättens sammansättning och om omröstning alljämt gälla.

Har underrätt mindre än tre ordinarie lagfarna domare, får rätten beträffande visst ärende förordna att handläggning, som enligt 6 § i dess nya lydelse skall ske med tre eller fyra lagfarna domare, i stället skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämnd. I sådant fall äger 15 kap. 30 § giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Har underrätt mindre än tre ordinarie lagfarna domare, får rätten beträffande visst ärende förordna att handläggning, som enligt 6 § i dess nya lydelse skall ske med tre eller fyra lagfarna domare, i stället skall ombesörjas av en lagfaren domare och nämndemän. I sådana fall skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.

1. Denna lag (1987:000) träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas vid handläggningen av ärenden i vilka ansökan har gjorts före ikraftträdandet.

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs att 41 och 42 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

41 §

Efter upphovsmannens död äga reglerna om giftorätt, arv och testamente tillämpning på upphovsrätten. Avträdes boet till förvaltning av boutredningsman, äger denne icke utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än förut skett.

Efter upphovsmannens död är, utan hinder av 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på upphovsrätten. Avträds boet till förvaltning av boutredningsman, får denne inte utan dödsbodelägarnas samtycke utnyttja verket på annat sätt än som förut har skett.

Upphovsmannen äger genom testamente, med bindande verkan även för efterlevande make och bröstarvingar, giva föreskrifter om rättens utövande eller bemyndiga annan att meddela dylika föreskrifter.

42 §

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av giftorätt, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

Upphovsrätt må ej tagas i mät hos upphovsmannen själv eller hos någon, till vilken rätten övergått på grund av bodelning, arv eller testamente. Samma lag vare beträffande manuskript, så ock i fråga om exemplar av sådant konstverk som ej blivit utställt, utbudet till salu eller eljest godkänt för offentliggörande.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Har upphovsmannen avlidit före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i lagen (1966:680) om ändring av vissa
underhållsbidrag

Härigenom föreskrivs att i 5 § lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag ordet "giftermålsbalken" skall bytas ut mot "äkenskapsbalken".

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Härigenom föreskrivs att 4 och 24 §§ lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

För revision av styrelsens förvaltning och kassans räkenskaper utses årligen fyra revisorer. Av dessa utses en, som skall vara revisionens ordförande, av bankinspektionen, en av riksgäldsfullmäktige och två på ordinarie ombudsstämma. I samma ordning utses lika antal personliga suppleanter. Av de på ombudsstämma utsedda skall en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer. Den andre på ombudsstämma utsedde revisorn och hans suppleant skall äga insikt och erfarenhet beträffande rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning.

Verkställande direktör eller annan tjänsteman hos stadshypoteksförening eller av kassastyrelsen utsedd ledamot av föreningsstyrelse får ej vara revisor eller suppleant. Ej heller får den vara revisor eller suppleant som är tjänsteman hos kassan eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos kassan åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *är trolövad med* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycke eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, *eller den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till styrelseledamot eller tjänsteman som förut nämnts.*

Verkställande direktör eller annan tjänsteman hos stadshypoteksförening eller av kassastyrelsen utsedd ledamot av föreningsstyrelse får ej vara revisor eller suppleant. Ej heller får den vara revisor eller suppleant som är tjänsteman hos kassan eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos kassan åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycke eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

24 §

För revision av föreningsstyrelsens förvaltning och förenings räkenskaper skall årligen utses minst tre och högst fem revisorer jämte suppleanter. Kassan utser en av revisorerna och suppleant för honom. Ordinarie för-

¹ Lagen omtryckt 1983:578. Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:653.

eningsstämma väljer övriga revisorer och lika många suppleanter.

Den av kassan utsedde revisorn och hans suppleant bör ha insikt och erfarenhet av rörelse för fastighets- och tomträttsbelåning. Av de valda revisorerna bör en revisor och hans suppleant vara auktoriserade revisorer.

Den som är tjänsteman hos förening eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos föreningen, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, får ej vara revisor eller suppleant i samma förening. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *är trolövad med* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycket eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon, *eller den som på grund av adoption står i motsvarande förhållande till styrelseledamot eller tjänsteman som förut nämnts.*

Den som är tjänsteman hos förening eller annars intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till sådan tjänsteman hos föreningen, åt vilken uppdragits att ombesörja bokföringen eller medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, får ej vara revisor eller suppleant i samma förening. Ej heller får den vara revisor som är eller varit gift med eller *sambo till* sådan styrelseledamot eller tjänsteman som avses i detta stycket eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller syskon eller är i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 1 och 2 §§ fastighetsbildningslagen (1970:988)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

12 kap.

1 §

Fastigheter som har *samme* ägare och innehas med lika rätt får sammanläggas till en fastighet.

Fastigheter som har *samma* ägare och innehas med lika rätt får sammanläggas till en fastighet. *En fastighet som är giftorättsgods får dock inte sammanläggas med en fastighet som är enskild egendom.*

Bestämmelserna i detta kapitel om fastighet som sammanlägges med annan gäller även del av fastighet som genom avstyckning eller klyvning utbrytes för sammanläggning.

2 §

Utän hinder av villkoren i 1 § får fastigheter som tillhör äkta makar var för sig eller innehas med olika rätt i äktenskapet sammanläggas, om makarna träffar avtal om sin rätt i den fastighet som bildas genom sammanläggningen. Sådant avtal skall upprättas i samma form som äktenskapsförord. Tillhör fastigheterna ena maken som enskild egendom och som giftorättsgods, skall genom avtalet bestämmas att den nybildade fastigheten i sin helhet skall vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods. Tillhör fastigheterna makarna var för sig, skall bestämmas att makarna skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten som enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, om ej annat avtalats. Innefattar avtalet gåva, äger 8 kap. 5 § giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Fastigheter som tillhör makar får sammanläggas om makarna genom avtal bestämmer att de skall äga var sin andel i den nybildade fastigheten. Vardera makens andel skall utgöra hälften, om inte annat avtalas.

Vad som sägs i första stycket gäller även i fall då den ena makens fastighet är giftorättsgods och den andra makens fastighet är enskild egendom.

Avtal som avses i första stycket skall upprättas i skriftlig form och undertecknas av makarna. Om någon av dem är omyndig, skall också förmyndarens skriftliga medgivande inhämtas. Innefattar avtalet gåva, får sammanläggning ske bara om gåvan har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

Fastighet som make fått i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom eller som make erhållit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv

¹ Lagen omtryckt 1971:1035.

och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift får ingå i sammanläggning med stöd av avtal som avses i första stycket endast om den nybildade fastigheten enligt avtalet skall vara den makens enskilda egendom.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Att bestämmelserna i 12 kap. 2 § inte gäller när äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden föreskrivs i 18 § lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen.

Lag om ändring i rennäringslagen (1971:437)¹

Häri genom föreskrivs att 81 § rennäringslagen (1971:437) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

81 §

Byter märkt ren ägare, får ommärkning till den nye ägarens märke ske endast om styrelsen i den sameby där ommärkningen skall äga rum medger det. Lämnas ej sådant medgivande, kan renens märke förses med avbrott för att skilja renen från andra renar med samma märke. För avbrottsmärkning fordras medgivande av styrelsen för den sameby där renen i fortsättningen skall hållas.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvats på annan grund än *giftorätt*, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

För ommärkning eller avbrottsmärkning av ren som förvärvats på annan grund än *bodelning*, arv eller testamente fordras dessutom överlåtarens samtycke.

Ommärkning eller avbrottsmärkning får ske endast i närvaro av den som samebyns styrelse utser eller inför två vittnen.

Avbrottsmärke får behållas på ren högst tio år efter det styrelsens medgivande gavs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1985:919.

Lag om ändring i bostadsrättslagen (1971:479)

Härigenom föreskrivs att 11 § bostadsrättslagen (1971:479)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Den till vilken bostadsrätt övergått får ej vägras inträde i föreningen, om han uppfyller de villkor för medlemskap som föreskrives i stadgarna och föreningen skäligen kan nöjas med honom som bostadsrättshavare. En kommun som har förvärvat bostadsrätt till en bostadslägenhet får ej vägras medlemskap. Ej heller får den som förvärvat bostadsrätt vid exekutiv försäljning eller vid offentlig auktion enligt 10, 12 eller 37 § vägras medlemskap på den grund att ersättning för bostadsrätten icke beräknats enligt grunder som anges i stadgarna.

Har bostadsrätt övergått till bostadsrättshavarens make, får inträde i föreningen vägras maken endast om hinder möter på grund av bestämmelse i stadgarna att medlem skall tillhöra viss sammanslutning eller uppfylla liknande villkor och det skäligen kan fordras att maken uppfyller villkoret. Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning, om bostadsrätt till bostadslägenhet övergått till bostadsrättshavaren närstående som varaktigt sammanbodde med honom.

I fråga om andel i bostadsrätt äger första och andra styckena tillämpning endast om bostadsrätten efter förvärvet innehas av makar. Vad som *sagts nu* gäller ej, om annat bestämts i stadgarna.

I fråga om andel i bostadsrätt äger första och andra styckena tillämpning endast om bostadsrätten efter förvärvet innehas av makar *eller, om bostadsrätten avser bostadslägenhet, av sådana sambor på vilka lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem skall tillämpas.* Vad som *nu har sagts* gäller ej, om annat *har* bestämts i stadgarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1982:353.

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrivs att 8, 9, 16, 19, 22, 23, 25 och 31 §§ rättshjälpslagen (1972:429)¹ skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 1986:1041

Föreslagen lydelse

8 §

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp,

2. utlänningar som varken är eller tidigare varit bosatta här, om det inte finns särskilda skäl för rättshjälp,

3. näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om ej skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt,

4. i fråga om anspråk som överlåtit till den rättssökande, om överlåtelserna kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp,

5. för upprättande av självdeklaration, äktenskapsförord eller testamente,

5. för upprättande av självdeklaration,

6. i mål om boskillnad enligt 9 kap. 2 § giftermålsbalken,

6. för upprättande av äktenskapsförord, testamente eller gåvohandling,

7. om frågan om rättshjälp kan anstå till dess en annan rättslig angelägenhet, vari anspråket stöder sig på väsentligen likartad grund, har avgjorts slutligt,

8. ägaren av en fastighet eller en byggnad i angelägenhet som avser fastigheten eller byggnaden, om han har eller borde ha haft rättsskydds försäkring eller något annat liknande rättsskydd som omfattar angelägenheten,

9. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp ej skall beviljas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i en viss främmande stat och den som, utan att vara medborgare i den staten, är bosatt där skall vara likställd med svensk medborgare i fråga om allmän rättshjälp.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

¹ Lagen omtryckt 1983:487.

1. biträde som varit behövt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse älagts, eller i samband med inställelse för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap eller läkarundersökning enligt 21 kap. 11 § föräldrabelagen,

5. avgift som utgår för ansökan enligt expeditionskungörelsen (1964:618) avgiftslista, avdelning II, samt särskild avgift som skall betalas enligt förordningen (1981:1185) om utredningsavgifter,

6. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranställt om,

7. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad,

7. bodelningsförrättare som har förordnats av domstol att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap.

16 §

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

äktenskapsskillnad
boskillnad, dock inte enligt 9
kap. 2 § giftermålsbalken

underhållsbidrag till make eller
barn

faderskap till barn
vårdnad
umgänge.

äktenskapsskillnad

underhållsbidrag till make eller
barn

faderskap till barn
vårdnad
umgänge.

Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå får ej bevilja allmän rättshjälp för verkställighet av avgörande om underhållsbidrag, vårdnad eller umgänge. Ej heller får advokat eller biträdande jurist bevilja allmän rättshjälp

1. om den rättssökande är dödsbo,
2. om den rättssökande är bosatt utom riket,
3. om den rättsliga angelägenheten skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket.

19 §

Beviljas allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader enligt 9 och 10 §§ av allmänna medel. Av allmänna medel betalas även biträdesersättning för tiden efter det att ansökan om rättshjälp kommit in till den myndighet som har att besluta om allmän rättshjälp. Detsamma gäller biträdeskostnad som uppkommit före ansökningen hos myndighet, om arbetet har varit av mindre omfattning eller brådskande art och ansökningen har gjorts utan väsentligt dröjsmål eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

Vad som har sagts nu om ersättning till biträde gäller även i fråga om ersättning till *skiftesman*.

Vad som har sagts nu om ersättning till biträde gäller även i fråga om ersättning till *bodelningsförrättare*.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 6 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

22 §

Biträde, *skiftesman* och medlare har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, *skiftesman* eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättnings bestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda skäl, får ersätt-

Biträde, *bodelningsförrättare* och medlare har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, *bodelningsförrättare* eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättnings bestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda

Nuvarande lydelse

ningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till *skiftesman* fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

Föreslagen lydelse

skäl, får ersättningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till *bodelningsförrättare* fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

23 §

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I fråga om ersättning till *skiftesman* och till medlare skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

Biträde får ej förbehålla sig eller mottaga ersättning av sin huvudman utöver vad som följer av 22 §. Har det skett, är förbehållet utan verkan och skall biträdet återbetala vad han uppburit för mycket. I fråga om ersättning till *bodelningsförrättare* och till medlare skall vad som har sagts nu äga motsvarande tillämpning.

25 §²

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befogenhet tillkommer *skiftesman* som förordnats i ärende om bodelning.

I angelägenhet, som ej handlägges vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen, beslutar rättshjälpsnämnden om utredning. Utan hinder härav får biträde besluta om utredning av mindre omfattning. Samma befogenhet tillkommer *bodelningsförrättare*.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Ingår utredningen i mål eller ärende som har anhängiggjorts vid domstol fastställs ersättningen av domstolen. I annat fall bestäms ersättningen av rättshjälpsnämnden.

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid domstol äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen enligt vad som sägs i 33 §.

Om det döms till äktenskapsskillnad mellan makar efter gemensam ansökan och den ena maken har åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten ålägga den andra maken att betala staten hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för den andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall inte åläggas, om beloppet understiger en viss av regeringen fastställd

² Senaste lydelse 1986:657.

gräns. Ersättningsskyldighet skall heller inte åläggas om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

Har i ärende om bodelning skiftesman förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för skiftesmannen och för utredning som denne har föranstaltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Har bodelningsförrättare förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för bodelningsförrättaren och för utredning som denne har föranstaltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Om den rättssökandes rättshjälpsavgift och tilläggsavgift tillsammans med den ersättning som maken har ålagts att betala enligt andra och tredje styckena överstiger rättshjälpskostnaderna, skall den rättssökande berättigas att få tillbaka den överskjutande delen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Har allmän rättshjälp sökts före ikraftträdandet, gäller 8 § i dess äldre lydelse.
3. Har någon med stöd av giftermålsbalken förordnats att vara skiftesman, skall hans rätt till ersättning för uppdraget prövas enligt äldre bestämmelser.

Lag om ändring i vapenlagen (1973:1176)

Häri genom föreskrivs att 33 § vapenlagen (1973:1176)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

33 §

Skjutvapen och därtill hörande ammunition skall inlösas av staten om

1. tillstånd som medför rätt att inneha vapnet har återkallats utan att egendomen har förklarats förverkad eller är tagen i beslag,

2. vapeninnehavaren har avlidit,

3. ansökan om tillstånd till innehav av vapen som förvärvats genom arv, testamente eller *på grund av giftorätt* har avslagits,

3. ansökan om tillstånd till innehav av vapen som förvärvats genom arv, testamente eller *bodelning* har avslagits,

4. domstol har funnit att vapen, som inneas av någon som ej är berättigad därtill, ej skall förklaras förverkat eller åklagaren i ett sådant fall har beslutat att ej föra talan om förverkande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lagen omtryckt 1981:1360.

Lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs att tilläggsbestämmelsen 4.6.5 riksdagsordningen¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap

4.6.5

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande *giftermåls*-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utsökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet. Utskottet skall även bereda ärenden om konsumentskydd samt exekutionsväsendet.

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande *äktenskaps*-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utsökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet. Utskottet skall även bereda ärenden om konsumentskydd samt exekutionsväsendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Riksdagsordningen omtryckt 1985:1068.

Lag om ändring i gruvlagen (1974:342)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 4 § gruvlagen (1974:342) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap

4 §¹

Har fångeshandling icke företetts eller har tillstånd till förvärvet ej erhållits när sådant krävs enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m., skall bergmästaren förklara anmälan vara utan verkan. I annat fall skall han snarast anteckna anmälningen i gruvregistret.

Bergmästaren skall förklara anmälan utan verkan, om

1. fångeshandlingen inte har företetts,

2. tillstånd till förvärvet inte erhållits när sådant krävs enligt lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m., eller

3. förvärvet har skett genom en gåva mellan makar som inte har registrerats enligt 16 kap. äktenskapsbalken.

I annat fall skall han snarast anteckna anmälningen i gruvregistret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har en gåva mellan makar eller blivande makar skett genom äktenskapsförord som har registrerats, utgör den nya bestämmelsen inte hinder mot anteckning i gruvregistret.

¹ Senaste lydelse 1982:627.

Lag om ändring i lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

När bouppteckning har skett efter en avliden, får efterlevande make, arvinge, testamentstagare, bouppteckningsman eller testamentsexekutor ansöka om kallelse på den avlidnes okända borgenärer. Var den avlidne gift, får kallelse sökas även på den efterlevande makens okända borgenärer.

Bestämmelserna i första stycket om efterlevande make gäller också en sådan efterlevande sambo som avses i lagen (1987:000) om sambors gemensamma hem, om denne har begärt att bodelning skall för rättas enligt 5 § samma lag.

3 §

När boskillnad har beviljats eller det har dömts till äktenskapsskillnad, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

När ansökan om äktenskapsskillnad eller anmälan enligt 9 kap. 1 § andra stycket äktenskapsbalken har gjorts, får vardera maken ansöka om kallelse på egna eller andra makens okända borgenärer.

Kallelse på okända borgenärer får också sökas av förmyndaren, när någon har förklarats omyndig.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Har boskillnad beviljats, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas när det gäller rätten att på grund av boskillnaden ansöka om kallelse på okända borgenärer.

Lag om ändring i lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1986/87:37

Föreslagen lydelse

7 §

Hembud sker hos hyresnämnden genom skriftlig anmälan av fastighetsägaren. Fastighetsägaren skall härvid ge in ett av honom under-tecknat skriftligt förslag till köpeav-tal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlå-telse behövs makes samtycke enligt 6 kap. 4 § giftermålsbalken, skall makens samtycke ges till avtalsför-slaget.

Hembud sker hos hyresnämnden genom skriftlig anmälan av fastig-hetsägaren. Fastighetsägaren skall härvid ge in ett av honom under-tecknat skriftligt förslag till köpeav-tal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlå-telse behövs makes samtycke enligt *äktenskapsbalken*, skall makens samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall hyresnämnden förelägga fastighetsägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer fastighetsägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer fastighetsägaren inte föreläg-gandet, får hembudet avvisas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Om avtalsförslaget har undertecknats före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Lag om ändring i lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Hembud sker hos arrendenämnden genom skriftlig anmälan av jordägaren. Jordägare skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt 6 kap. 4 § giftermålsbalken, skall makes samtycke ges till avtalsförslaget.

Hembud sker hos arrendenämnden genom skriftlig anmälan av jordägaren. Jordägare skall härvid ge in ett av honom undertecknat skriftligt förslag till köpeavtal som skall innehålla uppgift om köpeskillingen för den hembjudna egendomen och övriga villkor för förvärvet. Om det för en överlåtelse behövs makes samtycke enligt äktenskapsbalken, skall makes samtycke ges till avtalsförslaget.

Om ett hembud inte uppfyller vad som föreskrivs i första stycket, skall arrendenämnden förelägga jordägaren att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommer jordägaren föreläggandet, anses hembud ha skett den dag då bristen avhjälpes. Efterkommer jordägaren inte föreläggandet, får hembudet avvisas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.
2. Om avtalsförslaget har undertecknats före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 december 1986	51
1 Inledning	51
2 Allmän motivering	52
2.1 Äktenskapsbalkens och sambolagens ikraftträdande	52
2.2 Ändringar i brottsbalken	54
2.3 Ändringar i försäkringsavtalslagen	57
2.3.1 Bakgrund	57
2.3.2 Jämknings av förmånstagarförordnande	57
2.3.3 Underrättelse om förmånstagarförordnande till försäkringsstagarens make	62
2.3.4 Fördelning av försäkringsbeloppet när förmånstagar saknas	63
2.4 Övriga följändringar	64
3 Upprättade lagförslag	66
4 Specialmotivering	67
4.1 Förslaget till lag om införande av äktenskapsbalken	67
4.2 Förslaget till lag om ikraftträdande av lagen (1987: 000) om sambors gemensamma hem	80
4.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	81
4.4 Förslaget till lag om ändring i jordabalken	86
4.5 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	94
4.6 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	97
4.7 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken	98
4.8 Förslaget till lag om ändring i sjölagen (1891: 35 s. 1)	98
4.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap	100
4.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1904: 48 s. 1) om samäganderätt	100
4.11 Förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1921: 225)	101
4.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1927: 77) om försäkringsavtal	102
4.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1936: 83) angående vissa utfästelser om gåva	110
4.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden	111
4.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960: 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	112
4.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 680) om ändring av vissa underhållsbidrag	113
4.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar	113
4.18 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970: 988)	114
4.19 Förslaget till lag om ändring i rennäringslagen (1971: 437)	116
4.20 Förslaget till lag om ändring i bostadsrättslagen (1971: 479)	117
4.21 Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)	118
4.22 Förslaget till lag om ändring i vapenlagen (1973: 1176)	123
4.23 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen	123
4.24 Förslaget till lag om ändring i gruvlagen (1974: 342)	124

4.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (1981: 131) om kallelse på okända borgenärer	124
4.26 Förslaget till lag om ändring i lagen (1982: 352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt	125
4.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985: 658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället	126
5 Hemställan	126
6 Beslut	127
Utdrag ur lagrådets protokoll den 29 januari 1987	128
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 februari 1987	142
Bilaga 1 De sakkunnigas lagförslag 2, 4–12 och 14–17	145
Bilaga 2 Lagrådsremissens lagförslag	173